

A photograph of a person with dark curly hair, wearing a light-colored long-sleeved shirt and light-colored pants, kneeling on a dirt path in a forest. The person is facing away from the camera, looking towards a large tree trunk. The forest floor is covered with fallen leaves and small plants. The overall color palette is dominated by warm, earthy tones like browns, oranges, and yellows.

ΕΝΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

Σεπτέμβρης - 1987

Τεύχος 25

τιμή: £1.00

Ποιο κείμενο ή του κειμένου
πρωτότυπου της εφημερίδας
αυτή, που δημοσιεύεται
στη σελίδα 10.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΙΚΡΗ ΚΑΙ ΜΑΚΡΙΝΗ ΑΚΟΥΑΝΤΑ

Τίτλος της ποιητικής συλλογής που κυκλοφόρησε πρόσφατα ο Τάκης Χατζηγεωργίου

Το βιβλίο αποτελεί την πρώτη εκδοτική παρουσία των «Εκδόσεων Εντός»

Η Βινιέτα του εξωφύλλου φιλοτεχνήθηκε από τον Άντη Ιωαννίδη

ΔΕΚΕΜΒΡΙΑΝΟ

Αϊντε ν' ανοίξουν οι ουρανοί
μέσα στον ύπνο μου θνητή να μπεις
κι' αθάνατη πρωί οκτώ η ώρα νάβγεις.

Αϊντε μέσ' στο γαίμα μου
λευκή να κολυμπήσεις
κι' ύστερα κόκκινη να βγείς
ναρθείς να με τρυγήσεις.

Αϊντε αγάπη μου κυβέρνα τα μαλλιά μου
αϊντε γίνου σύννεφο, πέρνα μέσ' τη μιλιά μου
και γίνου κόκκινο κρασί, κέρνα την αντηλιά μου
και γίνου αστραποπέρδικα
και γίνου θαλασσομεριά
κι' άνοιξ' το κεχριμπάρι Σου
και γύρε πίσω το κορμί
απ' τα ψηλά να βουτηχτώ
μέσα στο σώμα Σου να περπατήσω
να συσπασθείς να μιληθείς
κι' από τα μάτια Σου δάκρυ να βγω λευκό
κι' αμάραντο να μείνω.

Αϊντε ν' ανοίξουν οι ουρανοί
ναρθείς αγόρι μου σε τούτο το νησί
και νάρθείς γιόκα μου με σώμα θαλασσί
μέσα στις χαραμάδες μου
να δεις λαμπάδες που άναψα
και σα νεκρό σε κλαίγω.
Να δεις τα ματωμένα μου
όπου πικρά σε γαλοπότισαν βυζιά
πώς ανασαίνουν
και τον αέρα πολεμούν
και τον αέρα οσμίζονται
που να σε δουν - που να σε βρουν
τη θλίψη Σου να γιάνουν.

Αϊντε μέσα στ' όνειρο
που κάθε νύχτα με πονεί
περπάτησε και μύρωσε μ' ανάσα βορινή
να φύγει κείνο τ' άλογο μαύρο που είναι

που μεσ' τα μεσονύχτια μου
μου χλιμιντράει να φύγω
και τα καλίκια του κτυπά.

Εύπησα φες αγάπη μου
από ένα φόβο κόκκινο
καθώς μακριά μου ήσουν
και γώ στα χέρια μέσα μου
λευκό βυζί σου εκράταγα
σαν άστρο και σαν κρίνο.

Αχ ουρλιαχτό με σήκωσε
βαρύ σαν αστραπή
και στα χωράφια εβγήκα για να δώ
σελήνη ετοιμογέννητη
θαρρώ καλύτερα ετοιμόγεννη
σεντόνια ν' ανεμίζει
και τα μαλλιά Σου να κρατεί
κι' ασημί να τα τρέφει
κι' αϊντε έσυρα κλάμα και φωνή
και σ' άλλο σύμπαν πήγα
καινούργιο συναπάντημα
καινούργια αρχή να κάμω.

Σήκω σαν κύμα Αγάπη μου
και ντύσε με στα μαύρα
βάλμου σκουφι και βάψε μου
μάτια μαλλιά γαλάζια
αν άμποτε απ' τον ύπνο μου
πόδι βαρύ σηκώσω
νάχω από το στόμα Σου
ν' απλώσω χρώματα και φως
νάχω και λόγο να μιλήσω.

Ματοβαμμένη ως είσαι κόρη μου
τα σάνδαλά μου λύσε
κι' ανέβα με - τρεις πατημασιές -
να δεις πως κλώνια υψώνοντας
θαρθώ να σε μυρίσω.

Ευδοκιά

Για πρώτη φορά στην ιστορία μας, σαν ανεξάρτητης, ως ένα βαθμό χώρας, βρισκόμαστε μπροστά στη διενέργεια προεδρικών εκλογών, χωρίς το αποτέλεσμα τους νάναι προδικασμένο. Το γεγονός είναι δυστυχώς, αρκετά εύγλωττο από μόνο του και στο μέτρο της πολιτικής μας απειρίας, η οποία συνοδευόμενη από την κρισιμότητα των καιρών, αναδεικνύεται σε τραγική ανεπάρκεια.

Κι ενώ η μετά το 74 εφαρμοζόμενη πολιτική δε φαίνεται να μπορεί να αντιμετωπίσει το αδιέξοδο της κατοχής και της νέας διάστασης της διακοινοτικής αντιπαράθεσης, ο πολιτικός λόγος υπόκωφα επανέρχεται στην προμνήμης, παρωχημένα σχήματα χωρίς προσχήματα.

Και επειδή, όπως επανειλημμένα ξαναγράψαμε, εκτός από τον κίνδυνο του τουρκικού επεκτατισμού, εκτιμούμε ότι παράλληλα κι' ανομολόγητα στην «επιλογή Ατσεσον» της διπλής ένωσης, θεωρούμε ότι «έφτασε το πλήρωμα του χρόνου κι' ότι η σωτηρία της ανεξαρτησίας μας σα λαού και σα χώρου και επιπλέον η αναβάθμιση της, από μίζερη κρατική «στάμπα» σε συλλογική και ατομική αντίληψη και πράξη, είναι πλέον, στην κυριολεξία, ένας αγώνας ενάντια στο ρέμα, μ' όλες τις συνεπακόλουθες ανάγκες σε νου και σε καρδιά.

Με αυτές τις σκέψεις, αντιμετωπίζουμε την ήδη αρχινισμένη προεκλογική συζήτηση. Ελπίζουμε ότι η ανοιχτή αντιπαράθεση θα βγάλει προς τα έξω σκέψεις και στοιχεία, που μέχρι τώρα έμεναν εγκλωβισμένα στα κομματικά και διακομματικά επιτελεία. Ελπίζουμε ότι, η απόσταση του πολιτικού λόγου από τις πραγματικές διεργασίες, θα μειωθεί κι' ότι, παρά την εκδηλωμένη βούληση των κομματικών ηγεσιών, η ταξική διάσταση των πραγμάτων θα επανεισαχθεί σαν αναφαίρετο συστατικό των εξ αντικειμένου κοινωνικών διεργασιών της εποχής μας.

Σαν «εντός των τειχών», φιλοδοξούμε, να συνεισφέρουμε στην προεκλογική συζήτηση που θα προκύψει με αφορμή τις εκλογές. Από το ερχόμενο τεύχος θα αφιερώνουμε ένα μέρος του περιοδικού για τον σκοπό αυτό. Όσοι από σας θέλετε να συμμετάσχετε είστε ευπρόσδεχτοι. Προτιμητέον μέγεθος κειμένου: δυο σελίδες του περιοδικού.

από τον
Αρσένιο

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠ' ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

ΙΣΜΑΗΛ ΜΠΕΣΙΚΤΣΙ

ΜΕΤΑ ΑΠΟ 6 ΧΡΟΝΙΑ φυλάκιση, στις 25 Μάη 1978 απελευθερώθηκε επίτακτος ο Ισμαήλ Μπεσικτσι, ο οποίος είναι από τους πιο αξιολογούς και διεθνώς αναγνωρισμένους κριτικτές που έχει να επιδείξει σήμερα η Τουρκία κι ο οποίος δώθηκε και βραβιόνιστρε για την αγότη του για την αληθεία, το πάθος του για την επιστήμη και την πίστη στις αρχές και τις ιδέες του. Αντικείμενο της μελέτης του ήταν και είναι κυρίως το νέο τουρκικό κράτος και η πολιτική του όσον αφορά το καυτό κομραδικό θέμα.

Ο Ισμαήλ Μπεσικτσι που είναι 48 ετών, κι από το 1971 μέχρι σήμερα έχει περάσει 10 χρόνια και 10 μήνες της ζωής του στις φυλάκες, γεννήθηκε το 1933 στο Ισκιλίτ του νομού Τσόρουμ. Το 1958 τελείωσε το φιλολογικό τμήμα του λυκείου του Τσόρουμ, και μετά από εξετάσεις μπαίνει στη Σχολή Πολιτικών Επιστημών, απ' όπου αποσπείται το 1962. Επιδόση σπουδάσε με υποτροφία του Υπ. Εσωτερικών διεξέρχεται και υπηρετεί υποχρεωτικά στη νομαρχία του Τσόρουμ. Μετά από 450 ως 500 ώρες να υπηρετήσει τη στρατιωτική του θητεία κι αφού εκπαιδευτεί σαν έφεδρος αξιωματικός στη σχολή πεζικού στο Ισκιλίτ συμπληρώνει την υποχρέωση εργαίας του υπηρετώντας στις περιοχές Μπίτλίκας και Χεκίμι. Απολύεται το 1964 κι ουσίως διορίζεται σαν παρασπέρχης στην υποδιεύθυνση Χόζατ του νομού Τσίοντρεζ. Εδώ του δίνεται η ευκαιρία να δει και να ζήσει από κοντά την κατάσταση των Κουρδών και την αντιμετώπιση τους από το κράτος και τον όλο του οίκο που δεν είναι κομμάτις ζήλνει ενδιαφέρον για τη μεγάλη του τιμωρία κι έκτοτε ασχίζεται με τις κριτικές και επιστημονικές έρευνα γύρω από την κοινωνική ζωή στην ανατολική Τουρκία και το κομραδικό κομραδικό.

Την περίοδο '68-71 εργάζεται στο πανεπιστήμιο του Εϊζουράκ σαν βοηθός κοινωνιολόγος ενώ παράλληλα στομαζέει τη διδακτορική του διατριβή που έχει θέμα «Η νομαδική φατρία των Αλικών». Από δω και πέρα ασχίζονται κι οι περ. πειράς του. Μετά την δόση και των βιβλίων του «Η ανάδυση των συλλογισμών στην Ανατολή» (1968) που είναι, πιο αλλήτη των ο μιλλήτησαν που οργάνωσε στην Ανατολική Τουρκία το Τ.Ι.Ε. (Τουρκικό Εργαστικό Κόμμα) το οποίο υποστηρικτά τον την υπαρέτη του κομ-

ραδικού έθνους και «Το κομραδικό της Ανατολικής Ανατολίας» (1969) η διοίκηση του πανεπιστημίου τον προσηκόνει από το καθήκον του με μια αυθαίρετη απόφαση της την οποία είχε ακυρώσει το Συμβούλιο Επικρατείας. Στο μεταξύ ο Μπεσικτσι, μετά από διαγωνισμό κερδίζει τη θέση του βοηθού κοινωνιολόγου στη Σχολή Πολιτικών Επιστημών της Άγκυρας (1971). Στη θέση αυτή παρέμεινε μέχρι τις 24 Ιουνίου της ίδιας χρονιάς οπότε απελευθερώνεται και δικάζεται από το στρατοδικείο των νομών Ντινιάρλικαϊν-Σιρτ. Κατάδικεται σε φυλάκιση 13 χρόνων για κομμουνιστική και κομραδική προπαγάνδα. Αποφυλάκίζεται τον Ιούλιο του 1974 με τη Γενική Αμνηστία κι ενώ οι περισσότεροι συνάδελφοί του επιστρέφουν στα καθήκοντά τους εκείνος δεν γίνεται δεκτός στο πανεπιστήμιο. Αυτό δεν τον εμποδίζει να συνεχίσει τις επιστημονικές του έρευνες. Εκδίδει τα βιβλία του «Η όλη Ισμαήλ Μπεσικτσι», «Επιστημονική Μέθοδος», «Ο αναγκαστικός επαναορισμός των Κουρδών», «Το κοιταστικό του Λαϊκού Δημοκρατικού Κόμματος 1927 και το Κομραδικό πρόβλημα» καθώς και άλλα σχετικά βιβλία τα οποία κατασχονται και ο ίδιος στις 6 Σεπτέμβρη 1978 καταδικάζεται σε ποινή φυλάκισης 3 χρόνων. Το 1981 της παραμονής της αποφυλάκισης του ξαφνικά μεταφέρεται στις φυλάκες Τσάκίρια. Την αιτία της μεταφοράς του καταλαβαίνει όταν εκεί του ζήτησαν να γδυθεί για να βασανιστεί από φύλακες οι οποίοι μιλούσαν μια κομραδική διάλεκτο. Μετά την αποφυλάκιση του επιστρέφει στο σπίτι του στην Άγκυρα χωρίς να του έχουν παραδοθεί όλα τα προσωπικά του αντικείμενα. Δύο μήνες αργότερα συλλαμβάνεται, όταν βρέθηκε στο πρόνυμμά του προσυγείο γάδματος προς την κυρία Βουλσάβη, πρόεδρο της Ένωσης Σιγγραφών της Ελλάδας, στο οποίο μεταξύ άλλων έγραφε: «Η επίσημη τουρκική ιδεολογία ενμένει ν' αρκείται με πείσμα την υπαρέτη του κομραδικού έθνους και της κομραδικής γλώσσας. Βασικό χαρακτηριστικό αυτής της ιδεολογίας που λέγεται λευαλιερισμός είναι ο απόλυτος αντικομραδικός χαρακτήρας της. Είναι σοβιετική κι αποκομραδική. Κι αυτή η ιδεολογία έχει επιβληθεί στο τουρκικό πανεπιστήμιο, στο πολιτικό κόμμα κι στον τύπο, στις μέσα κομραδικές ενημερώσεις, στη δικαιοσύνη. Μαζί με την επιστολή αυτή βρέθηκε

και μια άλλη προς την UNESCO στην οποία καταδικάζει την απόφαση που είχε ο διεθνής ολιγός φούρας ν' ανακηρύξει το 1981 «Έτος Αιτωλίας». Παραδέχεται την γενετικότητα του αρμενικού λαού και την προουσία που καταβάλλει ο Κεμάλισμός να εξαλείψει από την ιστορία και από προσώπου της λαούς της αντολής.

Εξαιτίας των επιστολών αυτών καταδικάζεται σε 10 χρόνια φυλάκιση. Στις φυλάκες Τσανάκκαλε όπου μεταφέρεται δεν του δίνουν κενό από τα χρόνια που του έρχονται από το εξωτερικό. Του στέλνουν ακόμα κι τα βιβλία ή περιοδικά που του στέλνουν οι συγγενείς και οι φίλοι του. Διαβάζει μοναχο ό,τι και ήχη έρχεται στα χέρια του. Είναι από τα μόνα πράγματα για τα οποία παραπονεθήκε στη φυλάκη. Ιδιαίτερα στις φυλάκες Γκοζδάντε, όπου ήρθε σε 25 περίπου τελευταία χρόνια τα βιβλία ήταν εντελώς απαγορευμένα. Παύσαν βγαίνοντας από τη φυλάκη μέσα στα προσωπικά του, αντικείμενα συμπεριλαμβανόντων και 18 δέματα με σημειώσεις κι αποκόμματα.

Πρόσφατα, που εκείνος βασιστόταν ακόμα στη φυλάκη είχε προσθεί από δύο ανιστορικούς βουλευτές υποψηφίους για το Βραβείο Νόμπελ Ειρήνης, πράγμα που εκείνος το πληροφορήθηκε τυχαία από την εφημερίδα. Αυτό σημαίνει την ανανδρία και τη δικαιοσύνη των μέγα όψεως αναλίσεων, εκμύθησαν και των όσων υποστή εξετίαις της επιμονής του στην αλήθεια.

Ο Ισμαήλ Μπεσικτσι, όμως κάνοντας μια εκτίμηση της νέας του κατάστασης λέει: «Να αποφυλάκισαν στην Τουρκία δεν σημαίνει ότι απεικνιά και την ελευθερία σου. Στο κλίμα αυτό που επικρατεί δεν μπορεί να γίνει λόγος για ελευθερία παρά μονάχα για αγόνα υπέρ της ελευθερίας».

Αποφοτισμένος να μην πάει από την Τουρκία αλλά να μείνει και να συνεχίσει τις έρευνές του, τώρα πια ήδη από τη φυλάκη όπου δεν μπορείσαν να τον κρατήσουν περισσότερο, χωρίς καλή υποχρέωση, επαντί σε οποιαδήποτε εξουσία, βλέπει στους που τον φυλάκισαν να υποχρεώνονται να παραδεχτούν την ύπαρξη αυτών στους οποίους αφέρονται τη ζωή του.

Ευρατό Αντίτι

Το μηνιαίο περιοδικό της Παλιάς Αρμενίας.
Διεύθυνση: Μίνωος 88 Παλιά Αρμενία
Τηλ. 434278

Σεπτέμβρης - 1987
Τεύχος 25
τιμή: £1.00

- Διευθύνεται από συντακτική επιτροπή
- Υπεύθυνος για το νόμο: Κωστής Αχνιώτης
- Για τα υπαγραμμένα κείμενα ευθύνονται οι συγγραφείς τους

περιεχομενα

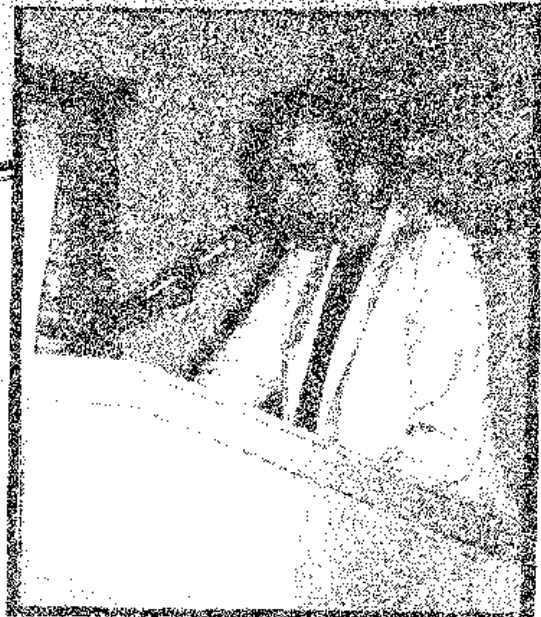
• Εκδοτικό	1
• Ισμαήλ Μπεσικτσι	2
• Μια κουβέντα με τον Κωστή Μοσκόω	4
• Οι Έλληνες, οι Τούρκοι, η έξοδος προς τ' άστρα και η Αστερία: Ελενας Τουμαζή - Ρεμπελινας	6
• Λίγα για τον ελληνικό εθνικισμό στη Κύπρο: Μάριου Λυσιώτη	8
• Η σημασία της ενημέρωσης στην αντιμετώπιση του πολεμικού κινδύνου: Ντίνας Μουστερή	10
• Πριν και μετά την άμβλωση: Αννίτας Θεοχαρίδου	13
• Ο ρόλος του τύπου στην νεανική παραβατικότητα: Μιχάλη Παπαδόπουλου	14
• Η ψυχολογία του κυνηγού: Αθου Ερωτοκρίτου	16
• Εθνικά πάρκα και ανάπτυξη. Αναφορές στον Ακάμα: Ιωσήφ Στεφάνου	18
• Μερικές αφίσες του Mikael Witte	20
• Ο Ρωσικός λαός ανακαλύπτει τις ρίζες του μέσα από την Ορθόδοξη του πίστη. Α. Τηλλυριδί	27
• Η προέλευση του μύθου του Φαέθωνα σε ανάγλυφο ταψίοπετρας στη Σερβία: Dr Tine Kurent	30
• Cinéma de France: τα πανηγυράκια: Κάκιος νικολάου	32
• Ελύτης - Αωτρεαμόν: πηγές μιας επανάστασης: Γιάννη Η. Ιωάννου	34
• Στα μονοπάτια της ποίησης	38
• Η σουηδέζα: ένα διήγημα του Γιόργου Νεοφίτου	40

ΜΙΑ ΚΟΥΒΕΝΤΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΜΟΣΚΩΦ

ΜΕ ΤΟΝ Κ. ΚΧΥΙΩΤΗ

Η κουβέντα έγινε ανάμεσα στην Επιτροπή Φιλίας των Λαών της Ελλάδας και της Τουρκίας και τον Κ. ΚΧΥΙΩΤΗ, πρόεδρο της Ορθόδοξης και το Κ. ΜΟΣΚΩΦ, πρόεδρο της Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας της Ελλάδας. Η κουβέντα έγινε στην αίθουσα του ξενοδοχείου "Απόλλων" στην Αθήνα. Ο Κ. ΚΧΥΙΩΤΗΣ είναι μέλος της Επιτροπής Φιλίας των Λαών της Ελλάδας και της Τουρκίας. Ο Κ. ΜΟΣΚΩΦ είναι μέλος της Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας της Ελλάδας.

— Η επιτροπή αυτή ξεκίνησε ως γνωστό με πρωτοβουλία του Θεοδωράκη. Πρόκειται για ένα αγώνα δύσκολο, γιατί όπως καταλαβαίνεις ακόμα και στην Ελλάδα υπάρχει μεν ένας προοδευτικός ή αριστερός κόσμος που δέχτηκε την ιδέα, αλλά υπάρχουν και οι υπόλοιποι που ασφαλώς δεν ενθουσιάστηκαν είτε διότι επηρεάζονται από κάποιο εθνικιστικό συντηρητικό κόμμα είτε διότι φοβήθηκαν ότι κάτω από τις περιστάσεις θα αποδυναμωθούν τον αγώνα του τουρκικού λαού για δημοκρατία. Μ' αυτό το τελευταίο επιχείρημα διαφωνώ βέβαια για πολλούς λόγους. Σ' άλλο επίπεδο δίνεται η μάχη για την φιλία των λαών και σ' άλλο επίπεδο η μάχη για την δημοκρατία. Κατά την γνώμη μου μπορεί να γίνει μια πλατύτερη συσπείρωση όταν δεν μπαίνουν (άμεσα) πολιτικά αιτήματα, σ' έναν αγώνα για την ειρήνη και την φιλία. Βέβαια υπάρχουν κι άλλες επιρροές με πιο προωθημένα αιτήματα όπως αυτή του Αγώνα των Λαών της Ελλάδας και της Τουρκίας. Άλλατε η παράλληλη συμμετοχή δεν αποκλείεται. Αξιζει να σημειωθεί ότι στην επιτροπή συμμετέχουν άτομα από όλο το φάσμα του ελληνικού πολιτικού κόσμου και αντίστοιχα του τουρκικού πλην των φίλων της δικτατορίας. Από την ελληνική δεξιά συμμετέχει για παράδειγμα ο Μ. Χατζηγεωργίου, πρόεδρος της περιφερειακής οργάνωσης της Νέας Δημοκρατίας στη Βόρεια Ελλάδα, και στην Αθήνα ο πρώτος υπουργός του Ράλλη, κ. Μπίρης. Υπάρχουν και πολλοί άλλοι, που δεν είναι αριστεροί, αλλά πιστεύουν στην ειρήνη και έχουν σαν στόχο το

διάλογο ανάμεσα στους λαούς.

— Καλά, αυτά όμως είναι κάπως αφηρημένα πράγματα. Πως συγκεκριμενοποιείται το πρόβλημα, τι συγκεκριμένοι στόχοι επιδιώκονται;

— Σ' ότι αφορά τώρα την Βόρεια Ελλάδα υπάρχει πιο έντονο πρόβλημα διότι εκεί έχουμε και εθνικές μειονότητες και κύρια την τουρκική στη Θράκη. Μειονότητα που στην επαρχία αυτή είναι αναλογικά μεγαλύτερη από ότι εδώ στη Κύπρο. Αυτός ο τουρκικός πληθυσμός ηγεμονεύει αριθμητικά σ' ορισμένες πόλεις, όπως την Ξάνθη και την Κομοτηνή (όπου είναι περίπου όσοι κι Έλληνες), όχι όμως και οικονομικά. Ο πληθυσμός αυτός ζει σε μια κατάσταση κλειστής οικονομίας, συχνά πατριωτικής, σε μια οικονομική και πολιτική υπανάπτυξη. Οι ελληνικές κυβερνήσεις ανέκαθεν κρατούσαν αυτή τη διαφορά. Εγώ ο ίδιος διαπιστώνω εκεί, μια κατάσταση άμεσης καταπίεσης, καμιά φορά και ανοιχτής. Για παράδειγμα τα πτυχία των τουρκικών πανεπιστημίων δεν αναγνωρίζονται στην Ελλάδα, παρά μόνο με το σταγονόμετρο, με αποτέλεσμα εδώ και πολλά χρόνια, 150 πτυχιούχοι να περιμένουν αναγνώριση των πτυχίων τους. Ας σημειωθεί ότι με τη παιδεία που προσφέρεται στα τουρκικά γυμνάσια μόνο σε τουρκικά πανεπιστήμια μπορεί να σπουδάσει κανείς.

Άλλα παραδείγματα καταπίεσης είναι η δύσκολη παροχή αδειών οδηγίας αυτοκινήτου ή αγροτικής μηχανής, οικοδόμησης ή ανοικοδόμησης, κάτι οσεία πράγματα δηλαδή αλλά και τρανικά. Υπάρχει ακόμα ένα έντονο κλίμα καχυποψίας ανάμεσα στα λαϊκά στρώματα ανάλογο άλλωστε αυτού που υπάρχει εδώ και στην Τουρκία. Ας σημειωθεί ότι η Θράκη

είναι μια πολύ συντηρητική περιοχή με πολύ λίγους προοδευτικούς ανθρώπους. Αντίθετα εδώ στη Κύπρο, έχετε ένα πολύ μεγάλο προοδευτικό κίνημα, πολύ πλατύτερο από τον κύριο φορέα της αριστεράς και υπάρχει ένα ανοιχτό πνεύμα στο ζήτημα της προσεγγίσης των συνοίκων λαών.

— Στη διάρκεια της δικτατορίας οι Έλληνες πολιτικοί εξορίστηκαν ζητούσαν να μην γίνονται επισκέψεις στην Ελλάδα και θεωρούσαν ότι επρόκειτο για ένα μέτρο πίεσης ενάντια στη χώρα. Διαφραίνεις μ' αυτή την τακτική;

— Η άποψη μου είναι πως πρέπει να δούμε το ζήτημα ιστορικά και συγκεκριμένα. Το φαινόμενο είναι πολύ σύνθετο για να πει κανείς ένα ναι ή ένα όχι. Έχει αποδειχτεί πολύ συγκεκριμένα ότι οι συναυλίες Θεοδωράκη-Λιβανελί κίνησαν στην Τουρκία εκατοντάδες χιλιάδες άτομα που θέλανε την ειρήνη ανάμεσα στους δύο λαούς. Το γεγονός βέβαια ότι ο Θεοδωράκης, είναι αυτός που είναι ενίσχυσε και το αντιστασιακό φρόνημα του τουρκικού λαού. Έτσι ξαναμπήκε με τρόπο επείγον το θέμα της ελληνο-τουρκικής φιλίας και φυσικά το θέμα της γνωριμίας των δύο λαών, πράγμα αναγκαίο αν θέλουμε να φτιάξουμε κάτι.

Στη συνάντησή που είχαμε εδώ μεταξύ Χριστιανών και μη Χριστιανών ειπώθηκε πολύ σωστά, ότι ο ένας δεν ξέρει τον άλλο. Εγώ π.χ. πριν μερικά χρόνια μπερδεύα τον Χριστιανικό κόσμο, με τον κόσμο του κατηχητικού, αυτή την πτωχευμένη έκφραση του, που αναπαράγει ένα μεγάλο μέρος της εκκλησίας.

Αντίστοιχα οι πιο πολλοί ορθόδοξοι χριστιανοί έχουνε για τον κομμουνι-

σμό, τη γνώση που τους δίνουν οι πιο πτωχευμένες εκφράσεις του, οι πιο δύσκολες του στιγμές. Είναι γνωστή η αφίσα που κυκλοφορεί στην Ελλάδα, του κομμουνιστή με το κονσερβοκούπι ανάμεσα στα δόντια.

Από την άλλη, πολλοί συμφωνούν με τη μαρξιστική ιδεολογία, γνωρίζουν όμως τον μαρξισμό μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια που κυκλοφορούσαν στην Σοβιετική Ένωση μια φορά.

Θέλω να πω μ' όλα αυτά, ότι έχουμε πρόβλημα γνωριμίας.

Το να γνωρίσει ο ένας λαός τον άλλο είναι σημαντικό. Ένας από τους στόχους της κομπάνιας που κάνουμε στην Ελλάδα είναι η γνωριμία του πολιτισμού του γείτονα λαού. Μιλώντας συγκεκριμένα για την Κύπρο, γείτονας λαός δεν είναι μόνο ο τουρκικός, αλλά και ο αραβικός και ο εβραϊκός. Εγώ θέλω να ανάμεσα στους στόχους του Κυπριακού Πανεπιστημίου την δημιουργία τμημάτων τουρκικής, εβραϊκής και αραβικής γλώσσας και πολιτισμού.

— Οι Τούρκοι είναι δόρβαροι, όταν έχουν να δείξουν τίποτε στην ιστορία...

Μπα, έτσι λένε κάποιοι. Άρα να πεις. Ναι, αλλά οι Τούρκοι έχουν να δείξουν, πάρα πολλά. Πρώτα απ' όλα έχουν μια πολύ μεγάλη ποίηση, αρχίζοντας από τον Τζελαλεντίν Ρούμι, τους Κοιρδοτούρκους του ύστερου μεσαίωνα και το μεγάλο τέκνο της Θεσσαλονίκης τον Ναζίμ Χικμέτ. Ας σημειωθεί ότι κι ο μεγάλος δικός μας, ο Σεφίης είναι Σμυρνιάς. Άλλη σημαντική προσφορά του τουρκικού πολιτισμού είναι η οσληζουκική αρχιτεκτονική και η μεγάλη ακόμα οθωμανική αρχιτεκτονική. Βλέπουμε στη Βόρεια Ελλάδα τα υπέροχα τζαμιά. Ο τουρκικός λαός έχει μεγάλα επιτεύγματα να δείξει. Γενικά πρέπει να παλέψουμε για ένα πακέτο πολιτισμικών ανταλλαγών μεταξύ των δύο λαών. Θάβλεπα για παράδειγμα ένα τουρκικό ημίμα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και ένα ελληνικό στο Πανεπιστήμιο Σμύρνης. Ή όταν λέμε για την Κύπρο, το ίδιο πρέπει να υπάρχει και στη Δαμιασό, και το Κάιρο και το Τελ-Αβίβ.

— Κατά Κωστή, σου ένας ενθουσιώδης λάτρης της Ορθοδοξίας, πως τα συμβιβάζεις μέσα σου πως μπορεί να έχεις αυτή τη σχέση με τους Τούρκους, που είναι και Μουσουλμάνοι επιπλέον;

— Πως τα συνδυάζω, Εγώ κατ' αρχή δινω προτεραιότητα στη σχέση του Εγώ ή του Συλλογικού Εγώ με το Άλλο. Μόνο έτσι οικοδομείται η ζωή και ο πολιτισμός. Λοιπόν ο κατ' αρχήν άλλος για μας τους Έλληνες είτε Ελλαδίτες είμαστε είτε Κυπριώτες

είναι οι Τούρκοι. Αυτούς πρέπει να γνωρίσουμε καλύτερα, μ' αυτούς πρέπει να μάθουμε να φτιάχνουμε τη γειτονία μας και τη ζωή μας. Αυτών πρέπει να γνωρίσουμε και ν' αγαπήσουμε τις καλές τους στιγμές και μαζί να οικοδομήσουμε τον καινούριο κόσμο προς τον οποίο πολλοί από μας προσβλέπουμε.

Λοιπόν τώρα... για το «ορθόδοξος», όπως ξέρεις έχω απηρρήσει. Τι θα πει ορθόδοξος; Κατ' αρχήν εγώ είμαι μαρξιστής. Οι φίλοι μου ο Ζουράρης είναι ορθόδοξος, εγώ είμαι ένας μαρξιστής ο οποίος βλέπει αγαπητική την ορθοδοξία. Με τον τρόπο που ο Μαρξ έβλεπε την παραδομένη ιδεολογία. Δηλαδή προσπαθώ μέσα στην Ορθοδοξία, που είναι ο παραγμένος πλούτος, δυο χιλιάδων χρόνων του λαού μας, να βρω τα μεγάλα θετικά σημεία. Από και και πέρα βέβαια, σαν ερωτικό παιδί που είμαι, η Ορθοδοξία μ' ενδιαφέρει γιατί είναι η διατύπωση σε λόγο (σε λόγο εγκλειστο μιας και δεν είχε ακόμα δημιουργηθεί η εργατική τάξη) της αγάπης, του έρωτα που απηζητεί να γίνει ποόση. Θάβλεπα λοιπόν ακριβώς τη διατύπωση σε λόγο της βασικής συνείδησης της ζωής που είναι ο έρωτας, η διαλεκτική σχέση του

Εγώ με το Άλλο. Λοιπόν αυτή είναι η σχέση μου με την Ορθοδοξία και νομίζω ότι ο καλός κομμουνιστής είναι κατ' αρχήν ένας ερωτικός άνθρωπος. Ένας άνθρωπος δοσμένος στον Άλλο, αφιερωμένος στην εννοποίηση της συντηρημένης ύλης του κόσμου γύρω από τον άνθρωπο. Ο καλός ορθόδοξος είναι το ίδιο η διαφορά είναι θέλγα διαφορά χρόνου. Ο ορθόδοξος μένει σ' ένα λόγο που διατυπώθηκε πριν υπάρξει το πράγμα, η ερωτική τάξη δηλαδή και το κίνημά της. Ο κομμουνιστής έχει την τύχη να δημιουργείται σε μια εποχή που τα εργαλεία αυτό υπάρχει κι είναι στα χέρια του. Είναι παράγοντας δημιουργίας του κομμουνισμού, άρα έχει ιδιαίτερο καθήκον να συνδυάσει τον παραγμένο πλούτο με τη σημερινή κατάσταση της ανθρωπότητας και να προχωρήσει στο μεγάλο άλμα, που είναι η κατοργήση του δικαίου του σώματός μας μέσα από την συγκρότησή του σε τάξεις, η ανακρίση δηλαδή του σώματος του ανθρώπου σ' ένα συλλογικό σώμα. Να προχωρήσει λοιπόν στο τέλος, να βάλει πέτρα στην προϊστορία του ανθρώπου όπως είπε κι ο Μαρξ, να εξαλείψει τις ταξικές αντιθέσεις. Εγώ νομίζω ότι σε

Φηφιδωτό του Γ. Κερίδα

200-300 χρόνια το κύριο πρόβλημα θα είναι η απουσία ή η παρουσία αγάπης. Η σχετικότητα του έρωτα και η αδυναμία, τού να είμαστε θεωμένοι, νάμαστε ισόθεοι, επειδή, δεν μπορούμε ν' αγαπάμε πλήρως τα πάντα μεσ' το καιρό και μεσ' το χώρο.

- Στη τωρινή όμως συγκυρία η Τουρκία εξελίσσεται σε μια δύναμη με σαφείς διαθέσεις «αστυνόμησης» στη περιοχή. Πως την αντιμετωπίζουμε.

- Αυτό είναι σωστό, είναι όμως μονομερές. Το ίδιο πράγμα είναι και η Ελλάδα. Η Ελλάδα για την Δύση και τον Ιμπεριαλισμό είναι ένα εργαλείο ενάντια στους λαούς της Μ. Ανατολής. Βεβαίως υπάρχει ένα δυνατό προοδευτικό κίνημα που ανθιστάται και εμποδίζει τον Ιμπεριαλισμό να κάνει ότι θέλει. Στην Τουρκία το κίνημα αναπτύσσεται πολύ πιο αργά. Βρισκόμαστε όμως σε μια περίοδο κλειδί. Ενώ πριν λίγα χρόνια το επαναστατικό κίνημα ήταν μικρό και περιορισμένο στη Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη τώρα έχει αρχίσει να μαζικοποιείται. Η εργατική τάξη έχει αρχίσει να αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς. Είναι φυσικά καινούργια κι' η αγροτική προέλευση της έντονη όμως η οικονομική της λειτουργία μέσα σ' ένα καινούργιο χώρο, της δίνει τη δυνατότητα να δει τον κόσμο διαφορετικά.

Άρα, να η Τουρκία είναι χωροφύλακας του Ιμπεριαλισμού αλλά και η Ελλάδα δεν είναι άμοιρη της ίδιας λειτουργίας και οπωσδήποτε όλα είναι εν δύναμει.

- Είναι εν δύναμει, εν τω μεταξύ όμως μπορεί να μας φάνε όλους!

- Εννοείς ότι μπορεί να γίνει ο Αττίλας Νοούμερο 3. Γι' αυτό δηλαδή, επειδή υπάρχει η δυνατότητα σ' οποιαδήποτε ιστορία να μπει ένα ξαφνικό τέρμα; Αυτό αφορά δυστυχώς και την ανθρωπότητα ολόκληρη. Μπορεί ξαφνικά να επικρατήσουν κάποιες δυνάμεις... κι' ένας πυρηνικός πόλεμος να οδηγήσει την ιστορία του ανθρώπου και τη ζωή σε μια τεράστια αποτυχία. Δεν αποκλείεται και η ζωή του — όχι η ιστορία — του Κυπριακού λαού να οδηγήσει σε μια τέτοια κατάσταση. Λοιπόν αυτός είναι, ένας επιστάση. Λοιπόν αυτός είναι, ένας επιστάση. Λοιπόν αυτός είναι, ένας επιστάση. Λοιπόν αυτός είναι, ένας επιστάση.

- Εδώ υπάρχουν δυο πράγματα αλληλένδετα μεν, αλλά ξεχωριστά κιόλας. Υπάρχει το πρόβλημα των διακοινωνικών σχέσεων και υπάρχει και η εκμετάλλευση του προθλήματος από την μητροπολιτική Τουρκία.

- Γιατί λες Τουρκία. Η μητροπολιτική Ελλάδα δεν εκμεταλλεύεται το Κυπριακό νομίζεις;

- Καλά, εγώ βλέπω ότι ακριβώς το μέγιστο που μπορεί η Ελλάδα να φιλοδοξεί, είναι να πάρει κι' αυτή ένα κομμάτι από την Κύπρο. Προσωπικά πιστεύω ότι η κάθοδος η φημολογούμενη κάθο-

δος της ελληνικής μεραρχίας θα γίνει για να κατοχυρωθεί η διπλή ένωση. Ο στρατός αυτός όπως δηλαδή ο κάθε στρατός θα υποστηρίξει τα συμφέροντα του κράτους του.

- Ναι, εγώ βλέπω κάπως διαφορετικά τα πράγματα. Έτσι που τα καταφέραμε και η Ελλάδα και οι Ελληνοκύπριοι... είμαστε τώρα σε μια πολύ δύσκολη κατάσταση. Η ενδυνάμωση της Ελληνοκυπριακής άμυνας βραχυπρόθεσμα είναι θετική. Αλλά αυτό που προέχει βέβαια δεν είναι να είμαστε καλά, για άλλα δυο-τρία-πέντε χρόνια. Είναι νάμαστε καλά για πάντα, είναι να πετύχουμε την αποστρατικοποίηση. Ίσως με το να ρθει ένας επιπλέον στρατός, να γίνει αιτία να φύγουν και οι δυο, και να τα βρουν οι κοινότητες μεταξύ τους. Αυτό όμως πάλι δεν είναι απλό, προϋποθέτει την αμοιβαία εμπιστοσύνη ανάμεσα στις δύο κοινότητες, κι' επειδή η μια είναι μικρή κι' άλλη μεγάλη, είναι οι Ελληνοκύπριοι που πρέπει να αποδείξουν ότι δεν θα επαναληφθούν οι ακρότητες των προηγούμενων χρόνων και που οδήγησαν φυσικά στις ακόμα μεγαλύτερες τουρκικές ακρότητες. Δεν μπορούμε να βλέπουμε το τώρα χωρίς το άμεσο πριν και χωρίς τις ευθύνες μας στο άμεσο πριν. Λοιπόν δεν μπορώ να πω ότι δεν πρέπει να ενδυναμωθεί η άμυνα της Κύπρου. Θα πρέπει φυσικά αυτό να μην είναι ένα εργαλείο στα χέρια ενός άλλου κράτους. Η Κύπρος είναι Κύπρος, υπάρχουν κατ' αρχήν οι δύο κοινότητες που την συγκροτούν κι' αυτές πρέπει να τα βρουν μεταξύ τους.

οι ελληνες, οι τουρκοι, η εξοδος προς τα αστρα και η αστερια

ελενα τουμαζη
-ρεμπελίνα
λεμεσος, μαρτης 87

Με την ευκαιρία της εκδήλωσης «χαρταετοί στην πράσινη γραμμή», της καθαρής Δευτέρας, διάβασα ένα σχετικό κείμενο του Μ. Φακίνου, στην εφημερίδα «Τα Νέα». «Πες το μ' ένα χαρταετό», είναι ο τίτλος του τόσο ανθρώπινου και ποιητικού αυτού κειμένου. Πρέπει να το διαβάσετε!

Μιλά για ένα τουρκάκι που θρίσκει σκαρφαλωμένο σε μίαν ανθισμένη αμυγδαλιά ένα χαρταετό, με ζωγραφισμένη επάνω του μια γοργόνα που το κάτω μέρος του κορμιού της μοιάζει με το σχήμα της Κύπρου, κι ένα ελληνικό μήνυμα που δε ξέρει να το διαβάσει. Και του αρέσει τόσο πολύ ετούτος ο χαρταετός, που διαφέρει εντελώς από τους δικούς του με το δυνατό κόκκινο και το μισοφέγγαρο στη μέση! Δε μπορώ βέβαια να μεταφέρω εδώ το άρθρο του Φακίνου, θα σας πω μόνο αυτά που μου ήρθαν στο μυαλό διαβάζοντας το.

Φαντάστηκα αμέσως ένα χαρταετό με μια κόκκινη γοργόνα! Όπως τα σχέδια του Φασιστικού. Μια κατακόκκινη γοργόνα στο κέντρο! Ίσως αυτό να μπορούσε να γίνει η πιο αληθινή σημαία της Κύπρου!

Σε μια ιδεώδη εποχή θέβαια! Όταν θα έχουμε πια αντιληφθεί όλοι μας και Έλληνες και Τούρκοι, πέρα για πέρα, τα όσα μας ενώνουν και τα όσα μας χωρίζουν. Και το γιατί.

Μια κατακόκκινη γοργόνα λοιπόν. Το όνομα της; Μα, Αστερία, φυσικά. Ένα άλλο όνομα για μίαν άλλη Κύπρο. Σας υπενθυμίζω ότι η σελήνη, το φεγγάρι ή μισοφέγγαρο, είναι σύμβολο της νύχτας, της μήτρας, της θηλυκότητας, της Ανατολής, της καταγωγής. Φεγγάρι, σελήνη, σελάνα, Ελένη, να ένα ελληνικό γυναικείο όνομα!

Η, σελήνη, άρτεμη, αστάρτη, αστερία, να ένα άλλο! Αυτή που λάμπει. Η φωτισμένη, η φωτεινή. Η γνωρίζουσα.

Ετερόφωτη, από τον ήλιο στην αρχή και σταδιακά, εάν το θελήσει, αυτόφωτη. Μέσα από μια διαδικασία αυτογνωσίας. Αυτό που χρειάζεται στους λαούς της Ανατολής, είναι να δεχτούν το φως των λαών της Ευρώπης-Δύσης. Αυτό που χρειάζεται στους Ευρωπαίους είναι να αναγνωρίσουν την προέλευσή τους από τους λαούς της Ανατολής.

Και ποιός άλλος τρόπος στον κόσμο έχει πρώτος, κατ' εξοχήν, ετούτο το πικρό μα και θαυμαστό προνόμιο, να μετέχει και των δυο υποστάσεων ταυτόχρονα, έξον από την Κύπρο;

Θα μου πείτε πώς υπάρχει Ανατολή και Ανατολή. Υπάρχει η Ανατολή των Ινδιών από όπου κατάγονται οι περισσότεροι Ευρωπαίοι και εμείς οι Έλληνες και υπάρχει και η Ανατολή της Κίνας, ή της Μογγολίας και του Τουρκεστάν από όπου κατάγονται οι Τούρκοι. Σύμφωνοι.

Σκέφτομαι όμως τα εξής: Η φορά των μεταναστεύσεων των πληθυσμών, ήταν σχεδόν πάντοτε από Ανατολή προς Δύση. Ακολουθώντας την κίνηση του ήλιου, όπως τον βλέπουμε εξ αιτίας της περιστροφής της γης. Η φορά της εκτόξευσης προς το σύμπαν, της πορείας προς τα άστρα, μοιάζει και αυτή να ακολουθεί την ίδια κατεύθυνση. Την κατεύθυνση της ορμής των Αρίων. Γιατί οι Ινδοευρωπαίοι ήσαν αυτοί που κατάφεραν να διαβούν και να εξουσιάσουν πρώτοι, τούτες τις οδούς του κόσμου. Όσοι από τους Μογγόλους παρέμειναν στην Ανατολή, κατάφεραν να αναπτύξουν υψηλά στατικούς και τελετουργικούς πολιτισμούς, μεγάλης τέχνης και γνώσης, είναι αλήθεια. Το ίδιο έκαναν και οι σημίτες, αλλά με ένα εντελώς διαφορετικό τρόπο.

Πολιτισμοί του μυστικισμού, της νιρβάνα, της τελετής. Πολιτισμοί της μανιακής προσκόλλησης στο γράμμα του Νόμου.

Οι Ινδοευρωπαίοι αντίθετα, ανέπτυξαν κατ' εξοχήν τη μεταφορικότητα. Την εξερευνητική. Την αμφιβολία, την αλλαγή, την επανάσταση, το ταξίδι, την ελευθερωμένη ορμή (την αναζήτηση του αγνώστου θεού...).

Όσοι τώρα από τους Μογγολοειδείς δεν αναπτύχθηκαν κατά τα κινέζικα πρότυπα, παρέμειναν επιθετικές περιπλανώμενες νομαδες, οι περισσότερες από τις οποίες ασπιάσθηκαν την ορμητική νέα θρησκεία του Ισλάμ. (Τη διαφορά αυτή τη βλέπουμε ξεκάθαρα στην πρόσφατη τηλεοπτική σειρά «Μάρκο Πόλο»).

Οι Τούρκοι είχαν αυτή την ιστορική μοίρα... Και παρ' όλη την Οθωμανική τους αυτοκρατορία και τον κατοπινό «εξευρωπαϊσμό» τους από τον Κεμάλ, μοιάζουν να έχουν παραμείνει ένας άκρως παγιδευμένος λαός. Ανάμεσα στους υψηλούς, συντηρητικούς πολιτισμούς των «ομογαλάκτων» τους Κινέζων, και τους επαναστατικούς, των ανταγωνιστών τους Αρίων. Ανάμεσα στον Ανατέλλοντα Ήλιον και τον Νοητόν Ήλιον. Συγγενείς θρησκευτικά με τους Άραβες χωρίς να είναι σημίτες, συγγενείς πολιτιστικά με τους κινέζους χωρίς να πλησιάζουν τον πολιτισμό τους ούτε από μακριά, παθιασμένοι για την Ευρώπη χωρίς καμιά σχέση με την ινδοευρωπαϊκή πορεία, μοιάζουν να έχουν χάσει ολότελα το πρόσωπό τους.

Ένας από τους χώρους που διέπρεψαν, όσο περίεργο και αν ακούγεται αυτό, είναι η θεοσοφία και ο εσωτεριστικός μυστικισμός.

Λέγεται ότι το σημαντικότερο μοναστήρι μύησης στον Εσωτερισμό, θρίσκει κάπου στα άγρια βουνά του Τουρκεστάν, κοντά στα σύνορα με το Αφγανιστάν και τις Ινδίες. Και ήταν μάλιστα ένας μικρασιάτης Έλληνας, μεγαλωμένος στον Καύκασο, που το ανακάλυψε και μετέφερε τον εσωτερισμό στην Ευρώπη, την ίδια εποχή που στη Ρωσία ξέσπαζε η μεγάλη κομμουνιστική επανάσταση: Ο περιφημος και μυστηριώδης Γεώργιος Γκουρτζιέφ.

Πάντως όλα τούτα δεν είναι παρά αυθόρμητες εικασίες και συνειρμοί που μου έρχονται στο νου, βάσει ορισμένων δεδομένων. Δεν έχω σαφή αντίληψη... Ψάχνω. Το ζητούμενο είναι το γιατί του επεκτατισμού τους. Το γιατί της κατοχής της Κύπρου. Το θαύτερο «γιατί», θέλω να πω.

Και ακόμη το πως μιλάς μαζί τους. Πως μιλά ένας Έλληνας σε ένα Τούρκο σήμερα; Ή και πάντα; Πώς μιλά ένας ελληνοκύπριος σε ένα τουρκοκύπριο; (Φτάνει να «το πη» με ένα χαρταετό;)

Αυτά που μας χωρίζουν, είναι από μια άποψη, άβυσσοι πολιτιστικές, άβυσσοι της Ιστορίας. Από την άλλη όμως μπορεί να είναι όντως, απλώς μια γραμμή - (μας χωρίζει μια άβυσσος, μας χωρίζει ένας «πόντος», λέει αστειευόμενος με λεπτό και μαύρο χιούμορ, ο Έλληνας σκιτσογράφος Αντώνης Κυριακούλης) -, μια γραμμή που τη «σβήνεις», με τον τρόπο που μπορείς να σβήσεις μια λανθασμένη γραμμή από μολύβι πάνω σε ένα χαρτί...

Φτάνει να σκεφτούμε π.χ. την κοινή καταγωγή όλων των ανθρώπων, όλων ανεξαιρέτως, από τις γυναίκες!

Και πως δεν υπάρχει πιο Ανατολική Ανατολή από τις γυναίκες! Και παρ' όλο που η λέξη (ανατολή) είναι σημασιοδοτημένη με νύχτα και λαγνεία, εν τούτοις ετυμολογικά, μας ομολογεί την ίδια την προέλευση του φωτός!

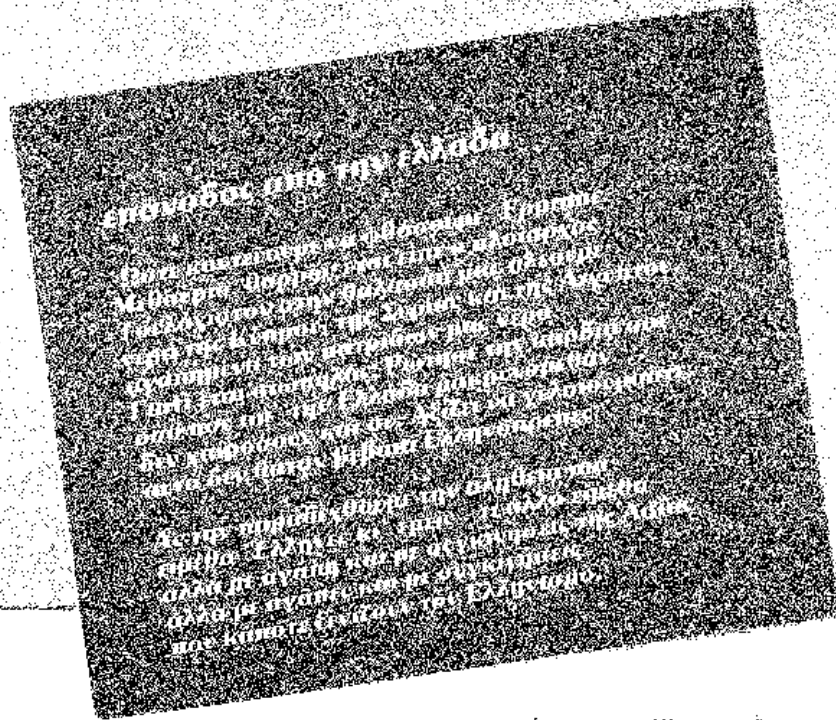
Συνδυάστε το τώρα με την αφιέρωση της νήσου Κύπρου στη γυναίκα. Και με τη εγκατάλειψη της Αριάδνης στη Κύπρο από τον Θησέα. Το νικητή των Μινώνων. Εγκατάλειψη που πιθανώς σημαίνει την εγκατάλειψη - συντριβή, των ανατολικής υποστάσεως και χροιάς πολιτισμών, που ήσαν ακόμη οι Μίνωες, από τους θόρειας και δυτικής εξελίξεως πολιτισμούς, ήδη έντονα αρσενικούς, που ήσαν οι Έλληνες, και θα καταλάβετε τι προσπαθώ να πω.

Και κάτι τελευταίο: Ο εσωτερισμός και ο μυστικισμός, παρόλη την τεράστια βία που περιέχουν, στα ευτυχή τους στάδια -τα στάδια της έκστασης-, είναι αισθησιακές και εμπειρικές καθαρά μητρικές, που αποδεσμεύουν. Μερικές μόνο νύξεις ήθελα να κάνω, για πιθανές και απίθανες προεκτάσεις του Κυπριακού προβλήματος.

Ίσως, ίσως μέσα από την απεριόριστη χοντροκοπιά και ανταγωνιστικότητα τους, τη βιαστικότητα τους προς εμάς, οι Τούρκοι, αυτό που αναζητούν τελικά μα και άκρως ειρηνικά, να μην είναι τίποτε άλλο, παρά η αναγνώριση από τους Έλληνες! Μια έξοδο στον Ήλιο!... Την «άδεια», για το ταξίδι προς τα αστέρια. Εσείς, τι νομίζετε;

ΑΙΓΙΑ για τον ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟ στη ΚΥΠΡΟ

ΠΙΡΟΣ ΛΥΚΑΚΗΣ

Μετά από μια περίοδο κρίσης, αποτέλεσμα των γεγονότων του 1974, ο ελληνικός εθνικισμός στην Κύπρο άρχισε ν' ανασυντάσσεται, έτσι που τις μέρες μας να εκδηλώνεται και πάλιν επιθετικά, πολλές φορές μ' ένα πρόσωπο που παρουσιάζεται ανανεωτικό, επηρεάζοντας με τον ένα ή τον άλλο τρόπο κι ένα πλατύ στρώμα νέων διανοουμένων.

Αυτή η επανεμφάνιση της εθνικιστικής ιδεολογίας τροφοδοτείται από τις εντάσεις και τα προβλήματα της Κυπριακής κοινωνίας τείνοντας έτσι ν' αποκτήσει χαρακτηριστικά κινήματος κοινωνικού, ξεπερνώντας τα στενά πλαίσια μέσα στα οποία βρισκόταν μέχρι τώρα.

Από τη μια το αδιέξοδο στο κυπριακό πρόβλημα, η στασιμότητα η οποία χαρακτηρίζει την πολιτική και κοινωνική μας ζωή, από την άλλη η ένταξη του κυπριακού μένου στο πλαίσιο των Ελληνοτουρκικών σχέσεων σαν ουσιαστικό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, είναι δυο από τους άξονες πάνω στους οποίους στηρίζεται η ανάπτυξη του εθνικισμού.

Ταυτόχρονα ο εθνικισμός βρίσκει ένα στήριγμα ανάμεσα στους νέους διανοούμενους, οι οποίοι με το «άνοιγμα» τους στον ελλαδικό χώρο βλέπουν ένα μέσο, το μοναδικό ίσως, να ξεφύγουν από την επαρχιώτικη πνευματική ατμόσφαιρα που επικρατεί στην Κύπρο, ανοίγοντας έτσι τους πνευματικούς τους ορίζοντες στον πιο πλατύ ευρωπαϊκό χώρο.

Κοντά σ' αυτούς τους παράγοντες είναι πιθανόν κι ένας παράγοντας υποκειμενικός, που μας βοηθά να καταλάβουμε με περισσότερη δυναμικότητα με την

οποία παρουσιάζεται η εθνικιστική ιδεολογία σήμερα: θέλω να πω για την αδυναμία των δυνάμεων εκείνων που φυσιολογικά θα μπορούσαν ν' απαντήσουν σ' αυτή την πρόκληση. Μια αδυναμία που στηρίζεται, στο γεγονός ότι οι δυνάμεις αυτές πήραν μια στάση αρνητική απέναντι στην ελληνικότητα του ελληνοκυπριακού πληθυσμού, κάτι που τις οδηγεί σήμερα να πάρουν μια στάση άμυνας στο φαινόμενο αναβίωσης του εθνικισμού που τόσο δυναμικά φαίνεται.

Αυτή η σκέψη με οδηγεί και στον πυρήνα του επιχειρήματός μου, γιατί πέρα από τους συγκυριακούς παράγοντες, που μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε αυτή την επανεμφάνιση ενός, έως τώρα υπόγειου, εθνικιστικού ρεύματος είναι πιστεύω κι ένας παράγοντας δομικός, που εκφράζεται με την κρίση ταυτότητας που χαρακτηρίζει εδώ και εικοσιπέντε χρόνια την Κυπριακή κοινωνία. Η κρίση ταυτότητας αυτής της ταυτότητας, εμπλέκεται σε μια πολιτική διαλεκτική που της προσδίδει ένα χαρακτηριστικό εθνικιστικό.

Η κρίση ταυτότητας, που σίγουρα δεν είναι χαρακτηριστικό των ελληνοκυπρίων και μόνο (αγγίζει σίγουρα και τους τουρκοκυπρίους, κι αυτό είναι στοιχείο θετικό κι ελπιδοφόρο) έχει πιστεύω, τουλάχιστον δυο συστατικά. Είναι, πρώτα-πρώτα ένα φαινόμενο γενικό, αλλοτριώσης και πολιτισμικής κρίσης, αποτέλεσμα πολλών παραγόντων ανάμεσα στους οποίους η ραγδαία κοινωνική αλλαγή, η εξάπλωση των καταναλωτικών μοντέλων, η οικονομική κρίση. Σ' αυτό, η κυπριακή κοινωνία ελάχιστα διαφέρει από τις αντίστοιχες της κοινωνίες αναπτυσσομένων χωρών ή και ακόμα ευρωπαϊκών. Είναι μέσα σ' αυτή τη λογική που διαγράφεται μια αναζήτηση ταυτότητας με πολιτική εμπόδιση της ιδιαιτερότητας σα μέσο υπέρβασης της κρίσης. Βέβαια δεν υποστηρίζω πως μια τέτοια αναζήτηση αποτελεί έκφραση

εθνικισμού. Ένα τέτοιο φαινόμενο εμπλεκόμενο σε μια συγκεκριμένη πολιτικοκοινωνική συγκυρία μπορεί σίγουρα όμως να βρεθεί στη βάση ενός αντιδραστικού εθνικισμού κινήματος.

Σ' αυτό, το πιο γενικό φαινόμενο θα πρέπει να προσθέσουμε κι' άλλο ένα ειδικότερο ή τοπικό, που οδηγεί πάλι σε μια κρίση ταυτότητας και στη συνέχεια στην αναζήτηση μέσα από την παράδοση στοιχείων που θα επιτρέπουν ίσως μίαν υπέρβαση της κρίσης. Αναφέρονται στις σχέσεις μας με τον κατ' εσχάτην άλλο, τον διπλανό μας τουρκοκύπριο, και πέρα απ' αυτές τις σχέσεις στο πιο γενικό πολιτικό μας πρόβλημα που αναμφισβήτητα είναι στη βάση μιας κρίσης ταυτότητας. Η ανάγκη υποστήριξης του κυπριακού κράτους οδήγησε σε πολλές περιπτώσεις σ' ακραίες καταστάσεις ενώ η αδυναμία αυτής της υποστήριξης (ίσως γιατί θέλησε να στηριχτεί σε μεγάλο βαθμό στην άρνηση της εθνικής μας ταυτότητας, το όνομα της άρνησης του εθνικισμού) οδήγησε σε μια αντίδραση τις συνέπειες της οποίας έχουμε ν' αντιμετωπίσουμε τώρα.

Αυτή η κρίση ταυτότητας, τόσο στη γενική όσο και στην ειδική έκφραση της, και η εμπλοκή της στο σημερινό πολιτικό αδιέξοδο στην Κύπρο και στις Ελληνοτουρκικές σχέσεις, είναι λοιπόν που τροφοδοτεί τον εθνικισμό, και μας επιτρέπει ταυτόχρονα να ερμηνεύσουμε ορισμένα από τα χαρακτηριστικά του. Η σχέση όμως, ανάμεσα στην αναζήτηση υπέρβασης της κρίσης ταυτότητας και τον εθνικισμό, δεν είναι αναγκαστικά. Το πρώτο βήμα για μια αισιοσύνη των όρων, βρίσκεται στην αναγνώριση του προβλήματος. Στη συνέχεια θα πρέπει να του δώσουμε μιαν άλλη δυναμική και κατεύθυνση λήσης: αντί δηλαδή να προσπαθήσουμε να δομησουμε την μελλοντική συνείδηση μας ενάντια στον Άλλο, να αγωνιστούμε για να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις να τη δομήσουμε μέσα

από μια πιο δημιουργική σχέση μας με τον Άλλο.

Θέλω να πω ότι σ' ένα μεγάλο βαθμό θα μπορούσαμε να βραχυκυκλώσουμε την σχέση που τροφοδοτεί τον εθνικισμό (νομιοποιώντας τον ταυτόχρονα) μέσα από μίαν αναζήτηση και εμφάνιση της ελληνικότητας.

Ο εθνικισμός είναι ποτέ μια παθολογική έκφραση αυτής της αναζήτησης. Μπορούμε και πρέπει να τον αντιμετωπίσουμε πολιτικά. Πέρα απ' αυτό οφείλουμε να κάνουμε και τη δική μας συνεισφορά για μια μη εθνικιστική υπέρβαση της κρίσης της ταυτότητας μας μέσα από την αναγνώριση, συνειδητοποίηση και εμφάνιση της ελληνικότητας μας.

Δεν μπορούμε βέβαια να ξεπεράσουμε το πρόβλημα με την απλή άρνηση να το αντιμετωπίσουμε στο όνομα συνειδήσεων που θα μπορούσαν να φτιαχτούν. Άλλαξτε, ποτέμα πως είναι μέσα στα χαρακτηριστικά τη, πολιτισμικής (εθνικής) ταυτότητας, να μην μπορείς να την ονηθείς, ονείκι στον τονία του Είναι. Εκεί.

Μένει η σχέση μας με τον Άλλο, τον κατ' εσχάτην Άλλο. Είναι σ' αυτή τη σχέση που η δική μας συνειδητοποίηση και υπέρβαση της κρίσης ταυτότητας μας θα μας βοηθήσει περισσότερο. Γιατί αν Εμείς (σα σύνολο κοινωνικό φυσικό)

δεν αναγνωρίζουμε την ταυτότητα μας πως θα μπορούσαμε ν' αναγνωρίσουμε το δικαίωμα του Άλλου στην ταυτότητά του, ή ν' απαιτήσουμε απ' τον Άλλο μια τέτοια αναγνώριση.

Μόνο μέσα από μια τέτοια αλληλοαναγνώριση, αποτέλεσμα μιας διαλεκτικής διεργασίας τόσο ενδο - όσο και διακοινωνικής θα μπορούσαμε να βάλουμε τη βάση για τη δημιουργία, πέρα απ'

όλα εκείνο που μας χωρίζουν με τον Άλλο, ενός κοινού χώρου που κι μας επιτρέπει να διαφωνούμε, να συγκρούμαστε αλλά και να συμβιβάζουμε χωρίς να κινδυνεύουμε κάθε στιγμή να διαμοιράσουμε το κοινό σώμα μας.

Λία Καλλίδου

Κατ' αρχήν, πρόβει να σημειώσω ότι η κόρη συνηθίζο ούτε τις βιβλιοκρισίες ούτε τις στερεότυπες και εκλογιστικές παρουσιάσεις. Επικεντρώμενα απηστιάθηκα στις εκλήσεις του φίλου μου του Κώστη Αχινιάη και εξακολούθησα να το άρνούμαι. Όμως, όταν υπογράφσα ή νοιώθεισ ότι κάτι πρέπει να ληχθεί, το λες απλά και ειλικρινά. Προς Καλλίδου ο λόγος λοιπόν, πρόχειρα και σύντομα. Άγνωστη κι' υπόθεση και λοιπόν. Προσέθεσα ότι δεν είχα ποτέ την αηή να τη γνωρίσω...

Όταν έτυχε να διαβάσω μερικά ποιήματα της στο «Εντόξο» του Απριλή και του Μάη, στάθηκα λίγο στην πρώτη ανάγνωση και μετά προχώρησα, τα έχασα. Μερικές ώρες αργότερα συνάσα στη έμπνευ να τα ξαναδιαβάσω. Διαπίστωσα λοιπόν, ότι μερικά από τα ποιήματά της, εξακολουθούσαν να εμπνέουν και να προκαλούν. Έννευσα παράδωξά γιατί δεν μπορούσα να προσδιορίσω τα λειτουργικά στοιχεία εκείνης της γραφής. Αντίθετα είχε την αίσθηση ότι διάβαζα κάτι κοινότατο, στο όριο του ανεπιβεβέτου, που κάποτε έβγαζε προς τη φλυαρία. Όμως δεν ήταν. Αποτηρούσε μια λιτότητα! Τι ήτανο λοιπόν; Η φωνηεντική

αόρασιασματικότητα μερικών στίχων! Αλλά και πόλι δεν καταίγη, όπως θα περιμένα κανείς, στο διαδεδομένο είδος του ποιητικού διαφημιστικού σλόγκαν που χαρακτηρίζει την ποίηση του σύγχρονου καταναλωτισμού. Πιστά το εντυπωσιακό, εκτός από μια πολύ διακριτική κλασσική διάθεση και λεπτότητα κάτι δηλαδή, που σήμερα πασι να ξεχωρίσει, μα ποσ στην Καλλίδου λειτουργεί, είναι ηχηρά.

Τα σφραστικά μέσα χωρίς εντυπωσιακές εικόνες και φραστικές ακρόθασίες, αφήνουν συνεχώς μες στην αλλόττητα τους, μες στην αλλόττητα της Λευκωσίας ίσως, μιας διχαρμένης πολής, μιας διχαρμένης προσωπικότητας, μιας υπερβίωσης ταυτότητας. Καινού, η ταύτιση Καλλίδου - Λευκωσία λειτουργεί οργανικά, αναζήτει τον εαυτό της σ' ένα χώρο που δεν ξερει τι θέλει να είναι, οδύνηρό με ρομαντικό, κ' αυτή η ρομαντική διάθεση, προσθέτει την απλότητα που την συγγενία σε σίχους που μιλούν λιτά, καθαρά.

Διερτυημοί! Θάχουμε επηέλους μια ποίηση, της Λευκωσίας για τη Λευκωσία με τη μορφή που αρμόζει στο πλαίσιο θέμα. Μια ποίηση όχι φραχτή με ηήγαιο

κι αυθεντική. Ο χρόνος θα τη θέλει. Προς τα πόρον περιμελάει, τη φιλοπία Αχινιάη να αναδημοσιεύσει τα ποιήματά της «Της Ελένης» από το παλαιό, θα Μάη - ου.

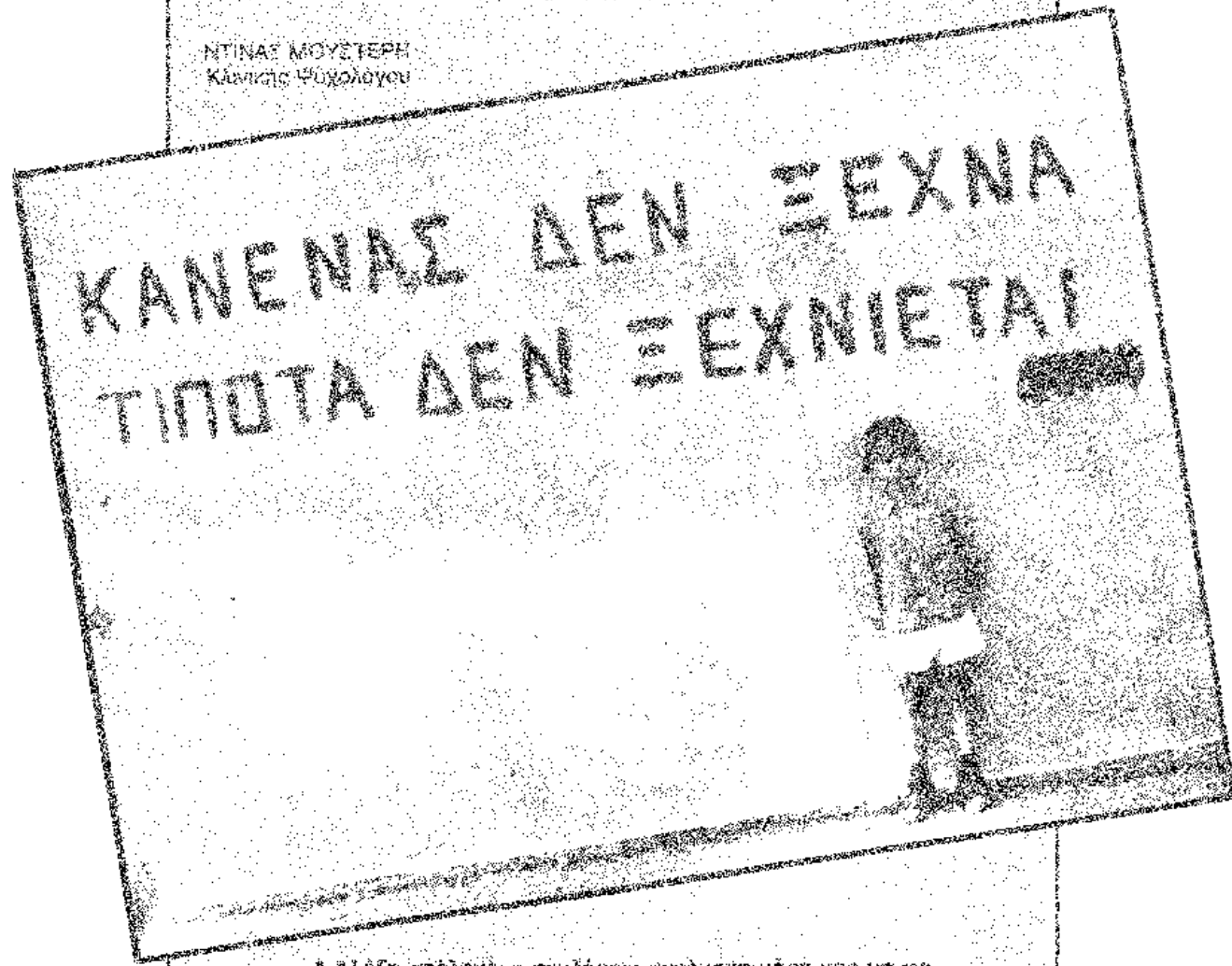
της Ελένης

Ελένη,
μην ανησυχείς βροχιακή της Απριλιάς
γι' οι σου
πρόβειν η ημερήσια
στη ζωή σου
στο εμπόδιο, η υμπερ
των νέων, των αμελών, οι
στη Σίμω
ποσό και, καίτοι που σου
σε γυμν
το πλάτος σου, η Έλενη που
σ' οφείλει της εθνομαιτίας σου
το κέρ μενέλο του Μάη σου, να ελπίσεται
ηρόπεντο σου, οίστε,
δεν ελπίσεται, δεν ελπίσεται
σε έμνη και προκλαση
Έλενη,
τά διασώσει έμνη και
τα νεύρα που σου σούσι
τη λάσπη σου, τα κωνήρα σου, κι
έλενη
τόσην η Απριλιά
ποσά σου, σου είναι, ενόησεν

Λία Καλλίδου

Η σημασία της ενημέρωσης στη ψυχολογική αντιμετώπιση του πολεμικού κινδύνου

ΝΤΙΝΑΣ ΜΟΥΣΤΕΡΗ
Κλινική Ψυχολόγος

Η λέξη «κίνδυνος» συνδέεται συνήθως μέσα μας με τις λέξεις «θάνατος», «καταστροφή», «επιβίωση». Μπορούμε γι' αυτό να κατανοήσουμε γιατί σε περιόδους ειρήνης αυτή η λέξη απωθείται έντονα από τη συνείδηση, και η πραγματικότητα που εκφράζει μεταφέρεται σε αποχές και χιούμορ ξένους. Η βία πρέπει να είναι κάτι που συμβαίνει κάπου αλλού, στη γαλιέρα της τηλεόρασης ή των κινηματογράφων π.χ., ή στη βιβλία και τις εφημερίδες. Η ιδέα ότι μπορεί με κάποιο τρόπο να σφραγίσουμε το άτομο έχει την ιδιότητα να λειτουργεί μέσα του πολύ δυνατός άμυνας κι απ' αυτές η πιο χαρακτηριστική είναι η άρνηση γι' αυτό το κινδύνου, η προετοιμασία, όχι απαραίτητα συνειδητή, ότι δεν συμβαίνει τίποτα κι' ότι τίποτα δεν πρόκειται να συμβεί.

Το ενδιαφέρον είναι ότι όσο πιο προετοιμηθεί η αναστασιακή αυτή πραγματικότητα, τόσο πιο ισχυροί γίνονται οι ψυχολογικοί μηχανισμοί άρνησης και αποφυγής σ' όλα τα επίπεδα, ιστορικά και κοινωνικά. Η ανάγκη στον άνθρωπο να κινηθεί μπροστά σε κάποιον επικείμενο κίνδυνο, τον επαναφέρει μέσα του τους πιο αρχαίους φόβους και να προετοιμασθεί μπροστά σε αγχος που προκαλεί η προετοιμασία του αφησιμον, μπορεί να τον οδηγήσει στην κούραση μιας πολύ κούρας πύλης απέναντι στη βία. Η άρνηση και η αποφυγή μπορούν να εκδηλωθούν με διάφορους τρόπους, που έχουν σαν χαρακτηριστικό την εξάρτησή από εξωτερικά και συχνά πενήτη στοιχεία.

Ένα τέτοιο στήριγμα είναι π.χ. το χρήμα που στις ειδικές αυτές συνθήκες αποκτά ιδιαίτερη συμβολική αξία. Δεν είναι απλά μέσο για εξασφάλιση κάποιας ανάγκης αλλά επενδύεται ψυχολογικά σαν η επιβεβαίωση της ίδιας της ύπαρξης του ανθρώπου. Το να έχω λεφτά μου επιτρέπει να έχω την ψευδαίσθηση της πληρότητας. Αυτή η ψευδαίσθηση με προστατεύει από τον κίνδυνο να χαθώ γιατί μου επιτρέπει να ενισχύω, να περιφρουρώ και να προσεκτίσω την ύπαρξή μου, που βρίσκεται σε κίνδυνο, με υλικά, χειροποίητα αντικείμενα. Αλλά το να έχω σίγουρα λεφτά για να αγοράσω υλικά αγαθά και να κατοχυρώσω στην ψευδαίσθησή της απολυτής μου ασφαλείας, δεν είναι αρκετό. Χρειάζεται ακόμα να μπορώ να επιβεβαιώνωμαι, ότι αυτή η δυνατότητα είναι ανεξάντλητη. Κι ο μόνος τρόπος να έχω αυτή την επιβεβαίωση είναι να δοθεί. Σπαταλώνοντας και καταναλώνοντας αποκτώ την αίσθηση ότι δεν υπάρχει η στέρεση, ότι έχω την απόλυτη δυνατότητα να έχω αυτό που θέλω, όταν το θέλω. Το μέλλον καταργείται αυτόματα. Το «κύριο», οδηγηρό ή όχι εκμηδενίζεται σε βάρος οποιουδήποτε προγραμματισμού.

Είναι χαρακτηριστική η εμφάνιση αυτού που λέμε «ευδαιμονισμός» σε κοινωνίες καταναλωτικής υφής και που υποφέρουν από ιδεολογική ή πολιτιστική κρίση. Όταν τέτοιες κοινωνίες βρεθούν κάτω από την απειλή ενός πολέμου και απομείνουν σε μια κατάσταση έντονης αβεβαιότητας για το μέλλον, ο ευδαιμονισμός μπορεί να προσλάβει τρομακτικές διαστάσεις. Με τον όρο αυτό εννοούμε ακριβώς την τάση της κινητοποίησης όλων εκείνων των ψυχολογικών μηχανισμών άμυνας που εμποδίζουν την εκύλιση της συνείδησης, όταν η αφηρημένη προμηγνύει την επαφή με μια δραματική πραγματικότητα σοβαρού υπαρξιακού αγχους. Σημαίνει ότι το άτομο τείνει να θέσει σαν κύριο στόχο την πραγματοποίηση, με κάθε τρόπο και άμεσα, της «ευτυχίας» αντιληπτής κάτω από μια καθαρά υλιστική και συγκινησιακή σκοπιά. Βάζουν και' επέκταση σε 2η μοίρα την λειτουργία του προγραμματισμού και του προβληματισμού. Ο κίνδυνος που διέπει αυτή την νέση είναι η τεχνητή κατάρτιση του «κύριου».

Ο κίνδυνος του φαινομένου εξουδεκρώνεται έτσι με την βοήθεια μιας ψυχικής πολυδρόμησης σε επίπεδο τάσις που η λειτουργία του ερθολογισμού υποβιβάζεται προς όφελος της όσο το δυνατόν πιο έντονης συγκινησιακής κινενοποίησης. Ο άνθρωπος συμπεριφέρεται σαν να είναι μόνο σώμα, ένστικτο, συγκίνηση, αλλά όχι λογική. Η δημιουργικότητα δίνει τη θέση της στις διάφορες «συναυλικές» εμπειρίες, δηλ. σπυνοληπτικές ή στείρες, όπως π.χ. το χαρισμάγνιο ή άλλης μορφής «παγνιδία», όπως τα Ηπέρης χαρακτηριστικό μιας ορισμένης κοινωνικά οικονομικής κατηγορίας, γιατί είναι εύκολη διασκέδαση και δεν απαιτεί υπερβολικά έξοδα κ.ά. Η αποκλειστική μηχανοαγία του «ζέ-

φαντώματος» με εσγοπότη και συγκινησιακές «εξάρσεις» στις πίστες μέχρι τις πρωινές ώρες, είναι άλλο παράδειγμα που συγκυταλέγεται ανάμεσα στις διάφορες μορφές «ενορκωτικού» της συνείδησης και εκφράζει σ' όλα του την διαφάνεια το παράλογο των ανθρώπινων αντιδράσεων μπροστά στην επικείμενη καταστροφή. Η άρνηση, έτσι, του κινδύνου οδηγεί, με μαθηματική ακρίβεια, στην παράδοση μπροστά στη καταστροφή γιατί βρίσκει το άτομο ολόκληρο απροετοίμαστο ψυχολογικά για να αντιμετωπίσει κατά μέτωπο τον κίνδυνο.

Απ' αυτά μπορεί εύκολα να βγει το συμπέρασμα ότι οι τάσεις συνειδητής αυτοκιταστροφής ενισχύονται όταν η ενημέρωση, με σκοπό την ψυχολογική προετοιμασία για την αντιμετώπιση του πολεμικού κινδύνου δεν πραγματοποιείται σε ικανοποιητικό βαθμό από την πλευρά της πολιτείας. Δεν απαιτεί υπερβολή ο ισχυρισμός ότι το πιο σημαντικό από τα αμυντικά όπλα είναι η ενημέρωση, γιατί είναι το μόνο αίνουρο όπλο ενάντια στον φόβο. Οι καταστάσεις πανικού, που καθιστούν το άτομο ευάλωτο μπροστά στον εχθρό, δημιουργούν μόνον όταν οι άνθρωποι ομάδες βρεθούν απροετοίμαστες μπροστά στον κίνδυνο γιατί δεν είναι σε θέση να τον καθορίσουν και να τον προβλέψουν και δεν έχουν εξασκηθεί στον τρόπο αντιμετώπισής του.

Η στρατιωτική θητεία έχει σαν ρόλο να προετοιμάσει τον νέο όχι μόνο τεχνικά, αλλά και ψυχολογικά στην αντιμετώπιση του πολέμου. Ο απλός πολίτης όμως, τα γυναίκα και οι ηλικιωμένοι, βρίσκονται σε πολύ πιο ανασφαλή θέση. Η κοινωνία έχει την τάση να τους «προστατεύει» και να αποφεύγει να τους φέρει σ' επαφή με την δυσάρεστη πραγματικότητα. Τα στρατεύματα αποστέλνουν έτσι τον αποκλειστικό και παρενθέστικό κοινωνικό χώρο που διατηρεί το μονοπώλιο, κατά κάποιο τρόπο, της προετοιμασίας για το πολεμικό ενδεχόμενο.

Η Κυπριακή πραγματικότητα, από την Ελληνική πλευρά τουλάχιστον, δεν είναι

αμέτοχη των φαινομένων της απόθησης που αναφερόμε πιο πάνω. Στην τερνήτη κατάσταση διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις για την δημιουργία εντόνων συναισθημάτων ανασφάλειας και αβεβαιότητας για το μέλλον, κάτω από το φάσμα των πολεμικών εμπειριών που έχει ήδη υποστεί και αυτών που επικρατούν με την μόνιμη παρουσία και διακίνηση των στρατευμάτων κατοχής. Κι' όμως, παρ' όλες τις επίσημες διακηρύξεις και τις προκητάσεις ενημέρωσης από τον πολιτικό κόσμο, είναι αρκετά εντυπωσιακή η σπουσία ουσιαστικής ψυχολογικής προετοιμασίας για άμυνα. Θάλαγα κοινωνίες προς οργανικά η Κυπριακή κοινωνία απωθεί το ενδεχόμενο των πολεμικών εμπειριών και ο προβληματισμός διαχέεται στα φιλολογικά κανάλια κάποιας «πνευματικής» έλλειψης. Κάτω από το πρόσχημα της ανάγκης για «επιβίωση» αυτοκινητών άνοιγες τάσεις ευδαιμονισμού, ατομικισμού και εδωσσοφίας, με κίνδυνο, σε περίπτωση που δημιουργηθούν συνθήκες στέρεσης με την μορφή π.χ. μιας οικονομικής κρίσης, ο πολίτης να βρεθεί εντελώς άσπλος για να αντιμετωπίσει και να προσαρμοστεί σ' αυτές.

Κι' εδώ το παράλογο εκδηλώνεται μέσ' από την αντίφαση που υπάρχει ανάμεσα στις υιοθετούμενες συμπεριφορές που έχουν σαν στόχο την άρνηση της κρίσης και στο αποτέλεσμα που επιφέρουν και που είναι στην πραγματικότητα το αντίθετο σι' ό,τι επιδιώκουν, δηλ. η επιδείνωση της κρίσης.

Κάποιος προσκομίζει κανείς την εντύπωση ότι οι τραυματικές εμπειρίες των τελευταίων χρόνων, προξικόπημα, εισβολή, προσφυγιά, ξεριζωμός, αγνοούμενοι, βίαιος, έχουν υποστεί τετοιας μορφής ζύμωση από το κοινωνικό σύνολο που παρουσιάζονται σαν να έχουν κατά κάποιο τρόπο υπερκαταναλωθεί. Σε κάποιο ψυχολογικό χώρο αυτής της κοινωνίας οι εμπειρίες αυτές και οι συνασθηματικές τους προεκτάσεις καταλήγουν στην ίδια μοίρα που έχουν και τα υπόλοιπα «καταναλωτικά αγαθά», δηλ. στην κό-

νειψη και τέλος στην απόρριψη. Ίσως γιατί έχουν ακριβώς υποστεί περισσότερο συναισθηματική «βιολογική» χώνευση παρά βιωματική μεταποίηση σε πράξη και σε πρόγραμμα δράσης. Οι εμπειρίες του πολέμου έχουν γίνει θέματα «καναμασημένα», χωρίς βιωματικό περιεχόμενο, που τείνουν ν' αποβάλλονται από τον κοινωνικό οργανισμό και να διατηρούνται μόνο σαν τίτλοι εθνικής αναφοράς, παράλληλα με μια παθητική, μοιραστρική κι ατομικιστική καθημερινότητα που οργανικά τα σπωθεί. Κι αυτό γενικά σ' όλα τα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα.

Δεν θάθελα να επικριθώ σε τομείς που αφορούν την ιστορική και κοινωνιολογική ανάλυση της Κυπριακής κοινωνίας και των δομών που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν καλύτερα τις μερικές απώθησης που παρουσιάζει. Σ' αυτά, η κρίση εθνικής ταυτότητας και ο αποπροσανατολισμός στην ιδεολογία και στις αξίες, έχουν σίγουρα σημαντικό ρόλο. Αυτό που έχει σημασία εδώ είναι ότι από τις πιο πάνω απόψεις και διαπιστώσεις βγαίνει επιτακτικά το συμπέρασμα ότι ο πόλεμος σαν πραγματικότητα κι όχι μόνο σαν έννοια και σύνθημα, πρέπει να γίνει συνειδητό και βιωματικό σποδικός μέσο στο κοινωνικό σύνολο. Είναι γι' αυτό αναγκαία η συνειδητή κι οργανωμένη, από την πλευρά της πολιτείας, κινητοποίηση προς μια συστηματική ενημέρωση και προετοιμασία των πολιτών που ανήκουν σ' όλες τις κατηγορίες. Ειδικά για τους ηλικιωμένους, τις γυναίκες και τα παιδιά που συνολικά αποτελούν — οι τρεις αυτές κατηγορίες — το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού.

Όσον αφορά τα παιδιά ειδικότερα, η ρεαλιστική και υπεύθυνη εξοικείωση τους με το θέμα του πολέμου και ιδιαίτερα του θανάτου, θα πρέπει ν' αντιμετωπισθεί σοβαρά από τις Αρχές και σε συνεργασία με ειδικούς επιστήμονες, π.χ. ψυχολόγους. Η ενημέρωσή τους δεν πρέπει ν' αρχισθεί μόνο σε πρακτικές οδηγίες συμπεριφοράς - σε περιπτώσεις π.χ. συναγερμού - αλλά θάπρεπε ακόμα ν' αποτελέσει θέμα ειδικών μαθημάτων μές' από τα οποία το θέμα του πολέμου θα αποδοματοποιείται, θα τοποθετείται στις ρεαλιστικές του διαστάσεις και παράλληλα θα χαράσσονται οι γραμμές αμυντικής αντιμετώπισης του. (Η εισήγηση αυτή ισχύει βέβαια για την ενημέρωση όλων των πολιτών και όχι μόνο των παιδιών).

Είναι εκπληκτικές οι δυνατότητες που διαθέτει το παιδί, από μίαν ειρισμένη ηλικία, ν' αντιλαμβάνεται και ν' αντιμετωπίζει τραυματικές καταστάσεις, ακόμα κι αυτού του θανάτου. Είναι συχνά καταστρατητική η διδασκαλία του σ' αυτό το θέμα αποκλειστικά από τις σειρές της Τηλεόρασης κι από μεμονωμένες εμπειρίες απώλειας κάποιου αγαπημένου προσώπου όταν αυτές καλύπτονται και μυστικοποιούνται από υπερπροστατευτικούς και αγχώδεις γονείς. Το παιδί στην Κύπρο παρακολουθεί ακούει, αισθάνεται να δραματικά γεγονότα που σ' αυτό γύρω του και συνισθάνεται

μαζί μ' αυτά την ψυχολογική ανασφάλεια των «μεγάλων» που, θύματα του δικού τους ιδεολογικού αποπροσανατολισμού δεν τολμούν, τις πιο πολλές φορές, να μιλήσουν ανοικτά μαζί τους και να τα καθοδηγήσουν προς μια σωστή τοποθέτηση. Κι η μόνη σωστή τοποθέτηση σ' αυτή την περίπτωση δεν είναι παρά η ρεαλιστική και ειλικρινής ενημέρωσή τους χωρίς μύθους και δραματικότητα.

Το παιδί αισθάνεται πολύ πιο έντονα ίσως από τον ενήλικα την ατμόσφαιρα της απειθακτικότητας που το περιτριγυρίζει και που κλιμακώνεται συχνά με τρόπο σφελή και παραπλανητικό από τις ταινίες της Τηλεόρασης και τα διάφορα ρομπότ που πλημμυρίζουν την αγορά. Μεταλλάσσεται μέσα του αυτό που βλέπει κι ακούει, χωρίς ωστόσο να του προσφέρεται από το περιβάλλον και η δυνατότητα να τα κατανοήσει. Πότε μιμείται απλώς αυτά που βλέπει κι ακούει, και πότε τα δουλεύει μέσα του με τη φαντασία κι αυτό συχνά το οδηγεί να υιοθετεί πρότυπα συμπεριφοράς ακατάλληλα ή ακόμα και αντικοινωνικά. (Π.χ. με «ήρωες» που δεν νικούνται ποτέ και που σ' αυτό έγκειται και η μεγαλύτερη τους αρετή). Το αποτέλεσμα είναι να μην είναι έτοιμο να προσαρμωθεί ρεαλιστικά και θετικά σε περίπτωση κάποιου σοβαρού κινδύνου όπως είναι ο πόλεμος.

Δεν πρέπει να ξεχνούμε ποιος η γενιά της αυριανής Κυπριακής κοινωνίας είναι αυτή που μεγαλώνει τώρα μέσα σε περιόδο κρίσης, ίσως της πιο σημαντικής στην ιστορία μας και είναι γι' αυτό που η κατάλληλη διαπαιδανώνηση είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαία αλλά και δύσκολη. Για να πετύχει τον σκοπό της είναι απαραίτητο να ενσωματωθούν σ' αυτήν οι πρόνοιες για μια δυναμική και ρεαλιστική αντιμετώπιση του πολεμικού φαινομένου, έξω από συνθηματολογίες και ιδεολογικά κλισιά.

Η Κυπριακή κοινωνία διαθέτει στοιχεία ικανά να την προστατέψουν από τον κίν-

δυνο του αφανισμού αν αξιοποιηθούν κατάλληλα. Οι οικογενειακοί δεσμοί είναι ισχυροί, οι ανθρώπινες σχέσεις διατηρούν μίαν γνησιότητα και δεν έχουν υποστεί την διάβρωση της αποξένωσης. Τα στοιχεία αυτά δημιουργούν τις προϋποθέσεις για ένα πιο δυναμικό άνοιγμα προς το σοσιαδικό πνεύμα. Η Πολιτεία θα μπορούσε να το επιτύχει με την ορθολογιστική και ρεαλιστική μεθόδευση μιας ψυχολογικής προετοιμασίας για αντιμετώπιση του προβλήματος της εθνικής επιβίωσης και για συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας για μίαν ομαδική ανασυγκρότηση.

Η θεωρητική σε συνδυασμό με την πρακτική ενημέρωσή του πολίτη σαν μέλος μιας ευρύτερης ομάδας, θα του προσφέρει την διπλή ευκαιρία.

- α) Να προβληματιστεί, να επεξεργαστεί τους φόβους του και να συνειδητοποιήσει την πραγματικότητα σ' όλες της τις διαστάσεις καθώς και την ανάγκη μιας ενεργητικής τοποθέτησης μπροστά σ' αυτή την πραγματικότητα και
- β) Να καλλιεργήσει τα συναισθήματα ασφαλείας μές' από την εμπειρία της ομαδικής συμμετοχής από την μια και από την άλλη την εμπιστοσύνη στις δυνατότητες του να υπερασπισθεί τον εαυτό του και αυτά που αισθάνεται να του ανήκουν.

Γι' αυτή τη μεθόδευση η Πολιτεία θα πρέπει να ζητήσει την συνεργασία και να αξιοποιήσει στο μέγιστο το επιστημονικό δυναμικό του τόπου και ειδικά της μερίδας εκείνης που ασχολείται με θέματα που έχουν σχέση με ψυχολογία, εκπαίδευση, και γενικά τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Μια τέτοια μεθόδευση θ' αποτελέσει το μόνο σίγουρο μέσο για την καταπολέμηση των τάσεων παλινδρομήσεως που έχουν αναφερθεί και που ισχυρίζονται με τάσεις παράδοσης κι αυτοκαταστροφής.

Πριν και μετά την άμβλωση (τα ψυχολογικά προβλήματα)

Το ψυχολογικό πρόβλημα που παρουσιάζεται στις γυναίκες πριν από μια άμβλωση δηλαδή μετά από μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη και μετά την άμβλωση είναι σχετικά με την προσωπικότητα της κάθε γυναίκας και την ιδεολογία της που έχει διαμορφωθεί από τον τρόπο που έχει μεγαλώσει. Επίσης είναι σχετικά με τη νοοτροπία της κοινωνίας που ζει και με την οικογενειακή της κατάσταση δηλαδή αν είναι ελεύθερη ή παντρεμένη κι αν έχει άλλα παιδιά ή αυτό ήταν το πρώτο. Άλλος πολύ σημαντικός παράγοντας, που επηρεάζει τα ψυχολογικά προβλήματα στην περίπτωση αυτή είναι το είδος της σχέσης που έχει αυτή η γυναίκα με τον πατέρα του παιδιού. Αυτό του είδους το πρόβλημα συνήθως μένουν απαραίτητα και αδιερεύνητα διότι περικλείονται από μυστήριο διότι αυτό το θέμα όπως πολλά άλλα σχετικά με το σεξ θέματα, αποτελεί ταμπού.

Μετά από μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη τα πιο συνήθιστα προβλήματα είναι έντονο άγχος που συνοδεύεται από δραστικές σκέψεις. Ο φόβος για την άμβλωση και τους κινδύνους που υπάρχουν για τη γυναίκα, η αβεβαιότητα για το ποια είναι η καλύτερη λύση, η μεγάλη ευθύνη που υποχρεώνεται να πάρει επιτείνουν το άγχος. Επίσης μπορεί να αισθάνεται μελαγχολία γιατί να συμβεί αυτή η ατυχία σε κείνη και να αισθάνεται πως ζει ένα σφάλμα και να παρακαλεί να μην είναι πραγματικότητα. Αυτό μπορεί να προκαλέσουν σιχνίς, ανορεξία, κενή διάθεση, κλάμα. Αυτολομωπή και ενδοκίνη είναι πολύ συνηθισμένα φαινόμενα σ' αυτή την περίπτωση. Συχνές σκέψεις είναι: «γιατί να συμβεί σε μένα αυτό», «είναι σφάλμα», «θα κινδυνεύσω», «μπορεί να πεθάνω, να πάω ζητριά και να μη μπορώ να ξανακάνω παιδί στο μέλλον», «ο άντρας μου μπορεί να με μισήσει», «θα τιμηθώ για τις πράξεις μου» κλπ. Οι άγχεις γυναίκες σκέπτονται επιπλέον ότι αν δεν κάνουν την άμβλωση θα καταστραφεί ζωή τους διότι κανένας δεν θα τις θάλει, θα καταστραφεί η καριέρα τους αν σπουδάζουν ή είναι επαγγελματίες κλπ.

Αφού γίνει η άμβλωση πολλές γυναίκες παθαίνουν μελαγχολία για κάποιο χρονικό διάστημα. Αυτό κυρίως οφείλεται στο ότι αισθάνονται ενοχή γι αυτό που έκαναν. Πολλές αισθάνονται ότι σκότωσαν μια ψυχή, στέρησαν τη ζωή από ένα νέο άνθρωπο και ότι δεν είχαν το δικαίωμα να το κάνουν. Φτάνουν να κατηγορούν συνεχώς τον εαυτό τους, να φοβούνται και να περιμένουν την τιμωρία τους, να αισθάνονται απέραντη λύπη, να κλαίει, να μη μπορούν να απολαύσουν και να χαρούν για τίποτα να μισούν τον εαυτό τους, να εκνευρίζονται εύκολα, να μην μπορούν να δουλέψουν, να κάνουν τον ύπνο τους, την όρεξη τους, το ενδιαφέρον τους για το σεξ. Το τελευταίο αποτελεί ιδιαίτερα πρόβλημα που μπορεί να συνεχίζεται για πολύ καιρό αφού έχει άμεση σχέση με το γεγονός της άμβλωσης, τις ενοχές και τις δραστικές τους σκέψεις. Επίσης μπορεί να προκαλεί άγχος και φόβο.

Ο βεβαιός της κατάθλιψης που μπορεί να εμφανιστεί μετά την άμβλωση είναι πολύ σχετικός με την προσωπικότητα της

γυναίκας, τις περιστάσεις της ζωής της, το οικογενειακό της περιβάλλον, το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζει κι άλλους παράγοντες. Πολύ σημαντικό ρόλο παίζει η ιδεολογία της γυναίκας και κυρίως οι θρησκευτικές της πεποιθήσεις. Με την πάροδο του χρόνου και την υποστήριξη από τους οικείους το πρόβλημα αρχίζει να ξεπερνιέται, η διάθεση της γυναίκας ελαφρύνει και αρχίζει να ζει όπως πριν. Το γεγονός της άμβλωσης φαίνεται να έχει ξεχαστεί. Δυσάρεστες σκέψεις, έρχονται μόνο όταν κάτι της το θυμίζει και φρακώνουν κι αυτές με το χρόνο. Κάτι που συμβαίνει πολλές φορές είναι ότι η γυναίκα βλέπει παιδιά της ηλικίας που θα ήταν το δικό της παιδί να το θυμάται και να μελαγχολεί για λίγο κυρίως αν δεν έχει η ίδια άλλα παιδιά.

αντίτα Θεοχαρίδου
ψυχολόγος - ψυχοθεραπεύτρια
συμπεριφοράς

Αριστερά καθυστερημένα δημοσιεύουμε την πιο κάτω εισήγηση. Σπειδή η Ένωση Συντακτών ήταν ανύπαρκτη άνοιξαμε, ότι οι εισηγήσεις και η συζήτηση που ακολουθήσαμε, θα είχαν καλύτερη αντιμετώπιση από τις καθημερινές εφημερίδες. Εν πάση περιπτώσει το θέμα γίνεται όλο και πιο επίκαιρο, και η εισήγηση του Μ. Παπαδόπουλου διακρίνει την χρησιμότητά της.

(Εισήγηση στη συζήτηση που οργάνωσαν ο Σύνδεσμος Ψυχολόγων και η Ένωση Συντακτών στο Πολιτιστικό Κέντρο της Λαϊκής Τράπεζας στις 28 Μαρτίου 1987.

Αν θάπανε, νομίζω υπερβολή να διαχωριστεί κανείς πως το πρόβλημα της εγκληματικότητας και της νεανικής παραβατικότητας έχει αναχθεί τον τελευταίο καιρό ως το μείζον πρόβλημα της Κυπριακής κοινωνίας. Τούτο καταδεικνύουν οι σχεδόν καθημερινές αναφορές και σχόλια του Τύπου, οι συζητήσεις από τα Ραδιοτηλεοπτικά Μέσα, οι ερωτήσεις Βουλευτών στη Βουλή, η τροποποίηση της Νομοθεσίας που διέπει τις ποινές από την Κυβέρνηση και τη βουλή, ανακοινώσεις διαφόρων Σωματείων και Οργανώσεων, η κινητοποίηση των Συνδέσμων Γονέων κλπ. Κοντολογίς, τελευταία γίνεται πολύς λόγος για την εγκληματικότητα, από διάφορες πλευρές. Εκείνο που, πιστεύω, πως δεν γίνεται και που αποτελεί και το ζητούμενο για την αποφυγή εκδήλωση, που ο Σύνδεσμός μας είχε την πρωτοβουλία να συνδιοργανώσει με την Ένωση των Συντακτών, είναι ο **Διάλογος**. Διάλογος που είναι τόσο απαραίτητος για ένα σοδαρό και πολυδιάστατο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι ανθρώπινες κοινωνίες από την εποχή της συγκρότησής τους ως κοινωνίες. Η έλλειψη αυτή δια-

λόγου συνυπάρχει και συνυφάνεται με ένα άλλο φαινόμενο που χαρακτηρίζει την κοινωνία μας αυτό της **μετάθεσης των ευθυνών**. Τα δύο αυτά στοιχεία της Κυπριακής κοινωνικής πραγματικότητας οδηγούν με τη σειρά τους στην άρθρωση ενός αφοριστικού και μονοδιάστατου τρόπου προσέγγισης του φαινομένου ο οποίος παράγει κάθε φορά και καινούριους ενόχους ή αποδιοπομπαίους τράγους: για τους μεν φταίν οι Νόμοι που δεν είναι αρκετά αυστηροί και ζητούν «κόδοντα αντί οδόντος», για τους άλλους φταίει η Αστυνομία που δεν μας αστυνομεύει επαρκώς, άλλοι ενοχοποιούν τις Φυλακές οι οποίες, στη φαντασία τους φυσικά, έγιναν ξενοδοχεία πολυτελείας, για μερικούς φταίει η Οικονομία ή το σχολείο που δεν τιμωρούν «όπως πρέπει» τα «ασύδστα σημερινά παιδιά», για άλλους πάλιν φταίει οι Σχολικές Εφορίες που δεν περιφράσσουν με υψηλά κάγκελα τους σχολικούς χώρους. Άλλοι πάλιν ρίχνουν το ανάθεμα στους ψυχολόγους και τους κοινωνιολόγους «οι οποίοι με τις θεωρίες τους περί ελευθερίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνέβαλαν εις τον εκτραχηλισμόν της νεο-

λαίας». Τέλος άλλοι, με την ίδια πάντοτε απλοϊκή λογική, επισημαίνουν ότι ο εχθρός βρίσκεται «εκτός των τοιχών» και δεν είναι άλλος από τον «τολμηρό τουρισμό» ο οποίος ως γνωστό εκπροσωπείται από τις «γυμνάστρες καλλονές του Βορρά».

Στόχος της αποφυγής, σύντομης, εισήγησής μου δεν είναι η ανάλυση της σχέσης των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και της Εγκληματικότητας, δηλαδή η παραγωγή ενός επί πλέον μονόλογου, αλλά η κριτική μερικών επισημάνσεων που σηματοδοτούν αυτήν τη σχέση και που πιστεύω μπορούν να συμβάλουν σε μια κριτική ανάγνωση του Λόγου των Μέσων για την Εγκληματικότητα. **Ενός Λόγου με καθοριστική επίδραση** οι λάβει κανείς υπόψη του τον όλο και αυξανόμενο ρόλο των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης στο κοινωνικοπολιτικό γίγνησθαι με την άσκηση ενεργητικής επιρροής στους πολίτες.

Τρία βασικά χαρακτηριστικά που διέπουν τον Λόγο των Μέσων για την εγκληματικότητα όπως τιμωρούνται στα πορίσματα της 13ης Διάσκεψης Εγκλη-

ματολογικής Έρευνας του Συμβουλίου της Ευρώπης (1978) και που πιστεύω πως αντανακλούν και τη δική μας πραγματικότητα είναι τα πιο κάτω:

1. Η επικέντρωση του στά βίαια εγκλήματα τα οποία όμως αποτελούν μια μικρή μόνο ποσότητα του όγκου των εγκλημάτων.
2. Η παροχή της πληροφορίας αποκλειστικά από το πλαίσιο της και χωρίς το κοινωνικό και ψυχολογικό υπόβαθρο της εγκληματικής πράξης.
3. Η παροχή πολύ λίγων πληροφοριών γύρω από το έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο.

Επιπρόσθετα στο Λόγο των Κυπριακών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας διακρίνουμε τις ακόλουθες **καρίσμες νέσεων**:

1. Η επιμονή στο ιδεολόγημα ότι ο μόνος τρόπος αντιμετώπισης του εγκλήματος είναι η ανάπτυξη των κατασταλτικών μηχανισμών και οι αυστηρότερες ποινές. Αποκορύφωμα αυτής της τάσης υπήρξε το αίτημα για επαναφορά της θανατικής καταδίκης, την παλιονόμιμη δηλαδή στον Μωσαϊκό Νόμο «οφθαλμό αντί οφθαλμού» και «οδόντα αντί οδόντος». Οποιαδήποτε διανοητική δραστηριότητα αναζήτησης των βαθύτερων παλιπραγοντικών αιτιών του εγκλήματος η οποία και θα οδηγούσε στη διαμόρφωση προληπτικών στρατηγικών θεωρείται περιττή πολυτέλεια για την τάση αυτή.
2. Η δυσανάλογα μεγάλη έμφαση και η υπερβολική και ηρωοποιητική προβολή μικροαδικημάτων και μικροπαραβάσεων που γίνονται από εφήβους και νέους. Η νεανική παραβατικότητα και επιθετικότητα αντιμετωπίζεται κύρια μ' ένα Λόγο σηγματοδοτικό, αφοριστικό περιθωριοποιητικό που σηματοδοτείται από την επιθετικότητα των επιθέτων: «χούλιγκανς», «καμικάζι», «καριόκια», «αναρχικοί», «φοιχοίτωνα», «κανακάριδες», «βάνδαλοι», «άρρωστοι», «φανατικοί», «άγριοι εισβολείς» (άραγε μας βοηθά να ξεχνούμε κάποιους άλλους εισβολείς); «κακοιαθημένα», «κακοποιά στοιχεία», «με αποπατοποιημένη νοστροπία», «που μετέτρεψαν τα σχολεία σε αρρίνες» κλπ.

Οι πρώτες σελίδες των περισσότερων Κυπριακών εφημερίδων κασιούνται πολύ συχνά και επαναληπμένα από μεγάλες φωτογραφίες μικρών εφήβων παραβατών τις οποίες συνοδεύουν με τα ηρωικά ψευδιώνμα τους. Αντίθετα οι ενήλικες ένοχοι μεγάλων εγκλημάτων (οικονομικών και άλλων) πολύ σπάνια εισπράττουν την επιθετικότητα του φασκού και της δημόσιας διαπόμπευσης.

3. Η αναπαραγωγή των φολλοκρατικών και στερεοτύπων αντιλήψε-

ων για τους ρόλους των δύο φύλων. Ε' καλλιέργεια διαστρεβμένων, ανταγωνιστικών και αλληλοτονωμένων προτύπων των σχέσεων των δύο φύλων παρουσιάζοντας πολύ συχνά τα γυναικεία σώμα σαν σκευός ηδονής.

Η προβολή και έκθεση από το Μ.Μ.Ε. τέτοιου είδους διαστρεβμένων σεξουαλικών φαντασιώσεων διακολλούνται τα τελευταία χρόνια από την «κάθοδο των γυμναστών καλλονών του Βορρά» που δεν είναι «δικές μας» γενεές αλλά «ξένες». Η αντικειμενική μελέτη της παρουσίας από τον Τύπο των τουριστριών οδηγεί στη διαπίστωση ότι αντιμετωπίζονται ως σεξουαλικά αντικείμενα που έρχονται να ικανοποιήσουν τις σεξουαλικές ορέξεις των επίδοξων κυπριακών και κυρίως-επιβιτώνων». Μάλιστα ως κομματισμένες σεξουαλικά αντικείμενα αφού οι προβολές του Τύπου επικεντρώνονται με ψυχαναγκαστική επιμονή στα γυμνά τους στήθη. Με την άφιξη τους στον τόπο μας οι τουρίστριες οφίστανται, μια διαδικασία αποπροσαρμοποίησης-αντικειμενοποίησης και σεξουαλικής κακομεταχείρισης από την πλειοψηφία των Κυπριακών εφημερίδων.

Όταν δε γίνουν αντικείμενο βιασμού συνεχίζουν συχνά να είναι θέματα της ίδιας αντιμετώπισης από την πλειοψηφία του Τύπου με τη λεγόμενη περιγραφή του εγκλήματος και τους χυδαίους τίτλους των εφημερίδων όπως: «πήγε να ουρήσει η τουρίστρια κι έχασε το δρόμο», «κάλυπτε στους μηρούς είχε η...», «τα έμμηνα της την γλίτωσαν από το βιασμό» κλπ.

Όσον αφορά την τηλεόραση, τα ευρήματα της επιστημονικής έρευνας της τελευταίας δεκαετίας επαναβεβαίωσαν την άποψη ότι η τηλεόραση ασκεί ισχυρότατη επιρροή στους τηλεθεατές και ιδιαίτερα στους μικρούς τηλεθεατές. Έρευνες στην Αμερική (Εθνικό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγείας 1982) που αφορούσαν τη σχέση Τηλεόρασης και Συμπεριφοράς κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι «στα τηλεοπτικά ψυχαγωγικά προγράμματα κυριαρχεί η βία - σε όλες τις μορφές - γεγονός που οδηγεί άμεσα στη διαμόρφωση επιθετικής και βίαιης συμπεριφοράς στα παιδιά και στους νεαρούς». Και αυτή η σχέση μεταξύ τηλεοπτικής βίας και βίαιης συμπεριφοράς των παιδιών δεν είναι βραχυπρόθεσμη, όπως διαπίστωνε δέκα χρόνια νωρίτερα μια ανάλογη έρευνα της Συμβουλευτικής Επιτροπής του Ιατρικού Συλλόγου, αλλά **μακροπρόθεσμη**. Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, του Εθνικού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγείας των Η.Π.Α., η Τηλεόραση - και ειδικά οι διαφημίσεις που προβάλλει - διδάσκουν στα παιδιά επίσης τον υπερχαρακτηρισμό.

Στο εξωτερικό οι μελέτες για την επιρροή της τηλεόρασης στην κοινωνική συμπεριφορά των παιδιών και στη διαμόρφωση του χαρακτήρα τους έχουν δημιουργήσει ένα σημαντικό όγκο επιστημονικής γνώσης. Μόνο στις Η.Π.Α. οι στατιστικές αναφέρουν ότι ήδη εκδό-

θηκαν περίπου τρεις χιλιάδες εκθέσεις και μελέτες. Στην Κύπρο, παρόλο που η τηλεόραση έχει προνομιακή θέση στο σπίτι και στην οικογενειακή ζωή εντούτοις η έρευνα για την κοινωνική της επίδραση είναι εντελώς απύρακτη. Συνυφασμένο με την τηλεόραση είναι και το θέμα της μαζικής εισβολής του VHSO το οποίο ευνοεί ακόμη περισσότερο την πολυωρη καθήλωση των παιδιών μπροστά στο «μαγικό» κουτί. Γι' αυτή ακριβώς την πολυωρη παθητική διαδικασία παρακολούθησης στην οποία υποβάλλεται ένας όλο και πιο αυξημένος αριθμός παιδιών εκφράζουμε την ανησυχία μας. Διότι πολλές έρευνες στο εξωτερικό έδειξαν ότι η ίδια η διαδικασία της αυστηρικής καθήλωσης στη θέση του θεατή επιδρά αρνητικά τόσο στη συμπεριφορά των παιδιών όσο και στη φαντασία, τη δημιουργικότητα και την γλωσσική τους ανάπτυξη.

Οι εισηγήσεις μας για τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας μπορούν να συνοψιστούν στα πιο κάτω σημεία:

1. Να μεθοδευσθούν από τις σχετικές Κρατικές Υπηρεσίες σε συνεργασία με Επιστημονικούς Φορείς προγράμματα ευαισθητοποίησης των δημοσιογράφων πάνω σε θέματα που αφορούν τη ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού καθώς και την πρόληψη της νεανικής παραβατικότητας και της εγκληματικότητας πιο γενικά.
2. Να αποφεύγεται η προβολή από την τηλεόραση σε ώρες μεγάλης ακροατικότητας εισπρατών οι οποίες περιλαμβάνουν σκληρές βίαιες που εκτολίζονται α' ένα σύγχρονο και οικείο για τα παιδιά περιβάλλον (α' ένα πραγματικό και σύγχρονο πλαίσιο και όχι α' ένα φανταστικό-μαγικό και του παρελθόντος).
3. Στο Δ.Σ. του Ρ.Π.Κ. καθώς και στην Επιτροπή Επιλογής Προγραμμάτων να συμμετέχουν εκπαιδευτικοί των εργαζομένων στο Ίδρυμα, των κοινωνικών και επιστημονικών φορέων του τόπου. Να εκδημοκρατικοποιηθεί η δομή και ο τρόπος λειτουργίας του Ρ.Π.Κ. ώστε η δημιουργικότητα, η φαντασία, η πρωτοβουλία των λειτουργών του να μην πνίγεται μέσα στα γρανάζια των γραφειοκρατικών διαδικασιών και των τεραρχικών δομών. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η παραγωγή πνευματικών και πολιτιστικών έργων μπορεί να γίνει μόνο σε συνθήκες ελευθερίας. Με τον ίδιο τρόπο η εκπαίδευση του κοινού στη δημοκρατία, το διάλογο, τη δημιουργική αντιπαράθεση απόψεων μπορεί να γίνει μόνο σε συνθήκες πολυφωνίας και ανοχής της διαφορετικής άποψης.
4. Να μελετηθεί η απαγόρευση της διαφήμισης που απευθύνεται σε παιδιά και εφήβους από το ράδιο και την τηλεόραση.

η ψυχολογία του κυνηγού

της των αθλ. εργαζομένων, συγγραφέας

στην καρδιά μας υπάρχουν γύρω στις 40 χιλιάδες κυνηγοί και οι οποίοι στην συντριπτική πλειοψηφία τους είναι άντρες. Είναι ένας αρκετά μεγάλος αριθμός ανθρώπων που δείχνουν το ίδιο ενδιαφέρον και γι' αυτό αξίζει τον κόπο να ασχοληθεί κάποιος μ' αυτό, να μελετήσει έστω για λίγο τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα, τα κίνητρα και τα αίτια που απρόσβλητο κάποιο στο κυνήγι.

Είναι σημαντικό να καταλάβουμε τη συμπεριφορά τους γιατί έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε και τους ίδιους, που άλλοι είναι φίλοι μας, άλλοι συγγενείς μας ή κοντινοί μας άνθρωποι. Δεν είναι δυνατό να μπορεί κάποιος να αναλύσει και να πει με ακρίβεια ποια είναι η ψυχολογία του κυνηγού γιατί ο κάθε ένας έχει το δικό του χαρακτήρα και προσωπικότητα, και η κάθε προσωπικότητα πολύπλευρη και πολύδιάστατη.

Μπορεί όμως να γίνει ένα σκίτσο, ή ένα προφίλ της ψυχολογίας τους κυνηγού. Θα προσπαθήσουμε εδώ με τη βοήθεια της ψυχολογίας και της ψυχολογίας να παρουσιάσουμε αυτό το προφίλ. Ας μη θεωρηθεί απόλυτο αυτό που θα λεχθεί αλλά ας τα λάβει και κάποιος υπόψη αν ενδιαφέρεται γι' αυτό το θέμα. Και κυρίως ας μας συγχωρέσουν οι φίλοι κυνηγοί γι' αυτή την ανατομική προσπάθεια που κάνουμε στην ψυχολογία τους. Ο κάθε κυνηγός δίνει την δική του ερμηνεία γιατί ασχολείται με το κυνήγι.

Άλλος λέει ότι αγαπά τη φύση, άλλος το περιπάτημα, άλλος γιατί το νιώθει σαν ένα σπορ, άλλος λέει ότι είναι άθλημα, άλλος γιατί θέλει να εκτονώνεται, άλλος γιατί θέλει να καταστρέψει και άλλος γιατί θέλει να προστατεύει, καθώς και πολλά άλλα. Συνήθως όμως οι περιγραφές είναι εξωτερικές και κανένας δεν μιλά για τις εσωτερικές του ανάγκες και είναι φυσικό γιατί δεν είναι εύκολο να τις γνωρίζει. Είναι αρκετά γνωστό πόσο πως στον κόσμο

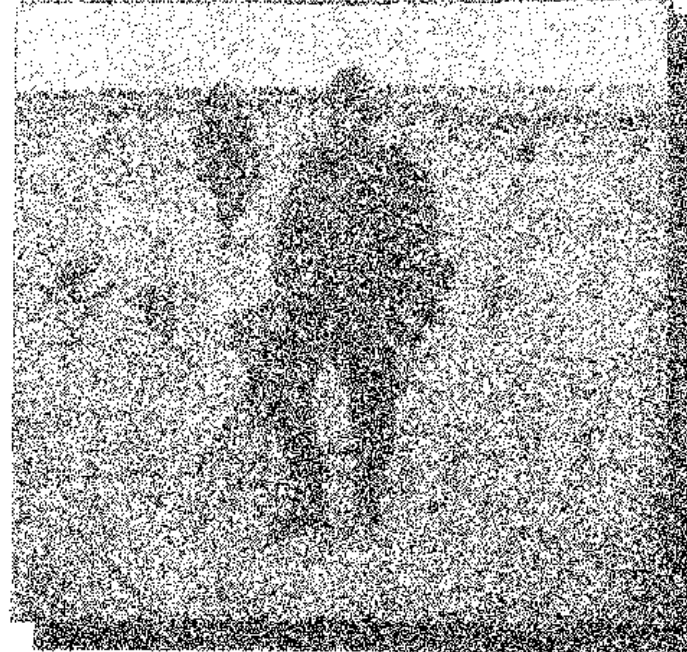
επικρατεί η γνώμη και η αντίληψη πως ο κυνηγός, ο ψαρέρ και ο ξυλοκόπος είναι ήρεμοι και ήλιοι άνθρωποι. Και αυτό έχει μια βαθιά αλήθεια γιατί κυρίως είναι άνθρωποι που εστιάζονται με το αντικείμενο τους και κυρίως εκφραζουν την επιθετικότητα τους με ένα αποστασιοποιητικό και κοινωνικό αποδεχτό τρόπο...

Θα αρχίζω με ένα παράδειγμα της προσπάθειας για αναλυση της ψυχολογίας του κυνηγού, για να γίνει έτσι πιο κατανοητό αυτό που θα πούμε. Γνωστά 20 κυνηγοί από την Κύπρο σκοτώσαν 6000 τρυγόνια.

Αυτό το παράδειγμα μπορεί να μην είναι αντιπροσωπευτικό για όλους τους κυνηγούς αλλά είναι, αρκετά ενδεικτικό για τη μορφή «αποστασιοποιητικής» σχέσης που έχει ο κυνηγός με το αντικείμενο που από την άλλη αγαπάει. Δηλαδή καταστρέφει αυτό που αγαπά γιατί μέσα από την καταστροφή, δηλαδή όσο πιο πολλά σκοτώσει παίρνει και την επιβράβευση και την αμοιβή του.

Όπως και στα χαρτιά, κοινωνείς δεν παίζει μόνο για το παιχνίδι, αλλά παίζει ο χαρτοπαίκτης με βαθύτερη επιθυμία να κερδίσει, έτσι και στο κυνήγι έτσι και στο κυνήγι ένας κυνηγός δεν είναι ευχαριστημένος αν δεν σκοτώσει έστω και αν λέει κάτι τέτοιο... Κανένας σχεδόν κυνηγός αν δεν είχε την «ελπίδα» ότι θα βρει θήραμα για να σκοτώσει δεν θα πήγαινε στο κυνήγι. Εξ' άλλου είναι και γνωστά τα ψέματα που λένε μερικοί για τα «μεγάλα» κατορθώματα τους στο κυνήγι ή για το ότι αρκετοί αγοράζουν από άλλους κυνηγούς για να φέρουνε στο σπίτι, γιατί οι ίδιοι δεν κατάφεραν να σκοτώσουν κάτι.

Σύμφωνα λοιπόν με τα ψυχολογικά δεδομένα ο κυνηγός αγαπάει με τρόπο καταστροφικό--λυτρικό, όπως αγαπάει και το μωρό τη μητέρα του, που ενώ αυτή του προσφέρει το στήθος της για να το ταιρεί το μωρό αρπάζει το στήθος με ένα

επιθετικό τρόπο κάνοντας τη μητέρα πολλές φορές να πονάει. Ακόμα πολλές φορές το παιδί προσπαθεί να πάρει το μαστό πριν του προσφερθεί από τη μητέρα, γιατί θέλει να ικανοποιήσει την ανάγκη του για κατάκτηση πράγμα που θα το επιβεβαιώσει.

Με παρόμοιο περίπου τρόπο επιτίθεται ο κυνηγός στη «μητέρα φύση» για να κατακτήσει από μόνος του και προτού το δώσει η ίδια για να νιώσει επιβεβαίωση και δύναμη. Έτσι μαζί εκτονώνει και την επιθετικότητά του.

Συγχρόνως όμως και χωρίς να το θέλουν οι κυνηγοί προξενούν διάφορες καταστροφές στη φύση (μερικοί θέλουν αντίρρηση σ' αυτό), με την εξαφάνιση ειδών ζώων, με τις ζημιές που προκαλούν σε δάση, ή τις γνωστές οικολογικές ζημιές κλπ.

Και αυτό είναι μια ακόμη ένδειξη της παιδικής τους ψυχασυνθήκης σ' αυτό τον τομέα που θεωρούν ότι τη φύση τους ανήκει όπως η παιδιά θεωρούν ότι τους ανήκει η μητέρα και ο μαστός της... — ΤΑ.ΡΟΥΧΑ —

Ένα άλλο στοιχείο είναι ο τρόπος με τον οποίο ντύνονται οι κυνηγοί. Πάντα χρησιμοποιούν στρατιωτικές στολές και στολές παραλλαγής,

γιατί λένε σαν δικαιολογία, πως, είναι για να μην τους αναγνωρίζουν τα ζώα.

Στην πραγματικότητα όμως ούτε τα ζώα ξεχνούν, γιατί έχουν αυτά την ικανότητα να τους ξεχωρίζουν και αντίθετα πολλές φορές η στολή τους τους κάνει θύματα συναδέλφων που τους πυροβολούν γιατί δεν κατάλαβαν ότι είναι άνθρωποι.

Η κύρια όμως ανάγκη τους είναι να φαίνονται σαν πολεμιστές και στρατιώτες γι' αυτό φορούν τη στρατιωτική στολή... Και εδώ είναι φανερό ποιοι θέλουν να μοιάζουν με πολεμιστές και γιατί... Νιώθουν δυνατοί και επιβεβαιωμένοι για την ικανότητα τους για κατορθώματα, όπως ακριβώς το παιδί θέλει να γίνει «μεγάλος στρατιωτικός» για να υποβάλλεται και να κυριαρχεί. Μεγαλώνοντας όμως το παιδί σίγουρα αλλάζει ιδέες και παρατά τα παιδικά του όνειρα... και εγκαταλείπει το όπλο και τη στρατιωτική σχολή...

Την ανάγκη για επιβεβαίωση και κατορθώματα μπορούμε να την δούμε επίσης σε πολλούς από τους κυνηγούς που λένε ψέματα ή μεγαλοποιούν τις ταλαιπωρίες και τα κατορθώματά τους, όπως πολλές φορές τα ακούμε και

από τους ερασιτέχνες ψαρέρδες για το «πόσο... μεγάλο ψάρι που έπιασαν και που τους έφυγε την τελευταία στιγμή...»

— ΤΟ ΝΤΟΥΦΕΚΙ —

Ένα άλλο σημείο που πρέπει να δει κάποιος σαν πραγματικό αλλά και συμβολικό χαρακτηριστικό του εξοπλισμού του κυνηγού είναι το ντουφέκι. Αυτό το «εργαλείο» και εάν έχει το συμβολισμό του, γιατί μ' αυτό ο κυνηγός γίνεται παντοδύναμος, αυξάνει τις δυνατότητες του και σαν με μαγικό τρόπο από μακριά μπορεί να ρίξει το θύμα του από τον ουρανό στο έδαφος.

Οι ιθαγενείς στη Ζαϊνγκλα όταν πρωτογνώριζαν τους λευκούς που κρατούσαν όπλα, σύμφωνα με τον πρωτόγονο και μαγικό τρόπο σκέψης τους, τους αποκαλού-

σαν θεούς με κεραυνό στα χέρια. Έτσι τους εβλεπαν παντοδύναμους και έσκυβαν και τους προσκυνούσαν και γινόντουσαν μαζί υποταλείς τους...

Όμως ο πιο φανερός συμβολισμός που έχει το ντουφέκι ή το κανόνι είναι ο σχετικός με τον «φαλλό» και την σεξουαλικότητα. Δεν είναι λίγες οι φορές που χρησιμοποιούμε εκφράσεις για να χαρακτηρίσουμε την σεξουαλική ικανότητα ή ανικανότητα, σχετικά με το ντουφέκι. Π.χ. λέμε για κάποιον που έχει ικανότητες σεξουαλικές ότι είναι «καπαναληπτική καρμπίνα» ή «κανόνι» ή αντίθετα, λέμε γι' αυτόν που δεν έχει ικανότητα σεξουαλική ότι «έπιαθε σφλονιστία» ή ότι «ήταν μετρημένες και περιορισμένες οι ντουφεκιές τους...» κλπ.

Επίσης είναι γνωστό πως από παιδιά οι άντρες προσπαθούν να παρουσιαστούν πιο άντρες και πιο δυνατοί από το μέγεθος του πέους τους, και είναι γνωστό ακόμη ότι το αιώνιο ερώτημα κάθε άντρα καθώς και ο φόβος του είναι το πόσο μέγεθος έχει το πέος του. Είναι μάλιστα πρόβλημα για μερικούς μέχρι σεξουαλικής ανικανότητας αν νομίσουν ή αν κάποιος τους πείσει πως το πέος του δεν είναι μεγάλο ή χοντρό. Το μεγάλο είναι συνδεδεμένο με το δυνατό και ο κάθε ένας, ιδιαίτερα το κάθε αγόρι νιώθει δύναμη όταν το πέος του μεγαλώνει ή όταν νιώθει πως είναι μεγαλύτερο από τους άλλους. Ο κρυφός πόθος του κάθε ενός είναι να μεγαλώσει παρά πολύ το γεννητικό του όργανο, φυσικά η αλήθεια είναι διαφορετική

και καμιά σχέση δεν έχει το μέγεθος του πέους με την ικανότητα ή ανικανότητα ενός άντρα. Όμως οι μύθοι συντηρούν το αντίθετο. Στην περίπτωση μας το ντουφέκι στον κυνηγό παίζει ένα ανάλογο ρόλο και οι κυνηγοί γνωρίζουν πολύ καλά πόσο σημαντικό είναι γι' αυτούς να έχουν ένα δυνατό ντουφέκι και πως νιώθουν όταν το ντουφέκι ενός άλλου κυνηγού είναι δυνατότερο...

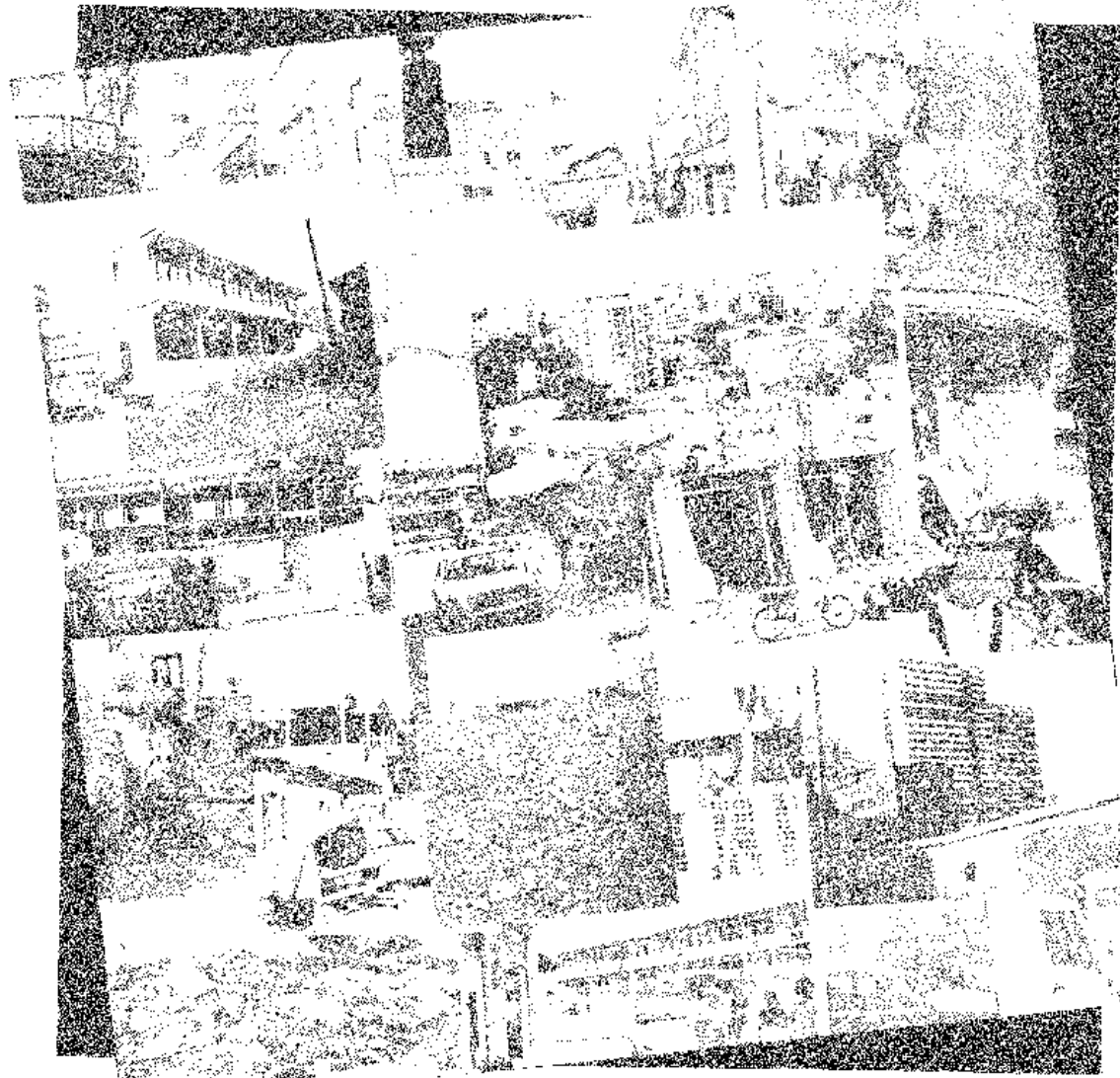
Μ' αυτά όλα δεν σημαίνει πως ο κάθε κυνηγός έχει σεξουαλικό ή άλλο πρόβλημα, και αν μας συγχωρέσουν οι φίλοι κυνηγοί για την προεπιλεγμένη ανάλυση που έγινε, αλλά κάτω από το φακό της ψυχολογίας και ιδιαίτερα μιας θεωρίας της ψυχολογίας τα πράγματα έτσι φαίνονται. Νιώθουμε πως είναι χρήσιμο να γνωρίζουν και αυτή τη

τυχή του θέματος.

«Εθνικά Πάρκα και Ανάπτυξη Αναφορές στον Ακάμα».

«Εθνικά Πάρκα και Ανάπτυξη — Αναφορές στον Ακάμα». Διάλεξη του δρ Ιωσήφ Στεφάνου
Επικουρού Καθηγητή Πολεοδομίας του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου Αθηνών,
που δόθηκε στην Πύλη Αμμοχώστου την 1/6/1987.

Μια μικρή διευκρίνιση πριν αρχίσω. Μέσω βρίσκομαι προσκεκλημένος από τους φίλους του Ακάμα, μια ομάδα δυναμική, με πραγματικά ψηλούς στόχους που όσο πιο πολύ τους γνωρίζω κανείς τόσο πιο πολύ ενθουσιάζεται με την ποιότητά τους. Παρ' όλα αυτά η ομάδα μου σήμερα δε θα είναι περιορισμένη μόνο στο Εθνικό Πάρκο του Ακάμα, στο αν θα γίνει ή όχι και πώς θα γίνει ο Ακάμας Εθνικό Πάρκο αλλά θα είναι ευρύτερη και θα οριοθετηθεί μέσα στα πλαίσια της προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου γιατί πιστεύω ότι μέσα σ' αυτά τα πλαίσια πρέπει να ενταχθεί το όλο πρόγραμμα, το οποίο πρόγραμμα θα προτείνουμε για τον Ακάμα. Γιατί αλλιώς ο Ακάμας θα μείνει μέσα στα πλαίσια μιας περιο-

ρισμένης αντιμετώπισης και δε ξέρω κατά πόσο οποιαδήποτε πρόγραμμα θα μπορούσε να τον βοηθήσει αν δεν είναι έτσι ενταγμένο μέσα στα γενικότερα πλαίσια μιας χωροταξικής Εθνικής πολιτικής.

Τόσο η θέση μου σαν επισκέπτη στην Κύπρο όσο και η θέση μου σαν ακαδημαϊκού δασκάλου, μου επιβάλλουν κατά κάποιο τρόπο μια ατομική θεώρηση, δηλαδή μια θεώρηση εκ των άνω. Όπως ίσως σας είναι γνωστό, οι αντιμετώπισεις κάποιας περιοχής σε σχέση με τους χρήστες της και αυτούς που παίρνουν τις αποφάσεις, χωράσσονται στην πολιτική, μοιράζονται σε τρεις κατηγορίες.

Στην ιστορική θεώρηση δηλαδή την κατάσταση εκείνη που αυτοί που παίρνουν αποφάσεις και αυτοί που χρησιμο-

ποιούν τον χώρο βρίσκονται σε ίση θέση, βρίσκονται σε ίδια κατάσταση. Είναι οι ίδιοι οι κάτοικοι, οι χρήστες του χώρου που μπορούν και παίρνουν αποφάσεις για το χώρο τους κι αυτή είναι η λεγόμενη ιστοσποτία.

Είναι η ετεροτοπική θεώρηση, όπου αυτοί που παίρνουν αποφάσεις ή αυτοί που μπορούν και επιβάλλουν τις αποφάσεις μέσω άλλων, βρίσκονται σε τελείως αντίθετη κατάσταση από πλευράς ιδεολογίας, συμφερόντων κ.λπ.

Τέλος υπάρχει και η ατομική θεώρηση η ατομική προσέγγιση, που αφορά κυρίως τους επιστήμονες, τους ειδικούς που κάποις πάνω από τα συγκεκριμένα προβλήματα μιας περιοχής και τα πάθη ακόμα που μπορούν να δημιουργηθούν ανάμεσα στις συγκρούσεις της

ετεροτοπίας, μπορούν να δώσουν μια πιο ψυχραιμη λύση.

Κι εδώ απ' αυτές τις θεωρήσεις δε μπορούμε να πούμε ότι είναι ιδανική γιατί η ιστοσποτία που σαν πρώτη μορφή θα φαινόταν η ιδεωδέστερη, κινδυνεύει μέσα από τα ίδια τα προβλήματα που ζει καθημερινά αυτός που θέλει να πάρει τις αποφάσεις να μη μπορεί να τα ξεπεράσει και να βλέπει πολύ περιορισμένα. Από την άλλη η ατομία κινδυνεύει να μη λάβει υπόψη της τα προβλήματα του τόπου αλλά να μείνει σ' ένα θεωρητικό επίπεδο.

Γι' αυτό και κατά κανόνα, εκείνο που επιδιώκεται από τους πολεοδόμους και τους χωροτάκτες και που τα τελευταία χρόνια θεωρείται αυτονόητο, είναι ένας συγκεκριμένος της ιστοσποτίας και της ατομίας. Αυτοί δηλαδή που παίρνουν τις αποφάσεις, να οδηγούνται, να παίρνουν τις γνώσεις, το θεωρητικό υπόβαθρο και την εμπειρία των ειδικών αλλά να προσθέτουν τη δική τους προσωπικότητα και γνώση των προβλημάτων.

Η ετεροτοπία είναι καταδικασμένη απ' όλους παρ' όλο που τις περισσότερες φορές και στις περισσότερες περιπτώσεις είναι αυτή που παίρνει τις αποφάσεις.

Μέσα στις λίγες μέρες που βρίσκομαι στην Κύπρο, μπόρεσα να διαπιστώσω ότι ο τόπος αυτός, ένα πραγματικά κλειστό οικοσυστήμα, ένα νησί, μια ενότιη, μια οντότητα ολοκληρωμένη έχει ένα καταπληκτικό τοπίο, φυσικό και πολιτιστικό. Διαφορετικό είναι να τ' ακούεις από μακριά ή να το διαβάσεις και διαφορετικό να το ζεις. Εγώ λοιπόν αυτές τις λίγες μέρες, μπόρεσα πραγματικά να νοιώσω και να ζήσω αυτό τον πλούτο τον πολιτιστικό και τον φυσικό που διαθέτει η Κύπρος. Όμως μπόρεσα με το ματι του ψυχραίου παρατηρητή να διαπιστώσω ότι δεν υπάρχει κάποια συντονισμένη, κάποια συγκροτημένη προσπάθεια προστασίας, ανάδειξης και ανάπτυξης αν θέλετε ακόμη αυτού του φυσικού και πολιτιστικού πλούτου. Αυτών των φυσικών και πολιτιστικών μνημείων τα οποία διαθέτει σε μεγάλο βαθμό η Κύπρος και που είναι πολύτιμα όχι μόνο για το ίδιο το νησί, όχι μόνο για το ίδιο το κράτος, την Κύπρο, αλλά και σε διεθνή και παγκόσμια κλίμακα. Πρέπει λοιπόν να προσπαθήσουμε να δούμε τι σημαίνουν όλα αυτά και τι θα σημαίνει μια ευρύτερη προσπάθεια προστασίας της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς της Κύπρου.

Και πρώτα πρώτα να ξεκαθαρίσουμε, επειδή μιλήσα για φυσικά και για πολιτιστικά μνημεία, να ξεκαθαρίσουμε τι σημαίνει μνημείο γιατί μέχρι πρότερος η έννοια αυτή ήταν αναμειβήθητη και αναφερόταν και ενδιαφέρει μόνο μια ορισμένη ομάδα ανθρώπων, τους αρχαιολόγους γιατί αναμιβήθητη μέχρι εκείνη τη στιγμή μνημεία ήταν μόνο τα αρχαία, μόνο δηλαδή ό,τι αναφερόταν σε πολύ παρωχημένη εποχή και επομένως αυτό ερχόζε προστασίας σαν στοι-

χείο ιστορικής μνήμης. Μετά όμως από την περίοδο που οι κοινωνικές συνθήκες γενικότερα άλλαξαν και κυρίως με την ευκολία μετακινήσεων που αναπτύχθηκε και ο τουρισμός, κάπου και κάπου άλλα στοιχεία άρχισαν να μπαίνουν και να διακδικούν θέση μέσα σ' αυτό το χώρο των μνημείων. Έτσι μπήκαν πρώτα πρώτα τα Βυζαντινά στοιχεία, η Βυζαντινή αρχιτεκτονική, η Βυζαντινή τέχνη, στη συνέχεια εύκολα μετά απ' αυτό αφού πια το κάστρο των αρχαιολόγων με τα κλασσικά αρχαία μνημεία είχε εκπορεύσει, μπόρεσαν να μπουν και ο νεοκλασσικός θα λέγαμε πολιτισμός ο νεώτερος πολιτισμός και έτσι στην έννοια του μνημείου προστίθεται και κάτι άλλο πολύ σημαντικό. Η έννοια του ζωντανού πια μνημείου, δηλαδή δεν έχουμε πια να κάνουμε μόνο με νεκρά επιστρωμένα κελύφη, αλλά έχουμε να κάνουμε με ζωντανά μνημεία.

Αφού η έννοια του μνημείου και η προστασία των μνημείων είχε αρχίσει από μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων, τους αρχαιολόγους και αφού στην αρχή τουλάχιστον αφηθήκε σ' αυτούς τους ίδιους να καλύψουν και τις ανάγκες αυτών των νέων δεδομένων που παρουσιάστηκαν, των ζωντανών μνημείων, ήταν φυσικό να γίνουν λάθη δηλαδή να αντιμετωπιστούν και τα ζωντανά μνημεία σαν κελύφη νεκρά. Και έτσι πολλές φορές υπέστησαν την πίεση του φανατισμού θα λέγαμε ορισμένων ανθρώπων που ήθελαν να τα διατηρήσουν αποστασιομένα, νεκρά, γυμνωμένα, έτσι για να διατηρηθεί ένα σαιγκό που για να μη φανταστεί κανείς σαν παθητικό ότι δηλαδή δε θα απέδιδε και οικονομικά, το πρόσφεραν και σαν σαιγκό στην όλη τουριστική κομωδία που λαμβάνει χώρα κάθε ορισμένη περίοδο στους δίκους μας ιδίως τόπους. Αρκεί να ρίξει κανείς μια ματιά στο μουσείο του χωριού στο Βουκουρέστι όπου έχουν συγκεντρώσει κτήρια απ' όλα τα μέρη της Ρουμανίας, Μολδαβία, Βλαχία, Καρπάθια κ.λπ. το ένα δίπλα στο άλλο, σ' ένα πάρκο στο Βουκουρέστι πολύ κοντά το ένα σ' άλλο και κάπου εκεί έχουν βάλει και υπαλλήλους οι οποίοι παριστάνουν τους κατοίκους, αλέθουν φακές, δουλεύουν κατά κάποιο παραδοσιακό τρόπο ορισμένες παραδοσιακές τεχνικές και παρουσιάζουν μια εικόνα του ποια ήταν η ζωή τις περισσότερες εποχές. Δεν κατηγορώ τη μουσική διατήρηση γιατί κι αυτή αποτελεί ένα στοιχείο το οποίο πολύ έχει βοηθήσει και το οποίο πολύ χρειάζεται σε ορισμένες περιπτώσεις. Δεν είναι όμως αυτή η μόνη καινή να διασώσει τα μνημεία μας. Και θα πούμε παρακάτω τις διάφορες τεχνικές που έχουν αναπτυχθεί μέχρι τώρα πάνω σ' αυτό το θέμα, τις διάφορες θέσεις και τις ιδεολογίες που υπάρχουν πίσω απ' αυτές τις πρακτικές που εφαρμόζονται για την προστασία των πολιτιστικών στοιχείων. Και στη συνέχεια θα πούμε στα φυσικά.

Να ξεκαθαρίσουμε λοιπόν την έννοια του μνημείου. Μνημείο είναι ένα στοιχείο που η κοινωνική πρακτική έχει

φορτίσει με την κοινωνική και ιστορική μνήμη. Επειδή όμως η δραστηριότητα του ανθρώπου μέσα στο χώρο δίνει αντικείμενα, στον χώρο δίνει ημερολόγιο, ένα χρονολογιστικό, στον χωροχρόνο από κοινού, δίνει συμπεριφορές, θα μπορούσαμε να πούμε ότι μνημεία πρέπει να υπάρχουν και στις τρεις αυτές κατηγορίες των στοιχείων. Έχουμε δηλαδή μνημεία χωρικά αλλά παράλληλα έχουμε μνημεία χρονικά και επίσης μνημεία ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Όταν λέω μνημεία ανθρώπινης συμπεριφοράς, εννοώ ορισμένα στοιχεία ανθρώπινων δραστηριοτήτων που μπορούν και διατηρούν και μεταφέρουν την ιστορική μνήμη και τις ρίζες ενός τόπου από γενιά σε γενιά. Ένα παράδειγμα είναι οι αναστενάρηδες του Λαγκαδά που μια φορά το χρόνο κάνουν την παραδοσιακή εκδήλωσή τους χορεύοντας πάνω στα κάρβουνα. Πριν γίνουν θέτρα τουριστικά, ήταν πραγματικά ένα μνημείο ανθρώπινης συμπεριφοράς. Μια ημερομηνία όπως π.χ. η 25η Δεκεμβρίου είναι ένα μνημείο χρονικό ή η κελύφη του μνήμης ή η 17η του Νοβέρβ είναι μνημεία ιστορικών συμπεριφορών, ανθρώπινων συμπεριφορών και χρονικά μνημεία. Πέρα όμως απ' αυτά υπάρχουν και άλλα μνημεία, ακόμη και στα πρακτικά που απευθύνονται στις αισθήσεις μας δε μπορούμε να μιλούμε μόνο για τα εικαστικά. Υπάρχουν μνημεία της ακουστικής εμπειρίας, η φωνή της Μαρίας Κάλλας είναι ένα μνημείο της ακουστικής μας εμπειρίας. Δε μπορούμε εύκολο να την αγνοήσουμε ή για την προστατεύσουμε. Ο χώρος του Νουβέρβιφ ή του Νιζβόσκου είναι πραγματικά μνημεία της ανθρώπινης κινητικής εμπειρίας. Βλέπετε λοιπόν ότι αν δώσουμε μια ευρεία έννοια στην έννοια του μνημείου σαν στοιχείο που φέρει τη μνήμη των κοινωνικών πρακτικών, την ιστορική μνήμη κ.λπ., τότε όταν μιλάμε για προστασία μνημείων μιλάμε για την προστασία όλων αυτών των στοιχείων παράλληλα και όχι μόνο κάποιων κελυφών, που μπορεί αν τα απομονώσουμε απ' όλα τα υπόλοιπα, να φανούν αποστασιομένα και νεκρά.

Η πρακτική μέχρι τώρα στο πολιτιστικό μνημείο έχει περιοριστεί κυρίως σε ορισμένα είδη, όπως είναι οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα που μας ενδιαφέρουν άμεσα σαν στοιχεία του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζούμε. Έχει περιοριστεί ίσως και σε ορισμένους τομείς. Σε ορισμένες χώρες έχουν γίνει προσπάθειες για την προστασία της χειροτεχνίας, της λαογραφίας, των λαογραφικών στοιχείων, σε άλλες χώρες πιο συστηματικά και σε άλλες χώρες λιγότερο συστηματικά ή καθόλου. Πάντως είναι στοιχεία τα οποία πρέπει να αντιμετωπίσουμε σοβαρά αν θέλουμε πραγματικά να μιλάμε για προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στους παραδοσιακούς οικισμούς έχει αναπτυχθεί τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια μια σημαντική εμπ-

Μερικές αφίσες από την Δανία

Ο δανός καλλιτέχνης Μίκαελ ΰñε θεωρείται ένας από τους καλύτερους σχεδιαστές αφίσων της χώρας του. Για τις πολιτικές του αφίσες έχει διαγράψει οδόστρωμα. Είναι επίσης συγγραφέας αρκετών βιβλίων με πολιτικά θέματα τα οποία αντιμετωπίζει πάντοτε με σατυρική διάθεση.

Γ. Νεοφύτου

Τα παιδιά μας προχωρούν προς ένα ακτινοβόλο μέλλον.

I stedet for et børneteater kan vi få 20 meter motorvej
BØRNETEATRET ER SLUT

ΤΟ ΕΤΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΕΛΕΙΩΣΕ

Αντί για ένα παιδικό θέατρο μπορούμε να φτιάξουμε 20 μέτρα αυτοκινητόδρομο.

KAL ME EN HAER UDEN HARDE

Τε μας χρειαζόμαστε ένας στρατός χωρίς δολοφόνους.

Ο Ωκεανός ανήκει σε όλους. Ποιος καθορίζει όμως πόσο δηλητήριο μπορεί να περιέχει;

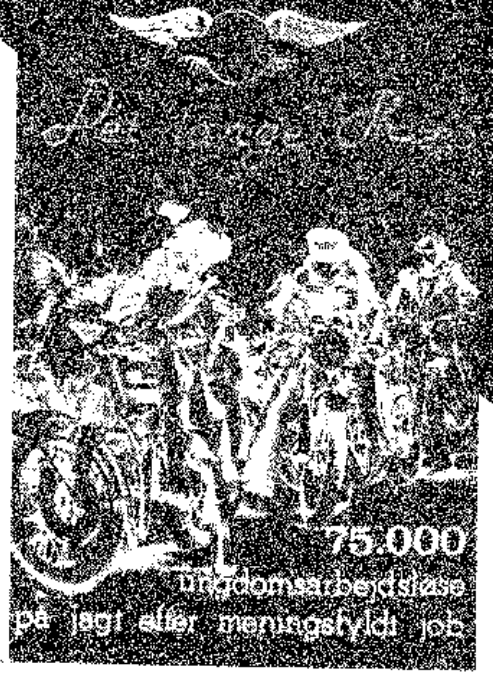

ΕΣΦΡΑΓΙΣΘΗ
Τα δικαιώματα του παιδιού ανέρχονται σε %

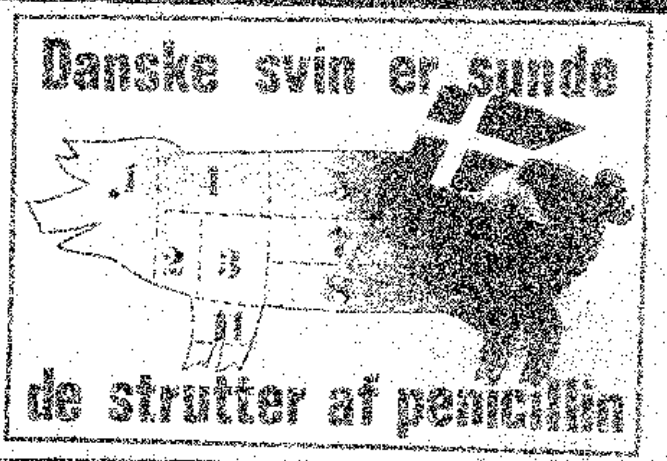
København får 22 km legeplads

Η Κοπεγχάγη αποκτά 22 χιλμ. παιγνιστόπο.

75.000
Unlønnsarbejdsløse på jagt efter meningsfyldt job

Η μεγάλη κούρσα 750000 άνεργοι νέοι κινηθούν ένα ουσιαστικό επάγγελμα

Τα δανέζικα χοιρινά είναι στο υγιεινό! Εξαιτίας από Πενικιλίνη

MIT VERN MOD BARSEBACK

Godkendt af Miljøstyrelsen

Το όπλο μου εναντίο στο Barseback* Με την άδεια της Διεύθυνσης περιβάλλοντος (* Ατομικός αντιδραστήρας ακριβώς απέναντι από την Κοπεγχάγη).

πειρία και πρακτική, μέσα από τα πρώτα συνέδρια που έγιναν, στα οποία, στα αρχαία μνημεία προστέθηκαν και τα ζωντανά δηλαδή οι παραδοσιακοί οικισμοί οι ζωντανοί. Με το συνέδριο της Βενετίας το 1964, με το συνέδριο του Άμστερνταμ τη χρονιά της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης το 1975 και με το συνέδριο που έγινε το 1985 όπου παρουσιάστηκαν όλα τα πειράματα που έγιναν πάνω στα θέματα προστασίας παραδοσιακών οικισμών.

Οι μορφές που παρουσιάστηκαν στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, έχουν μια συνέχεια και θα μπορούσαμε να πούμε ότι στην ίδια προοδευτική σειρά που αναφέρονται είναι και η εξέλιξη τους μέσα στο χρόνο και ταυτόχρονα η ποιότητα τους άνοδος. Ξεκινήσαμε λοιπόν από την καθαρά μουσειακή προστασία. Μουσειακή προστασία σημαίνει ότι κάποιοι οικισμοί διατηρούνται σαν μουσεία ή κτίρια μιας περιοχής, σ' ένα μουσείο. Σε ορισμένες μάλιστα περιοχές, επειδή αυτό συνεπάγεται υψηλή οικονομική δαπάνη ή δεν υπάρχει η δυνατότητα να μεταφερθούν ολόκληρα κτίρια όπως στις περιπτώσεις της Ρουμανίας όπου το επέτρεψε και η αρχιτεκτονική (ορισμένα ξύλινα κτίρια ξηλώθηκαν ολόκληρα ή άλλα σηκώθηκαν με υδραυλικές μεθόδους και μεταφέρθηκαν με τρέινο), σε ορισμένες λοιπόν περιοχές, θέλησαν να κάνουν μουσεία με κλίμακα. Το Μαντουράτσιμ στη Χαγιά είναι κάτι ανάλογο, μια μουσειακή απεικόνιση κάποιων περιοχών. Έχει π.χ. σε μια περιοχή, το Ντέλτ, ολόκληρο το χωριό του ζωγράφου του Βενέρ, σε μια μικρή κλίμακα. Η μόνη διαφορά είναι ότι οι δρόμοι δεν είναι στην ίδια κλίμακα, για να είναι δυνατή η διαβίωση επισκεπτών. Άλλοι κάνουν μουσεία από την αρχή, κτίσαν δηλαδή κάποιους οικισμούς όπως το Γουέμπλε Ισπανιόλ που περιλαμβάνουν αρχιτεκτονική μίμηση όλων των περιοχών της χώρας. Αυτή είναι η μουσειακή προστασία. Ίσως εάν σε μια περιοχή υπάρχουν πολλοί οικισμοί και μερικοί μάλιστα τελείως νεκροί, ίσως χρειάζεται να διατηρηθούν μερικοί μουσειακά, όπως είναι τα αρχαία μας μνημεία, για να μπορεί κανείς να βλέπει πως ακριβώς ήταν στη δεδομένη ιστορική στιγμή το περιβάλλον το ανθρώπινο και το πολιτιστικό.

Στη συνέχεια η επόμενη φάση ήταν η επιβεβαίωση της προστασίας δηλαδή η Αρχή του κάθε κράτους προσπαθούσε να επιβάλει την προστασία με μια σειρά απαγορεύσεων. Κι' αυτή έδειξε και καλά και κακά αποτελέσματα. Σε ορισμένες πιο προοδευμένες χώρες, όπου το Κράτος δεν επέβαλε απλά κάποιους νόμους αλλά προσπάθησε και το ίδιο να δώσει το παράδειγμα με την προστασία δημόσιων χώρων και κτιρίων, το σύστημα αυτό δούλεψε πάρα πολύ καλά. Στη συνέχεια, δε μιλώ για τις άλλες περιπτώσεις που το Κράτος απλά απαγόρευσε, σπάνια αυτό δημιουργήσε μόνο αρνητικές καταστάσεις για το ίδιο το Κράτος ή οι φορείς του πολλές φορές καταστρατηγούσαν

αυτές τις απαγορεύσεις, αφού είχαν τη δυνατότητα να το κάνουν, ενώ αντίθετα επέβλεπε πάρα πολύ το κοινό μέσα σ' ένα στενό πλαίσιο απαγορεύσεων. Αυτό συνέβη στην Ελλάδα, όπου πραγματικά οι φορείς του Κράτους, ημικρατικοί και ημιδημόσιοι όπως και η Εκκλησία, η Εταιρεία Ηλεκτρισμού κ.λπ., είναι κατά κανόνα οι πλέον καταστροφικοί φορείς. Αυτοί που είναι έξω από το νόμο και κάνουν ότι θάβουν ενώ αντίθετα υπήρχε μεγάλος περιορισμός στους ιδιώτες. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργήσει αρνητικές συνειρμικές καταστάσεις για το κοινό που έμαθε ακούει προστασία καταλαβαίνει απλά περιορισμούς, δυσκολίες έξω από κ.λπ. και επομένως διάκειται αρνητικά.

Μια πιο προχωρημένη μορφή, παρουσιάστηκε όταν αντιλήφθηκαν πως όλα αυτά πρέπει να αποδίδουν και οικονομικά πως θα μπορούσαν να τουριστικοποιηθούν ορισμένοι, περιοχές ή ορισμένα χωριά. Έτσι αρχισε να γίνεται κάποια επιλογή. Ορισμένοι παραδοσιακοί οικισμοί που κατά κανόνα δεν είχαν κόσμο ή έφθιναν τελείως, χρησιμοποιήθηκαν ολόκληροι σαν τουριστικά συγκροτήματα. Αυτό προσπαθήσαμε να το εφαρμόσουμε και στην Ελλάδα. Κάπου βέβαια υπήρχε ένα πρόβλημα γιατί χωρίς να γίνει μια λεπτομερής ανάλυση, διαλεκτική οι καλύτεροι οικισμοί που θάπρεπε να προστατευθούν με ένα τρόπο πολύ πιο συστηματικό και με ένα σεβασμό πάνω στο περιεχόμενο των οικισμών όχι μόνο να πάνε στο κέλυφος τους, διαλέκτικον για να γίνουν τουριστικά καταλήματα. Η Βάθεια στη Μάνη, η Ία στη Σαντορίνη, η Μακρυνίτσα στο Πήλιο δηλαδή το Νοέμβριο 1 κάθε πολιτιστικής ενότητας της Ελλάδας, διαλέχθηκε για να γίνει ξενοδοχείο. Ευτυχώς το πρόγραμμα δεν ευδοκίμησε στα μέτρα που οι αρμόδιοι το είχαν δει και έτσι δεν έγιναν όλοι οι οικισμοί ξενοδοχεία αλλά ένα μέρος τους, πράγμα το οποίο ήταν πάρα πολύ ωφέλιμο. Κάποια δηλαδή κτίρια που αποκαταστάθηκαν και έγιναν ξενοδοχεία, βολήθηκαν ώστε να μην κτιστούν καινούργια ξενοδοχεία σ' αυτές τις περιοχές, ευτυχώς όμως δεν έγιναν και όλοι οι οικισμοί ξενοδοχεία. Τότε θα φτάναμε στο παράδειγμα του Σβέτι Στέφαν, του χωριού του μικρού νησιού του Αγίου Στεφάνου στη Γιουγκοσλαβία, όπου πραγματικά ένα κουρσάκι χωριό μετατράπηκε σε ξενοδοχείο. Σήμερα αν πάει κανείς εκεί θα δει τα γκαρσόνια ντυμένους κουρσάρους να σερβίρουνε ούισκι. Δε θα ήταν καθόλου σωστό η Βάθεια, η Μακρυνίτσα, τα Αμπελάκια, η Ία με όλη αυτή την πολιτιστική παράδοση, να γίνουν απλά ξενοδοχεία για τους ξένους και να παίζουμε κάποιο θέατρο μέσα, ότι δήθεν σερβίρουμε με παραδοσιακό τρόπο και παραδοσιακά φαγητά. Όμως είναι θετικό το ότι αποτράπηκε το να κτιστεί ένα τεράστιο ξενοδοχείο στη μέση της Μάνης που στοιμαζόταν να κτιστεί, με το να δημιουργηθούν κάποιοι ξενοδοχείο, κάποια ξενοδοχειακά συγκροτήματα μέσα στα παραδοσιακά σπίτια. Έτσι σε μια περιο-

χή που έχουμε 80 οικισμούς από τους οποίους οι 70 περίπου είναι άδεια, θα ήταν πραγματικά στόχημα, να πούμε ότι κτιζούμε κι' άλλα κτίρια για ξενοδοχεία.

Στη συνέχεια, πιο προχωρημένη μορφή από την ξενοδοχιοποίηση, είναι η μορφή των τομέων προστασίας όπου τα πιο προχωρημένα οικονομικά κυρίως, κράτη, προσπάθησαν να αναλάβουν ολόκληρες περιοχές, να ορίσουν μια μεγάλη περιοχή στο κέντρο μιας ιστορικής πόλης ή ένα ολόκληρο ιστορικό κέντρο ή έναν ολόκληρο παραδοσιακό οικισμό και να τον προστατεύσουν ενιαία. Ένας φορέας δηλαδή ανέλαβε μια οργανωμένη θα λέγαμε αποκατάσταση του παλιού κελύφους. Έχουμε πάρα πολλά θετικά παραδείγματα σ' αυτή την κατεύθυνση. Παράλληλα όμως δημιουργήθηκαν πάρα πολλά κοινωνικά προβλήματα. Όπως π.χ. στη Γαλλία όπου αναπτύχθηκε ένα πρόγραμμα 29 περίπου τέτοιων τομέων προστασίας και προστατεύθηκαν αντι-

στοιχα 29 ιστορικά κέντρα και παραδοσιακοί οικισμοί σε πολύ μεγάλη κλίμακα. Το ίδιο συνέβη και σε άλλες χώρες και στις χώρες του Ανατολικού συνασπισμού όπου ενώ στην αρχή φαινόταν σαν ιδεώδης μορφή προστασίας η μουσειακή, στη συνέχεια στράφηκαν κι' αυτοί προς τους τομείς προστασίας και υπήρχαν πολλά παραδείγματα οργανωμένων οικισμών που προστατεύτηκαν αυτούσια.

Ακολουθεί μια ακόμη πιο προχωρημένη μορφή προστασίας που ξέφυγε πια από την επιβολή δηλαδή από το να είναι επιβεβαίωση από το Κράτος ή από κάποιους φορείς είτε δι' απαγορεύσεων είτε θετικά μέσα από την ανάληψη των διαδικασιών για την προστασία. Έχουμε την ενεργό προστασία, όπου το κοινό πια ανέλαβε πρωτοβουλία. Το πρώτο παράδειγμα τέτοιας προστασίας ήταν η Μπολόνια όπου το κοινό μέσα από την τοπική αυτοδιοίκηση, μπόρεσε να αναλάβει την προστασία της πόλης. Ήταν ένα πείρα-

μα που θεωρήθηκε από τα πιο επιτυχημένα, η τελευταία λέξη της προστασίας το 1975 και φαίνεται ότι πήγε πάρα πολύ καλά. Παρ' όλο που σήμερα συζητάμε κι' εκεί κάποια προβλήματα κυρίως λειτουργικής, θεσμικής και διοικητικής τάξης. Εκεί κυρίως που παρουσιάστηκε πρόβλημα είναι στο κατά πόσο δουλεύουν αυτοί οι μικτοί συνεταιρισμοί που είναι δημοτικές και ιδιωτικές επιχειρήσεις ταυτόχρονα.

Τέλος το πιο προχωρημένο παράδειγμα προστασίας σε παραδοσιακούς οικισμούς, είναι αυτό που παρουσιάστηκε στην Ολλανδία σ' ένα νησί: στο Μπίκερσταν όπου πάλι προέρχεται εκ των κάτω από την πρωτοβουλία. Ήταν δηλαδή πάλι ενεργός προστασία και ξεκίνησε αυτή τη φορά από τους ίδιους τους κατοίκους, οι οποίοι κατά κάποιο τρόπο συνασπίστηκαν σε μια ένωση όταν κινδύνευσε ο τόπος τους να αλλοιωθεί από το κτίσιμο ενός μεγάλου δύργου της ΕΣΣΟ και

ενός αυτοκινητόδρομου. Για δυο χρόνια κάθησαν μέσα, έκοψαν και τις γέφυρες των νησιών και κατάφεραν να πετύχουν να περάσει ένα πρόγραμμα εργασιακής κατοικίας στην προστασία της περιοχής. Τα αποτελέσματα ήταν πράγματι πολύ θετικά, επειδή οι ίδιοι οι κάτοικοι ένοιωθαν την ανάγκη να διατηρήσουν το παλιό κέλυφος, να το αξιοποιήσουν, με τα προβάλουν και να ζήσουν μέσα σ' αυτό. Είχαν όμως και τις εμπειρίες γιατί οι Ολλανδοί μετέωρα μετά τον πόλεμο άρχισαν συστηματικά προγράμματα λειτουργικής της των παραδοσιακών οικισμών και σπομένως έχουν μια εμπειρία 45 περίπου χρόνων. Έτσι έχουν δει ποια είναι τα θετικά αποτελέσματα της αποκατάστασης αυτού του κελύφους και ποιά είναι τα πλεονεκτικά στοιχεία που έχουν οι παραδοσιακοί οικισμοί σαν περιβάλλον με ανθρώπινη κλίμακα και με ανθρώπινη ποιότητα, απέναντι στα νέα συγκροτήματα εργατικών κατοικιών ή περσιχόν κατοικιών γύρω από τις μεγάλες πόλεις. Όλες αυτές οι πόλεις που είχαν κτιστεί και στη Γαλλία γύρω από το Παρίσι και που με τ' όνομά τους όπως είναι η Σαρσέλ, φτώσαμε να χαρακτηρίζουμε κάθε τι το άσχημο. Σήμερα στη Γαλλία γύρω όταν θέλουν να πουν για μια περιοχή ότι είναι φοιτικά άσχημη, λένε ότι αυτή είναι Σαρσέλ. Σαρσέλ είναι πειραματική περιοχή κατοικίας που κτίστηκε κοντά στο Παρίσι, με όλους τους κανόνες της τέχνης και της επιστήμης αλλά που απέτυχε από πλευράς ανθρωπίνων διαστάσεων κοινωνικών δηλαδή και πολιτιστικών στοιχείων που πραγματικά έλειψαν από μέσα.

Αυτά σ' ότι αφορά την πολιτιστική κληρονομιά και ιδιαίτερα τους παραδοσιακούς οικισμούς. Βέβαια πιστώω ότι είναι απαραίτητο να γίνουν αντίστοιχες καταγραφές δηλαδή εντοπισμός καταγραφή και αξιολόγηση και των άλλων πολιτιστικών στοιχείων όπως είναι η λαογραφία, οι χοροί, τα τραγούδια κ.λπ.

Ας έρθουμε τώρα στην προστασία της φυσικής κληρονομιάς, να δούμε ποιές είναι οι μορφές και οι πρακτικές που ακολουθούνται για την προστασία των φυσικών μνημείων και της φυσικής κληρονομιάς και ποια είναι η ιδεολογία που κρύβεται πίσω απ' αυτές τις μορφές. Όταν μιλάμε για τοπίο, για τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κ.λπ., όπως είναι χαρακτηρισμένα κατά κανόνα μέσα στους νόμους που προστατεύουν αυτές τις περιοχές, κάνουμε μια διάκριση αυτόματα, ανάμεσα στο χώρο, στον τόπο και στο τοπίο.

Ο χώρος είναι ευρύτερη έννοια και αρκετά αφηρημένη. Είναι τα στοιχεία που μας περιβάλλουν στο σύνολό τους, την έκτασή τους στις ειδικές τους διαστάσεις. Ένας χώρος όμως δεν είναι πάντα και ένας τόπος. Γίνεται τόπος όταν αυτός φορτιστεί με τους συνειρμούς, τις μνήμες, τα συναισθήματα και την ιδεολογία των χρηστών του. Τότε αυτός ο χώρος μετατρέπεται σε τόπο.

Όταν μιλάμε λοιπόν για τόπο, μιλάμε για κάποιο χώρο φορτισμένο, για κάποιον

που φέρει σημασίες και σε ιδεολογικό και σε συναισθηματικό επίπεδο. Που είναι δεμνός με τους ανθρώπους του. Και όταν μιλούμε στη συνέχεια για τοπίο δε μιλάμε πια για τον τόπο αλλά για την εντύπωση τη συνολική και συλλογική που δίνει ο τόπος.

Το τοπίο δεν είναι ο χώρος απλά, το σύνολο των στοιχείων που τον απαρτίζουν. Είναι εκείνη η εντύπωση που αποκομίζουμε από τον τόπο. Από τον φορτισμένο δηλαδή χώρο μέσα από μια συνολική προσέγγιση.

Όταν λέω γενική εντύπωση, συνολική και συλλογική, στο μέν συνολική εννοώ το σύνολο των εντυπώσεων που προέρχονται από τις αισθήσεις μας, όπως εννοώ παράλληλα και το σύνολο των υπολοίπων εντυπώσεων δηλ. των ψυχικών εικόνων, των συναισθημάτων που μας δημιουργεί ο τόπος, των ψυχομετρικών εκείνων μεγεθών που διαθέτει ένας τόπος και τα μεταδίδει. Όπως είναι η πρωτοτυπία που διαθέτει, όπως είναι ο βαθμός μεταφοράς που έχει ένας τόπος, το να μπορεί δηλαδή ένας τόπος να μοιάζει με κάτι κι' αυτό είναι ίσως σήμερα το στοιχείο εκείνο που χαρακτηρίζει την αισθητική της εποχής μας.

Αυτή η ικανότης μεταφοράς που έχει ο τόπος, είναι ένα ψυχομετρικό μέγεθος. Κι' αυτό τα ψυχομετρικά μεγέθη δίνουν τις ψυχικές εντυπώσεις. Άρα έχουμε ολικές εντυπώσεις. Αυτές που προέρχονται από τους ερεθισμούς. Το ακουστικό τοπίο είναι πια μια πραγματικότητα για τους Ευρωπαίους. Μιλάμε για «πειζάζ υσόνδρ» για ακουστικά τοπία, έχουμε τοπία οπτικά, αυτά που τα βλέπουμε, αλλά έχουμε κι' ένα σωρό άλλα των αισθήσεων. Έχουμε όμως συγχρόνως και τις εντυπώσεις. Όλες αυτές τις ψυχολογικές, αλλά και την ιδεολογία που δίνει έναν τόπο.

Τα λέω αυτά γιατί έχουν ιδιαίτερη σημασία σήμερα που μιλάμε για τον Ακάμα. Ο Ακάμας δεν είναι απλώς ένας φυσικός χώρος, μια φυσική ρεζέρβα. Δεν είναι απλώς ένα βιότοπος. Είναι ένας χώρος ιδιαίτερα φορτισμένος με μνημεία, με ιστορία, με παράδοση, με πολιτισμό. Είναι δηλαδή εκείνος ο τόπος του οποίου το τοπίο είναι εξαιρετικά δυνατό. Είναι ένας τόπος που δίνει ένα τοπίο που από απόψεως μεταφορικής από απόψεως ανανυστικότητας είναι ιδιαίτερα φορτισμένος. Εάν δηλαδή είχαμε τη δυνατότητα μέσα στα πλαίσια αυτής της διάλεξης να κάναμε μια αναφορά, μια βαθμολογία θα λέγαμε, συγκριτικά έστω με άλλους φυσικούς χώρους άλλων χωρών που ήδη προστατεύονται και θεωρούνται πολύ σπουδαίοι, ο Ακάμας θα τους ξεπερνούσε κατά πολύ. Επειδή ακριβώς διαθέτει όλα αυτά τα στοιχεία για τα οποία μιλάμε.

Έτσι λοιπόν, όταν μιλάμε για τοπίο εννοούμε αυτή τη συνολική εντύπωση που συγχρόνως όμως θα πρέπει να την εντάξουμε και μέσα στα πλαίσια του συλλογικού. Τι εννοώ συλλογικό; Ποιά είναι αυτή η συλλογική εικόνα. Πρέπει να

ξέρουμε ότι μπορεί για τον καθένα μας χωριστά ο Ακάμας ή οποιαδήποτε άλλος χώρος να δίνει κάποιες εντυπώσεις που είναι συνηθισμένες και συνδεδεμένες με την προσωπική μας ζωή. Πέρα όμως απ' αυτό, υπάρχουν κάποια βασικά δομικά στοιχεία που δομούν μια γενικότερη εντύπωση που αποτυπώνεται σε όλους τους ανθρώπους ή τουλάχιστο σε πολύ μεγάλες ομάδες ανθρώπων. Σήμερα, παρ' όλο που είχαμε μια τέτοια διάφορα θα λέγαμε στη νοοτροπία ανάμεσα στους Γαλιανέζους και σε μας παρ' όλα αυτά και στους Γαλιανέζους και σε οποιαδήποτε άλλους, υπάρχουν κάποια στοιχεία δομικά που συνθέτουν τη γενική εντύπωση του τόπου. Είναι κάποια στοιχεία σημειακά, γραμμικά, επίπεδα που όταν αυτά συγκεντρωθούν, είναι τα σημεία αναφοράς που διατίθενται. Είναι όρια, είναι φραγμοί, είναι περιοχές που πάνω σ' αυτά δομούμε την αντίληψη ενός τόπου. Τέτοια στοιχεία αν διαθέτει πλούσια ένας τόπος, βοηθούν πάρα πολύ ώστε να δημιουργείται μια συλλογική εικόνα αρκετά κοινή σε πολλούς ανθρώπους. Και ξέρετε ότι όταν υπάρχει κάτι το κοινό, έστω και η εντύπωση ενός τόπου, αυτή η κοινή αντιληπτικότητα δίνει τους ανθρώπους. Όταν λοιπόν μιλάμε για τουρισμό π.χ. είναι άλλο πράγμα να προσπαθούμε να δώσουμε κάτι τελείως επίπλαστο στους τουρίστες και άλλο να δώσουμε κάτι το τελείως φυσικό και γνήσιο αυτό που και οι ίδιοι θα καταλάβουν όπως είναι γιατί από μόνο του έχει αυτή τη δυνατότητα. Έτσι λοιπόν όταν μιλάμε για τοπίο ξεκαθάρισσε ότι δεν είναι πια ο χώρος με τα στοιχεία του απλά, αλλά ο φορτισμένος χώρος, ο τόπος με όλες αυτές τις δυνατότητες που έχει: να προκαλεί αυτές τις εντυπώσεις και επομένως να χρειάζεται προστασία για να μπορεί να τις διατηρήσει.

Ποιές είναι οι μορφές με τις οποίες προστατεύονται οι φυσικοί χώροι; και τα φυσικά τοπία. Υπάρχει ευρύτατα διαδοσμένος ο όρος Εθνικό Πάρκο. Εδώ υπάρχει και γίνεται πάντα μια μεγάλη παρεξήγηση. Ήδη από τη δεκαετία του 60, το 1968 στο Νέο Δελχί, σε μια συνάντηση που έγινε εκεί, είχε γίνει μια προσπάθεια να διασαφηνιστεί αυτός ο όρος. Άλλο είναι η φυσική ρεζέρβα που σημαίνει καθαρά προστασία του βιότοπου, δηλαδή της πανίδας και της χλωρίδας ενός τόπου, άλλο είναι κάποια ειδική ρεζέρβα όταν προστατεύεται κάτι ειδικά σ' αυτό το χώρο και άλλο το Εθνικό Πάρκο.

Εθνικό Πάρκο είναι μια περιοχή κατά το μάλλον ή ήττον εκτεταμένη που η σημασία της δεν περιορίζεται μόνο σε τοπική κλίμακα αλλά εκτείνεται σε εθνική κλίμακα. Τα στοιχεία που τη συνθέτουν δεν είναι απλά φυσικά ή οποδήποτε άλλο αλλά είναι γενικότερα, φυσικά και πολιτιστικά μαζί. Έτσι η έννοια του Εθνικού Πάρκου οριοθετείται μέσα στην ενότητα εκείνη τη φυσική και πολιτιστική που μισοει από μόνι της να έχει μια ενότητα και που από μόνι της μπορεί να προστατευθεί, να αυτοπροστατευθεί, να αυτοαναδειχθεί και να αυτοαναπτύ-

χθεί παράλληλα.

Έτσι είχε γίνει μια προσπάθεια και στην Ελλάδα παλιότερα, να δοθεί αυτή η ευρεία έννοια στο Εθνικό Πάρκο. Και έγινε μια προσπάθεια να καταγραφούν αυτές οι πολιτιστικές ενότητες με τον εξής τρόπο. Να εντοπιστούν οι οικολογικές ενότητες. Πού δηλαδή η οικολογία των τόπων έχει μια ταυτότητα. Στη συνέχεια να εντοπιστούν οι πολιτιστικές ενότητες, οι διοικητικές ενότητες και αν γίνει μια επικάλυψη αυτών των στοιχείων, φαίνεται ότι πάντα σε γενικές γραμμές υπάρχουν κάποιες περιοχές ολόκληρες που εντάσσονται μέσα σε όλα αυτά τα όρια. Η περιοχή π.χ. της Πίνδου στην Ελλάδα ή η περιοχή της Μάνης ή η περιοχή των Κυκλάδων, είναι τέτοιες ενότητες οικολογικές και πολιτιστικές συγχρόνως που παράλληλα έχουν και μια διοικητική οντότητα και που θα μπορούσαν έτσι να αποτελέσουν ενότητες προστασίας και ανάπτυξης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος.

Κάτι ανάλογο θα πρέπει να σκεφτούμε και για την Κύπρο. Στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή έχουμε οκτώ Εθνικούς Δρυμούς. Της Πίνδου, του Ολύμπου, των Πρεσπών, του Έβρου, του Αίνου Κεφαλληνίας, το φαράγγι της Ζαμαριάς, την Πάρνηθα και το Σούνιο. Όμως οι Εθνικοί Δρυμοί στην Ελλάδα δεν παύουν να είναι απλώς φυσικές ρεζέρβες και μάλιστα όχι απλά φυσικές ρεζέρβες. Έχουν χαρακτηριστεί, έχουν θεσμοθετηθεί, υπάρχουν κάποιοι υποτυπώδεις μηχανισμοί για την προστασία τους αλλά δεν είναι σφέμιλλος των διεθνών προδιαγραφών για τα Εθνικά Πάρκα. Αν θέλαμε να μιλήσουμε για Εθνικά Πάρκα, θα μιλήσουμε για χώρες όπως είναι Αγγλία, η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Γαλλία, η Αμερική, ακόμα Εθνικά Πάρκα πολύ σοβαρά και οργανωμένα υπάρχουν στην Αφρική και στην Ασία. Στην Ιαπωνία π.χ. υπάρχουν 50 Εθνικά Πάρκα και άλλα 200 ημιεθνικά. Παρατηρείτε ότι υπάρχει μια διαφορά. Τα Εθνικά Πάρκα είναι εθνικής σημασίας και εκεί πράγματι είναι εθνικής σημασίας αν σας πω το γεγονός ότι έχουμε 290 εκατομμύρια επισκέπτες σ' αυτά τα 50 Εθνικά Πάρκα, μέσα σε μια χρονιά. Καταλαβαίνετε λοιπόν τι αξία και τι σημασία δίνουν οι Γαλιανέζοι σ' αυτό τον όρο «Εθνικό Πάρκο» δηλ. στην έννοια κάποιου χώρου, κάποιου τόπου ο οποίος περιλαμβάνει όλες αυτές τις ιδιότητες που έχει ανάγκη ο σημερινός άνθρωπος. Η Ιαπωνία που έχει πάρει το ηγία στην τρίτη βιομηχανική επανάσταση που έχει αποκοινηθεί στο μεγαλύτερο βαθμό και σήμερα θεωρείται, πλέον τεχνολογικά εξελιγμένη χώρα, έχει 50 Εθνικά Πάρκα και 200 ημιεθνικά που καταλαμβάνουν αυτά τα Πάρκα το 7% του όλου της εδάφους. Η Γερμανία έχει επίσης Εθνικά Πάρκα που καταλαμβάνουν το 3% του εθνικού εδάφους, το ίδιο και η Αγγλία, η οποία πρέπει να φτάνει το 9%. Πόσο τους εκατό του Εθνικού εδάφους είναι χαρακτηρισμένο στην Κύπρο σαν χώρος προστασίας, Πόσο είναι στην Ελλάδα επίσης.

Όταν γίνεται αναφορά σε Εθνικά Πάρκα και χώρους προστασίας, φαντάζονται ορισμένες δεκαετίες, απαγορεύσεις κ.λπ. Πράγματι στα εθνικά Πάρκα κατά κανόνα υπάρχει ένας πυρήνας προστασίας που είναι πάντα σε πρώτο βαθμό προστασίας. Γίνεται δηλαδή συστηματικός έλεγχος εκεί, είναι ελεγχόμενη απαγορευμένη η διέλευση τροχόφορων, είναι επιβεβλημένη η χρήση του για έρευνα μόνο και για προστασία πανίδας, χλωρίδας ή ορισμένων πολιτιστικών στοιχείων.

Στη συνέχεια έχουμε τη δεύτερη ζώνη που κατά κανόνα δεν έχει απόλυτη προστασία αλλά έχει σημαντική προστασία δηλαδή έχει ελεγχόμενες χρήσεις, πολύ αυστηρά ελεγχόμενη προσπέλαση κ.λπ. Η δεύτερη ζώνη χρησιμεύει συνήθως για την προστασία του πυρήνα. Για να εξασφαλιστεί η προστασία του πυρήνα χρειάζεται, μια ακτίνα που να είναι προστατευόμενη επίσης αυστηρά.

Τέλος έχουμε την τρίτη ζώνη που κατά κανόνα έχει περιορισμένη προστασία, η οποία συνίσταται σε κάποιο έλεγχο στην προσπέλαση και σε κάποιο έλεγχο στις χρήσεις. Εκεί όμως, ο αντίποδες της προστασίας δηλαδή η ανάπτυξη βρίσκονται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό. Αυτές είναι κατά κανόνα οι περιοχές στις οποίες μπαίνουν και οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, βιοτεχνικές επιχειρήσεις, ακόμη και κάποιες βιομηχανίες ξύλου κ.λπ. που αξιοποιούν τα στοιχεία των ζωνών που βρίσκονται μέσα στις ζώνες της πιο αυστηρής προστασίας. Όμως κι' αυτές οι ζώνες είναι ζώνες προστατευόμενες και βρίσκονται κάτω από ένα έλεγχο και η δραστηριότητά τους βρίσκεται μέσα σ' ένα σχέδιο συντονισμένο μ' ένα ευρύτερο εθνικό σχέδιο.

Αυτά λοιπόν είναι τα δοσμένα των Εθνικών Πάρκων σήμερα σαν ευρύτερα πολιτιστικών ενότητες. Στη Γαλλία π.χ. που έχει τρία μεγάλα Εθνικά Πάρκα, το Πάρκο της Βανουάζ, το Πάρκο του Πορτ Γκρος και τον Πυρηναίων, στο Πάρκο του Πορτ Γκρος δεν υπάρχει ένας πυρήνας για να πούμε ότι προστατεύεται η φύση με την έννοια του δάσους. Είναι καθαρά παραλιακή περιοχή και προστατεύεται κυρίως ο θάλασσας πλούτος, οι παραδοσιακοί τρόποι αλιείας και ζωής εν γένει και οι παραδοσιακοί οικισμοί που υπάρχουν σ' εκείνο τον τόπο. Κι' όμως είναι Εθνικό Πάρκο διότι είναι μοναδικό για τον χώρο της Γαλλίας, μοναδικός αυτός ο τόπος, ιδιαίτερα φορτισμένος και χρήσιμος σαν στοιχείο για έρευνα, για μελέτη, για σπουδή κ.λπ.

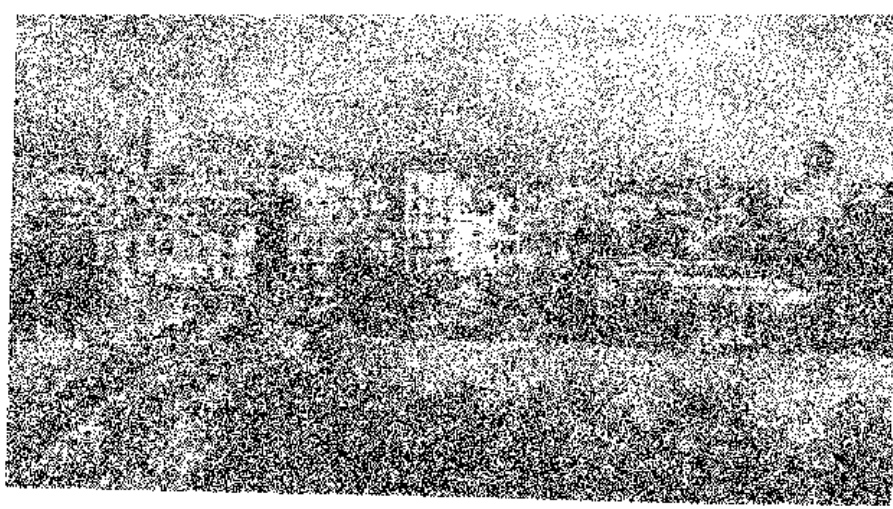
Έχουμε τώρα την περίπτωση του Ακάμα που είναι ένας μοναδικός βιότοπος. Νομίζω ότι έχουν γίνει από Κυπρίους, ιδιαίτερα επιμεριστομένους μελέτες σε πολλούς επί μέρους τομείς για την πανίδα, τη χλωρίδα, τον ενόλιο πλούτο κ.λπ. Άρα σαν βιότοπος είναι αναμφισβήτητος και υπάρχουν τα στοιχεία για να προχωρήσει κανείς στην προστασία του. Πλην όμως δεν είναι απλά βιότοπος.

Όπως είπαμε, είναι μια πολιτιστική ενότητα, με αρχαία και σύγχρονη ιστορία, με ευρήματα που αποτυπώνουν αυτή την ιστορία σε πολύ μεγάλη κλίμακα, με παρθενιακούς οικισμούς εξαιρετικούς οι οποίοι θα πρέπει να προστατευθούν και αναδειχθούν, με πάρα πολλά στοιχεία δηλαδή τα οποία μπορούν να δικαιολογήσουν τον Ακάμα σαν Εθνικό Πάρκο δηλαδή σαν ένα Πάρκο Εθνικής κλίμακας και Εθνικής σημασίας. Επιμένω σ' αυτή την έννοια της Εθνικής σημασίας διότι σήμερα στην ιστορική στιγμή που ζούμε είναι απαραίτητος ένας σχεδιασμός σε Εθνική κλίμακα, ένας χωροταξικός σχεδιασμός ανάπτυξης και προστασίας του

Κυπριακού εδάφους όχι μόνο στην ελεύθερη περιοχή, αλλά ακόμα και στην κατοχόμενη. Η Κύπρος είναι μία, ενιαία και πρέπει να υπάρχει μια ομοιογενής πολιτική. Επιμένω σ' αυτή την ανάγκη του ενιαίου Εθνικού σχεδιασμού διότι δεν είναι δυνατό να αναπτύξουμε μια οποιαδήποτε πολιτική προστασίας, για ένα μόνο μέρος του Εθνικού χώρου. Εάν προσπαθήσουμε να κάνουμε αυτό για το Ακάμα που είναι επιλογή και πρέπει να γίνει σφέως και ίσως δώσει το ερεθισμα να προχωρήσουμε κάπως γενικότερα, σαν να κάνουμε μόνο για τον Ακάμα κάτι θα σταματήσουμε και δε θα έχουμε τη δυνατότητα ανάπτυξης όλου του σχεδίου πέρα για πέρα. Όλης της δραστηριότητας που χρειάζεται για να μπορέσει πραγματικά ο Ακάμας να προστατευθεί σωστά και να επιβιώσει σαν φυσική και πολιτιστική ενότητα. Σ' ένα τέτοιο Εθνικό σχεδιασμό, ο τομέας προστασίας του περιβάλλοντος θα έχει τη δική του μερίδα του λέοντος. Πέρα απ' τα φυσικο-επιστημονικά στοιχεία θα υπάρχει και ο τομέας προστασίας περιβάλλοντος.

Σ' έναν τέτοιο τομέα είναι πάντα βασικές παράλληλες φάσεις. Το πρώτο είναι ο εντοπισμός, η καταγραφή και η αξιολόγηση όλων των στοιχείων που έχουν αξία σαν φυσικά και σαν πολιτιστικά και επομένως χρήσιμα προστασίας. Εάν δε γίνουν γνωστά, δεν καταγράφονται ώστε να μπορέσουν και συγκριτικά ακόμη να αξιολογηθούν, ο καθένας για τον τόπο του μπορεί να λείπει ότι θέλει, μπορεί οι μεν να είναι σωβινιστές και να θέλουν να νομίζουν ότι ο τόπος τους είναι ο μοναδικός, οι άλλοι να μη νοιάζονται καθόλου ή οι άλλοι να θέλουν να μη φανεί η αξία του, για να μπορέσουν να τον εκμεταλλευτούν με άλλους τρόπους. Όμως αν γίνει ένας εντοπισμός, καταγραφή και αξιολόγηση όλων αυτών των στοιχείων και μπορέσουμε συγκριτικά να τα αξιολογήσουμε, τότε ξέρει κανείς στον Εθνικό χώρο μέσα τι διαθέτει. Και επομέ-

νας ποιά πολιτική θα ακολουθήσει. Στην Ελλάδα όταν έγινε η καταγραφή των παραδοσιακών οικισμών, βρέθηκαν από τους 11.500 οικισμούς που διαθέτουμε, 2.400 να είναι αξιολογοί ή να έχουν αξιολογα κέντρα. Και απ' αυτούς οι 400 να ανοίκουν σε πρώτη κατηγορία αξιολόγησης δηλαδή να χρήζουν μεγάλο βαθμό προστασίας γιατί έχουν ιδιαίτερα σημαντικά, αξιολογα στοιχεία. Στην Κύπρο αυτή τη στιγμή δεν ξέρουμε. Μπορεί να ξέρουμε έτσι περιστασιακά ότι ορισμένα μέρη είναι ωραία. Αλλά συγκεκριμένο αρχείο του πολιτιστικού και του φυσικού πλούτου της Κύπρου, δεν υπάρχει. Κι όμως πρέπει να γίνει. Το πρώτο λοιπόν σημείο μέσα σ' έναν τέτοιο Εθνικό σχεδιασμό στον τομέα της προστασίας περιβάλλοντος είναι ο ενταπισμός, η καταγραφή και η αξιολόγηση.

Το δεύτερο σημείο παράλληλο όμως, είναι η διατύπωση ενός θεσμικού πλαισίου το οποίο θα επιτρέψει την προστασία. Αν δεν υπάρχει το απαραίτητο θεσμικό πλαίσιο, είναι ουτοπία να μιλάμε για οτιδήποτε, υπάρχει. Και στην Ελλάδα υπήρχε και πολλές φορές μπορούμε να πούμε ότι το θεσμικό πλαίσιο μπορεί να υπάρχει και να μην κάνουμε τίποτα. Όμως πρέπει να το συγκεκριμενοποιήσουμε. Και στην Ελλάδα είχαμε κάποιο άρθρο του γενικού οικοδομικού κανονισμού που επέτρεπε να ελέγχουμε τις οικοδομές, όμως δεν γινόταν τίποτα. Στη συνέχεια με το Σύνταγμα του 1974, μπήκε ένα άρθρο στο Σύνταγμα το ίδιο που θίγει τα θέματα της ιδιοκτησίας σε σχέση με το περιβάλλον και το οποίο βοηθάει πάρα πολύ την προστασία του περιβάλλοντος. Υπάρχει και ο τελευταίος οικιστικός νόμος 1337, ο οποίος πραγματικά αναφέρεται κι' αυτός και βοηθάει πάρα πολύ εάν εφαρμοστεί στο σύνολό του, στην προστασία της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Ένα τρίτο σημείο κι' αυτό παράλληλο, γιατί δεν πρέπει να περιμένουμε να τελειώσει το ένα για να κάνουμε το άλλο, είναι η διατύπωση μηχανισμού. Δε φτάνει το θεσμικό πλαίσιο αν δεν υπάρχουν οι απαραίτητοι μηχανισμοί να το εφαρμόσουν. Εάν δεν υπάρχουν οι αντίστοιχοι μηχανισμοί που θα ελέγχουν, θα παρακολουθούν, θα χρηματοδοτούν, θα κι-

νούν τα κήματα, να υπάρχει ο νόμος δε λέει τίποτα. Αν δεν οργανωθούν οι Φορείς τι σφαιλι να υπάρχουν οι νόμοι.

Ένα τέταρτο στοιχείο είναι η διατύπωση μελετών πιλότων για τα θέματα προστασίας του κάθε είδους. Ήδη για τους παραδοσιακούς οικισμούς έχουμε μεγάλη πείρα, έχουμε ήδη δοκιμάσει μ' όλα όσα αναφέραμε πιο πριν και πανκόσμια και στον Ελληνικό χώρο, πρώτες μελέτες προστασίας για παραδοσιακούς οικισμούς. Για τη χειροτεχνία είχαμε κάνει την καταγραφή, δεν έχουμε όμως πρώτες μελέτες έχουν γίνει και πρώτες μελέτες για την προστασία των λαϊκών χορών, της μουσικής και άλλων πολιτιστικών στοιχείων όπως επίσης δεν έχουν γίνει και πρώτες μελέτες για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Λίγα ερασιτεχνικά θα λέγαμε έχουν γίνει ορισμένες μελέτες στο πλαίσιο τα πανεπιστημιακά, όχι όμως συγκεκριμένα μελέτες τέτοιες που να είναι εφαρμόσιμες αμέσως σε μια φυσική και πολιτιστική ενότητα, όπως είναι π.χ. οι Πρόσπες.

Τέλος η τελευταία φάση που κατά τη γνώμη μου είναι και η σημαντικότερη όλων, είναι η ενημέρωση. Ενημέρωση και πληροφόρηση της Διοίκησης, των φορέων και του κοινού. Η Διοίκηση είναι λίγο καταρτισμένη και πληροφόρημένη για τα θέματα αυτά. Οι Φορείς ακόμη λιγότερο. Όπως σας είπα στην Ελλάδα ένας από τους καταστροφικότερους φορείς είναι η Εκκλησία. Και όμως δε νομίζω ότι η Εκκλησία έχει την κακή πρόθεση, τουλάχιστον τις περισσότερες φορές, καμιά φορά έχει την κακή πρόθεση όταν προβάλλονται οικονομικά συμφέροντα. Σε πολλές περιπτώσεις όταν καταστρέφονται μοναστήρια π.χ. από τους μοναχούς ή τις μοναχές που τα κατοικούν, μέσα στην πρόθεσή τους να τα ωραιοποιήσουν, να τα φτιάξουν σήμερα και χαλάνε παραδοσιακά ιστορικά μοναστήρια τεράστιας αξίας φτιάχνοντάς τους εντελώς κίτς όψεις, με ζωγραφισμένες πέτρες, με κολλημένες σχιβάδες κ.λπ., αυτά τα κάνουν από άγνοια πάνω στο θέμα. Έχουμε ένα πολύ ζωντανό παράδειγμα στη Σύρο όπου η καταστροφή της Άνω Σύρου, ουσιαστικά σε αρχιτεκτονική κλίμακα, γιατί σε πολεοδομική δε μπόρεσε να καταστραφεί λόγω του ότι δε μπορούσε

να μπει αυτο-ένητο μέσα ώστε να αλλάξει και ο ιστός της πόλης. Αρχιτεκτονικά όμως χάλασε από την εφαρμογή στις Εκκλησίες, μιας νέας τεχνικής με την οποία κατασκευάζονταν οι όψεις με το μέντο. Σιγά-σιγά, άρχισαν και τα σπήλια να φτάνονται έτσι, με όρθιες ψεύτικες πέτρες και μάλιστα οι πέτρες αυτές να ζωγραφίζονται πράσινες, κόκκινες, κίτρινες κ.λπ. Αυτό δεν έγινε από κακή πρόθεση της Εκκλησίας αλλά από άγνοια.

Είπαμε ενημέρωση Διοίκησης, φορέων και του κοινού. Το κοινό μας δεν είναι ενημερωμένο, η έννοια του περιβάλλοντος η έννοια της προστασίας της φύσης, η έννοια της προστασίας της πολιτιστικής μας κληρονομιάς δεν έχει μπει σκόρπια καλά στα σχολεία. Θα πρέπει να ξεκινήσουμε από τα νηπιαγωγεία, από τα σχολεία, από τα Πανεπιστήμια, χρειάζεται το κοινό να ενημερωθεί για να μπορεί να απαιτεί και να συμμετέχει. Όλες αυτές οι διαδικασίες συμμετοχής του κοινού που εμείς στην Ελλάδα τώρα τις εφαρμόζουμε και καμαρώνουμε πολύ γι' αυτές, είναι κατά κανόνα κοροϊδίες. Τις περισσότερες φορές κοροϊδεύουμε τον κόσμο. Επειδή τυγχάνει να κάνω πολεοδομικές μελέτες ορισμένων περιοχών, ξέρω τι σημαίνει μια λαϊκή συνέλευση στην οποία παρουσιάζουμε τα θέματα και παίρνουμε τη συναίνεση του κόσμου. Εκ των προτέρων, έχουμε αποφασίσει τι θα κάνουμε, ο κόσμος μη όντας ενημερωμένος, συμφωνεί ή δε συμφωνεί αυτό εξεργεται από το τι θα πει ο κομρατάρης που είναι εκεί κάθε φορά για να χειροκροτήσει ή όχι, οπότε στο τέλος όταν ληφθούν οι αποφασίες έρχεται ο κόσμος και βλέπει ότι κάπου το οικόπεδο του κόβεται και βάζει τις φωνές. Αλλά έχει μια συμφωνήσει ήδη στη λαϊκή συνέλευση ότι έτσι έπρεπε να γίνει. Αν μιλάμε για λαϊκή συμμετοχή, για συμμετοχικές διαδικασίες για συναινετικές διαδικασίες χωρίς να υπάρχει ενημέρωση, αυτό είναι κοροϊδία και μάλιστα στην ίδια την έννοια της Δημοκρατίας. Μπορούμε να μιλάμε για δημοκρατικές διαδικασίες όταν ο κάθε ένας από μας ο κάθε πολίτης μπορεί πραγματικά ελεύθερα να πει τη γνώμη του, διότι ξέρει.

Επομένως αυτά τα πάντα στοιχεία που ανέφερα:

- Εντοπισμός, καταγραφή, αξιολόγηση,
- Μελέτες ειδικές για την προστασία όλων αυτών των στοιχείων φυσικών και πολιτιστικών.
- Θεσμικό πλαίσιο.
- Μηχανισμοί, και κυρίως
- Ενημέρωση Φορέων, Κοινού και Διοίκησης, νομίζω ότι είναι οι άξονες πάνω στους οποίους θα βαδίσει μια στρατηγική, σε εθνική κλίμακα, για την προστασία και την ανάδειξη του Κυπριακού χώρου.

Δε θέλω να σας κουράσω περισσότερο. Θα ήθελα εάν εσείς έχετε ερωτήσεις, είτε πιο συγκεκριμένες πάνω στο θέμα του Ακάμια, είτε γενικότερα πάνω στους ερεθίσματα που έδωσα, να τις θέσετε. Αλυσίως θα έλθει ο επόμενος ομιλητής. Ευχαριστώ πολύ.

Ο ρωσικός λαός ανακαλύπτει τις ρίζες του μέσα από την ορθόδοξη του πίστη

Α. Τηλλυρίδι

Η πρόσφατη έγινε στη Μόσχα από το Πατριαρχείο της Ρωσίας (11-12 Μαΐου) το δεύτερο διεθνές εκκλησιαστικό συνέδριο με την ευκαιρία των χιλίων χρόνων του βαπτισματός των Ρώσων (988). Στο συνέδριο αυτό πήραν μέρος περίπου 180 αντιπρόσωποι που προέρχονταν από είκοσι χώρες και εκπροσωπήθηκαν άλλες σχεδόν οι Ορθόδοξες Εκκλησίες, με την συμμετοχή της Ρωμαιοκαθολικής, της Αγγλικανικής, της Λουθηρανικής, της Κοπτικής, της Εσθονο-ελτικής και της Αιθιοπικής εκκλησίας, κ.λπ. Πήραν μέρος επίσης αντιπρόσωποι από όλες τις Ορθόδοξες θεολογικές σχολές. Έγιναν εν όλω 98 επιστημονικές ανακοινώσεις πάνω σε θέματα σχετικά με την κυμάληση των χιλίων χρόνων του εκχριστιανισμού της Ρωσίας. Πρέπει να σημειωθεί επίσης ότι στο συνέδριο έκαναν ανακοινώσεις και Σοβιετικοί επιστήμονες της Ακαδημίας Επιστημών. Η συμμετοχή καθηγητών των δύο θεολογικών Ακαδημιών της Μόσχας και του Λένινγκραντ ήταν σημαντική και αξιοσημείωτη. Γενικό θέμα του συνεδρίου ήταν: Θεολογία και ηνωτικότητα της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας.

Τον περισσότερο ιστόλο έγινε στο Κίεβο το πρώτο διεθνές εκκλησιαστικό συνέδριο με ανακοινώσεις από την Ρωσική και ξένων επιστημόνων. Το τρίτο παρόμοιο φύσης συνέδριο θα γίνει στο Λένινγκραντ τον επόμενο Σεπτέμβριο. Οι μεγάλες γιορτές και εκδηλώσεις θα αποκαλυφθούν τον Μαΐο και Ιούνιο του 1988.

Η συμπλήρωση λοιπόν των χιλίων χρόνων θα εορταστεί στη Σοβιετική Ρωσία με μεγάλη λαμπρότητα. Οι ετοιμασίες που άρχισαν εδώ και μερικά χρόνια συνεχίζονται και φυσικά θα στοιχίσουν πολλά εκατομμύρια τόσο στην Εκκλησία όσο και στο Κράτος. Βλέπει κανείς σήμερα να γίνεται μια γενική ανακίνηση πολλών εκκλησιών, μοναστηριών και κτιρίων με αρχιτεκτονική αξία. Όλα αυτά και τα πολλά άλλα άγνωστα, που δεν βλέπει κανείς για την ώρα, θα δώσουν μια ζωντανή μαρτυρία του πλούτου και της ιστορικής παράδοσης της Ρωσίας, που εκπηγάζουν από την χιλιετή παρουσία της Ορθόδοξης εκεί.

Τα χίλια αυτά χρόνια που πέρασαν μέσα από τόσες διαφορετικές καταστάσεις και εποχές έδειξαν ότι ο Ρωσικός λαός δέχθηκε και φύλαξε με πίστη και ειλικρίνεια το μήνυμα της Ορθόδοξης. Ενδεικτικό αυτής της μακρόχρονης πορείας είναι τα αιώνια έργα

της πίστης, του μεγαλείου και της δόξας του Ρωσικού λαού που μερτυρούν τόσο ζωντανά μέχρι σήμερα το καταπληκτικό αυτό και μοναδικό έπος φαινόμενο, της έντονης παρουσίας του Χριστού και των Αγίων του ανάμεσα τους. Χαρακτηριστικά είναι τα όσα σημειώνει ο Ρώσος ιστορικός της διασποράς Νικολάι Ζερνίφ. «...η Ρωσία, τόσο ως χώρα όσο και ως έθνος, κληρονομήσει την υποστήριξη της στον χριστιανισμό. Κάθε λαός έχει εκλάβει ή του έχουν σπεύσει ένα όνειρο, που σκοπό έχει να χαρακτηρίσει την ουσία του. Γλυκοιά ή ωραία Γαλλία, Σοφή Γερμανία, Γηραιά ή Ευχάριστη Αγγλία. Ο Ρωσικός λαός εξέλεξε το όνομα Αγία Ρωσία. Αυτή η ονομασία εκφράζει μια ουσιαστική μορφή της Ρωσικής ιστορικής κλήσης. Ορθόδοξος χριστιανισμός και Ρωσία. Η διύδα αυτή είναι ειδική για κείνον που θέλει να κατανοήσει τη ρωσική ψυχή...».

Σε πρόσφατες μάλιστα δηλώσεις του για τους εορτασμούς ο Μητροπολίτης Κιέβου και Γαλικίας Φιλάρτος είπε τα ακόλουθα. «...Οι θρησκευτικές δραστηριότητες είναι ασυμπίδραστες, λένε, με το σοσιαλιστικό σύστημα. Η πείρα όμως της Ρωσικής Ορθόδοξης Εκκλησίας κατά τα τελευταία εβδομήντα χρόνια δείχνει ότι η Εκκλησία μπορεί να συδοκιμάσει κάτω από οποιοδήποτε κοινωνικό σύστημα, περιλαμβανομένου του σοσιαλισμού. Ο σοβιετικός λαός είναι ελεύθερος ν' ασπασθεί οποιαδήποτε θρησκεία. Οι θρησκευτικές δε είναι ισότιμα μέλη της σοβιετικής κοινωνίας. Στη χώρα μας έχουν γίνει πάρα πολλά για το Ιωβηλαίο της Εκκλησίας — γεγονός που αποτελεί ακόμα μια απόδειξη της προσοχής την οποία δίδει το κράτος στα θρησκευτικά θέματα. Η χιλιετηρίδα της Ρωσικής χριστιανοσύνης είναι ένα κορυφαίο γεγονός όχι μόνο για τους Ρώσους, αλλά για ολόκληρο τον σοβιετικό λαό, ο οποίος την θεωρεί σαν μια σημαντική ιστορική επέτειο...».

Σ' αυτή την ανασυγκρότηση και τις αλλαγές στη Σοβιετική Ένωση υπάρχει και μια μερίδα λαού και ηγετών που διαμαρτύρονται και δημιουργούν αντιδράσεις. Είναι γεγονός ότι οι αλλαγές αυτές απέφεραν ήδη μια σοβαρή ανάπτυξη τόσο στον κοινωνικό όσο και στον οικονομικό τομέα. Προκαλεί οπωσδήποτε στη σημερινή Σοβιετική ηγεσία ένα μεγάλο πρόβλημα η αντίδραση όπως μερικών ή λίγων Σοβιετικών πολιτών. Χαρακτηριστικά είναι τα όσα είπε πρόσφατα ο Μ. Γκορπατσόφ σε ομιλία του στο συνέδριο των σοβιετικών συνδικάτων. «...Δεν αρέσουν ιδιαίτερα σε αυτούς που συνήθισαν να δουλεύουν με το σπάτιο, να κάνουν το κάθε τι στα κουτούρο, στους αδιάφορους, αδρανείς και χωρίς καμιά πρωτοβουλία. Δεν αρέσει και σ' αυτούς που μέχρι τώρα έδιναν εντολές στις επιχειρήσεις, τις περιοχές, τις πόλεις, στο εργαστήριο σαν να ήταν ταίφλικο τους, χωρίς να νοιάζονται για τη γνώμη της κολλεκτίβας, των ερ-

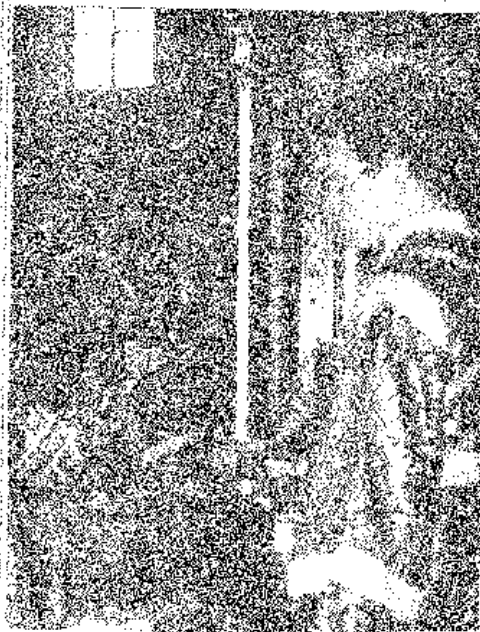
ναζομένων. Χωρίς να αναφερόμαστε σ' αυτούς, που εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση της ατιμωρησίας για να κλέψουν το δημόσιο, να κερδοσκοπήσουν, περιφρονώντας κληρικούς, τους νόμους και τους ηθικούς μας κανόνες...».

Σε πρόσφατο άρθρο του ο Άνγκλος Βικ Άλλεν, καθηγητής της Κοινωνιολογίας στο Κολλέγιο οικονομικών σπουδών στο Λίντς της Αγγλίας, σημειώνει το εξής για τη νέα κατάσταση στη Σοβιετική Ένωση. «...η ανασυγκρότηση που έχετε ξεκινήσει στη χώρα σας, είναι κάτι το υπέροχο. Ένας από τους κυριώτερους στόχους της είναι, όπως αντιλαμβάνομαι, να κάνει τη ζωή όσο το δυνατόν περισσότερο δημοκρατική. Και η διαφάνεια αποτελεί σημαντικό μέσο εκδημοκρατισμού. Στην πατρίδα μου όμως το κάθε τι που συμβαίνει στη χώρα σας δεν γίνεται δεκτό με καλή θέληση και αντικειμενικότητα. Γι' αυτό μπόρεσα να πεισθώ μόνος μου...».

Για τη σημερινή θέση της Ορθόδοξης στη Σοβιετική καθεστώς ο Ρώσος Επίσκοπος Λογγίνος σε πρόσφατη συνέντευξη του είπε τα εξής. «...Δεν θα πρέπει να υπολογίζεις κανείς σε μια ριζική αλλαγή των σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας στη Σοβιετική Ένωση. Ο αθεϊσμός θα διατηρηθεί, η Εκκλησία όμως θα απολαύσει στο εξής περισσότερες ελευθερίες. Η νέα πραγματικότητα, η οποία εκφράζεται με τους όρους «αναδόμηση της κοινωνίας» και «διαφάνεια», δεν θα είναι μια δυνατόν να καταπνιγεί. «Διαφάνεια», στον τομέα της εκκλησιαστικής ζωής σημαίνει ότι στο εξής στον σοβιετικό τύπο θα είναι δυνατόν να δημοσιευθεί άρθρο που να απαιτεί την τύπωση της Βίβλου στα κρατικά τυπογραφεία ή ότι οι εκδηλώσεις της Εκκλησίας θα μπορούν να λάβουν τον λόγο από τηλεοράσεως. Όσον αφορά σ' ετερογενή την «αναδόμηση της κοινωνίας» και τις συνέπειές της στην εκκλησιαστική ζωή, οι σχετικές αλλαγές θα χρειασθούν αναμφισβήτητο χρόνο».

Ένα άλλο σημαντικό γεγονός που θα πρέπει να σημειωθεί είναι και η έκδοση ενός μηνιαίου δελτίου με τίτλο «Η Θρησκεία στην ΕΣΣΔ» από το πρακτορείο Τύπου «Νόβοστ». Το δελτίο αυτό εκδίδεται στα ρωσικά, αγγλικά, αραβικά, ισπανικά, γερμανικά, πορτογαλικά και γαλλικά, και περιλαμβάνει νέα και ειδήσεις από την θρησκευτική ζωή στη Σοβιετική Ένωση. Μια άλλη πολύτιμη έκδοση είναι και ο «Μοσχοβίτικος Εκκλησιαστικός κή-

ρακας» του Πατριαρχείου της Μόσχας που κι αυτή εκδόθηκε σε διάφορες γλώσσες.

Επισκέφθηκα ανάμεσα στ' άλλα και την Ιστορική Μονή του Ντανιλόφ όπου θα στεγασθούν, το Πατριαρχείο, η Μονή, το τμήμα των εξωτερικών σχέσεων, ένας ξενώνας που θα μπορούν να φιλοξενηθούν διακόσια άτομα, ένα νοσοκομείο, πολλές εκκλησίες και άλλα. Ήδη τα κτίρια του τμήματος των εξωτερικών σχέσεων και μέρος των κτιρίων της Μονής λειτουργούν κανονικά. Μου έγινε μια λεπτομερής ξενάγηση από ένα φίλο μου μοναχό ο οποίος με ενημέρωσε τόσο για την ιστορία της Μονής όσο και για τις πρόσφατες ανακατασκευές που γίνονται στο χώρο της Μονής. Όλα σου δίνουν την εντύπωση ότι κάτι το συνταρακτικό θα γίνει και ότι η Εκκλησία αναλαμβάνει και πάλι να διαδραματίσει ένα ηγετικό ρόλο στο χώρο της Σοβιετικής κοινωνίας.

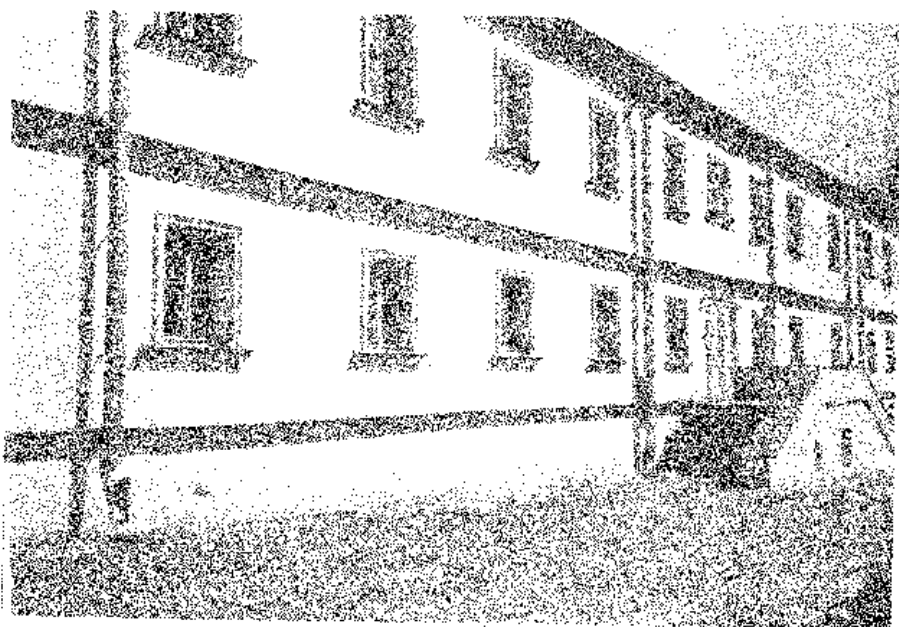
Οι αδελφοί τρούλλοι των εκκλησιών, τα ολόχρυσά εικονοστάσια στο εσωτερικό, οι συνεχείς ακολουθίες, η ευσεβεία και η ευλάβεια με την οποίαν παρακολουθούν και συμμετέχουν οι πιστοί, η προσέλευση τώσων ατόμων στο μυστήριο της Θ. μετάληψης, η τάξη που επικρατεί μέσα στους ναούς, η καλά οργανωμένη ζωή στην ενορία και γενικά στην Εκκλησία, η όλη για τον Χριστό και η στρέψη της νεολαίας στην Εκκλησία και ιδιαίτερα στο μοναχισμό, δείχνουν ότι ο Ρωσικός λαός διατηρεί την γνησιότητα της ιστορικής του κληρονομιάς και ότι βρίσκεται σε επαγρύπνηση. Πιστεύει και φυλάττει την ορθόδοξη του πίστη.

Ο ξενώνας μου, μου δείχνει μερικά από τα κειμήλια της Μονής όπως εικόνες, λείψανα αγίων, πολυελαίους... Απορώ γιατί προηγουμένως μου εξήγησε ότι μετά την Ρωσική επανάσταση η Μονή έκλεισε και ζημιώθηκε. Στην απορία μου όμως έρχεται να μου δώσει μια συνταρακτική αποκάλυψη. Όλοι οι θησαυροί αυτοί φυλάχθηκαν από τον πιστό του Θεού λαό από τις μέρες εκείνες της δοκιμασίας και του τσάρου. Τώρα με το ακούσμα ότι η Μονή ξαναλειτούργησε ύστερα από εξήντα χρόνια διακοπής, άρχισαν να επιστρέφουν τα ιερά αντικείμενα εκείνα που κοσμούσαν ως τώρα τα σπίτια τους και που αποτελούσαν για οικογενειακά κειμήλια, δεν άπτεζα από τη συγκίνηση και δάκρυα... θυμήθηκα έντονα το «πύλας Αβού οι καταχύσσαν αυτής».

Έρθαν και στον Εσπερινό. Ήσαν δεύτερα μια σιγηθείσκη καθημερινή ακολουθία. Και έμεις ο ναός γεμισε ατμοσφαιρικά. Σε μια γωνιά του ναού είδα να στέκονται με πολλή ευλάβεια και να κάνουν μετάνοιες, μέχρι το πέρας, νέα παιδιά 18-22 χρόνων ίσα με τον αριθμό ενός λόχου. Μετά την ακολουθία ρώτησα τον μοναχό να μου πει ποια ήταν όλοι αυτοί. Και μου απάντησε, οι μελλόντες να επανδρώσουν τη Μονή μας.

Τώρα έχουμε πολλά για μερικές δεκάδες μοναχούς. Αυτοί είναι οι δόκιμοί μας, δεν έχουμε χώρο για να τους φιλοξενήσουμε τώρα. Έρχονται όμως από το πρώτο εδώ κάνουν διάφορα διακοιμήματα και το βράδυ επιστρέφουν στα σπίτια τους. Όταν θα ειδικώσουμε και τα υπόλοιπα κτίρια θα είναι οι πρόνοι που θα εγκατασταθούν. Έχουμε φυσικά πολλές στήσεις από νέους. Δυστυχώς η ελληνική χώρα δεν μας επιτρέπει να τους δεχόμαστε όλους... Κατάλαβα καλά και σκέφτηκα μέσα μου ότι την πίστη ενός λαού δεν μπορεί να ξεριζώσει κανένας από τη συνειδητή του λαού όση δύναμη κι αν διαθέτει και ότι οι εχθροί της Εκκλησίας κίρως κέντρα λακτίζουσα. Ακόμα μου ήρθαν στη σκέψη τα λόγια του μεγάλου Ρώσου συγγραφέα της ελευθερίας του πνεύματος Νικολάου Μπερτιόλφ: Αν προβλέψουμε ότι η αντιθρησκευτική προπαγάνδα πρόκειται τελικά να εξαφανιστεί κάθε θρησκευτικό συναίσθημα πρέπει να δεχτούμε ότι τη μέρα εκείνη, η ίδια η πραγματικότητα του κομμουνισμού θα καταστεί από τα πράγματα αδύνατη. Γιατί κανένας δεν θα δέχεται πια το μαρτύριο, δε θα δεχτεί πια να θυσιάσει τη ζωή του για ανώτερους σκοπούς... Έφυγα από τη Μονή Μπανόλεφ με την μοναδική για μένα αποκάλυψη και εμπειρία ότι ο Κύριος δεν εγκατέλειψε τον αδελφό Ρωσικό λαό στη διάρκεια των δοκιμασιών του και των ταλαιπωριών του. Η παρουσία του Χριστού και τον Αγίου Του μαρτυρείται έντονα μέσα στη ζωή του λαού αυτού που διαφύλαξε αλώβητη την πίστη των πατέρων του και ότι σήμερα στη Ρωσία επιτελείται ένα μεγάλο θαύμα, το μεγαλύτερο ίσως, ότι εκατομμύρια ψυχές πιστεύουν στο Θεό και είναι έτοιμες να θυσιάσουν γι' Αυτόν.

Ενοδιαβάσει τελευταία το καταστατικό του κομμουνιστικού κόμματος όπου αναφέρεται

«Το μικρό Κρεμλίνο» όπου θα στεγαστεί το Κέντρο του Πατριαρχείου της Μόσχας.

ότι «κάθε ομάδα πρέπει να είναι έθνος και να κάνει την κατάλληλη προπαγάνδα. Να προσπαθεί να σπάσει κάθε δεσμό οποιοσδήποτε φύσης που συνδέει με την Εκκλησία...» Αυτό το απόσπασμα είναι αρκετό για να καταλάβει κανένας ότι με την Εκκλησία τον Χριστό δεν πρόκειται να τα βάλει κανένας. Θεωρητικά υπάρχει αυτό. Τι να πει κανένας όταν τον προσεχόμενο Φεβρουάριο έγινε στη Μόσχα το διεθνές Φόρουμ Ειρήνης με συμμετοχή εκατοντάδων εκκλησιαστικών εκπροσώπων και πολιτιστικών αρχηγών... Στο προσδελίο κέρθηκε ο Μιχαήλ Γκορμπούνοφ μαζί με θρησκευτικούς ηγέτες και μαζί τους έβλεπε τις ανησυχίες του για την επικίνδυνη κατάσταση που επικρατεί στον κόσμο. Στην ομιλία του μάλιστα τόνισε ότι και οι θρησκευτές μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την ειρήνη στον κόσμο. Ήθελε μάλιστα χαρακτηριστικά και τα εξής: Σε μια ενδεχόμενη πυρηνική σύγκρουση όλοι θα χαθούμε και δεν θα υπάρξει μια νέα κιβωτός του Νώε για να μας σώσει...».

Αυτά τα διακηρύττει και τα πιστεύει ο σημερινός Σοβιετικός ηγέτης σε σύγκριση με τον Μάρξ που έλεγε ότι «η θρησκεία είναι το όπιο του λαού». Και για να συμπληρώσει: ο πατριάρχης του κομμουνισμού Λένιν ότι «η θρησκεία, είναι για το πνεύμα ένα δυνατό κρασί με το οποίο οι σκλάβοι του κομμουνισμού πνίγουν την ανθρώπινή τους μορφή, την αναστή τους για μια οποιοδήποτε μαρφή αξιοπρεπέστερης ζωής...».

Κυριακή 20 Μαΐου-Εκκλησιασμός όλων των συνέδρων στην ιστορική Μονή του Αγίου Ζερύου στο Ζαγκόραζ όπου και το σκήνωμα του. Κάωμος πολς. Χιλιάδες μπαροβάντων. Νέα ζευγάρια παρακολουθούν την Θ. λειτουργία με θρησκευτικό όθος και κοταυξη. Δεν μπορούμε να λάμε ότι εδώ στη Σοβιετική Ένωση η θρησκεία είναι για τις γυναικες, σκεφτήκα. Όταν ήλθε η ώρα για την Θ. κοινωνία βγήκαν τσέσερς ιερές με διακοπήτηρα για να κοινωνήσουν τους πιστούς. Έδώ είδα με τα μάτια μου για πρώτη φορά να κοινωνούν οι Σοβιετικοί επιστήμονες της Ακαδημίας της Μόσχας με πολλή ευλάβεια, με τα χέρια τους σταυρωμένα. Ύστερα από την Θ. λειτουργία βγήκαμε έξω και μας εκαναν ξενάγηση στο χώρο της Μονής και στο μου-

σείο της θεολογικής Ακαδημίας. Χιλιάδες σοβιετικοί πολίτες, ορθόδοξοι φυσικά, επισκεπτόνται τον Άγιο Σάβνιο όπου αναβηπίζονται και αναγεννούνται μέσα από τα ιερά τείχη και την ιστορία των χιλίων χρόνων του βωπτισμάτος τους. Με έκπληξη βλέπω να σπώνουν στο χώρο της Μονής δύο λεωφορεία με αστυνομικούς ντυμένους με τις σιόλες τους.

Μπαίνουν στις εκκλησίες βλέπουν, ακούγε, γνωαίζουν τι την καταγωγή και τις ρίζες τους. Ίσως μερικοί να προσευχήθηκαν κρυφά... Κανένας δεν ξέρει τι κρύβει η καρδιά τους. Είναι λοιπόν αυτή η ελληνική και η ανανέωση στο χώρο της Ρωσίας μπροστά στα μάτια κάθε επισκέπτη. Δεν γίνονται όλα αυτά για σήμερα μόνο. Είναι μια κατάσταση που όπως εξελίσσεται σήμερα δεν θα μπορεί κανένας να επαναφέρει πίσω το παλιό καθεστώς και μαζί φυσικά το κηροστάριοι όλου του κόσμου αναθείτε».

Στο τέλος του συνεδρίου δόθηκε δημοσιονομική διάσκεψη στους ξένους και Σοβιετικούς δημοσιογράφους. Έγινε μια εκτίμηση και αξιολόγηση των εργασιών της διεθνούς αυτής διάσκεψης. Σε ερώτημα ενός Σοβιετικού δημοσιογράφου για τις δικές μου εκτιμήσεις είπα τα εξής: «Η συμμετοχή των χιλίων χρόνων του βωπτισμάτος του Ρώσων που θα εστραθεί του χρόνου, δεν είναι μόνο ένα εκκλησιαστικό γεγονός. Ο Ρωσικός λαός σήμερα ανακαλύπτει τις ρίζες του μέσα ακριβώς από αυτή την ορθόδοξη του πίστη. Ο εν-χριστιανισμός των Ρώσων δηλ. το βωπτισμά τους έγινε πηγή να αναγεννηθεί ο Ρωσικός λαός και να δημιουργήσει την γλώσσα του, τον πολιτισμό του, την τέχνη του, την ιστορία του. Όλα αυτά έγιναν επειδή ακριβώς η Ρωσία έγινε χριστιανική, ορθόδοξη. Πως μπορεί λοιπόν να αγνηθεί αυτό το ιστορικό γεγονός. Η πνευματική αυτή ανανέωση και η στρέψη του κόσμου και ιδιαίτερα των νέων προς την Εκκλησία δημιουργούν νέο κλίμα και νέες προοπτικές και δίνουν ελπίδες μεγάλης ιστορικής σημασίας για τον ηγετικό ρόλο που θα διαδραματίσει η Ρωσική Εκκλησία στη Σοβιετική κοινωνία. Σ' αυτή την προσπά-

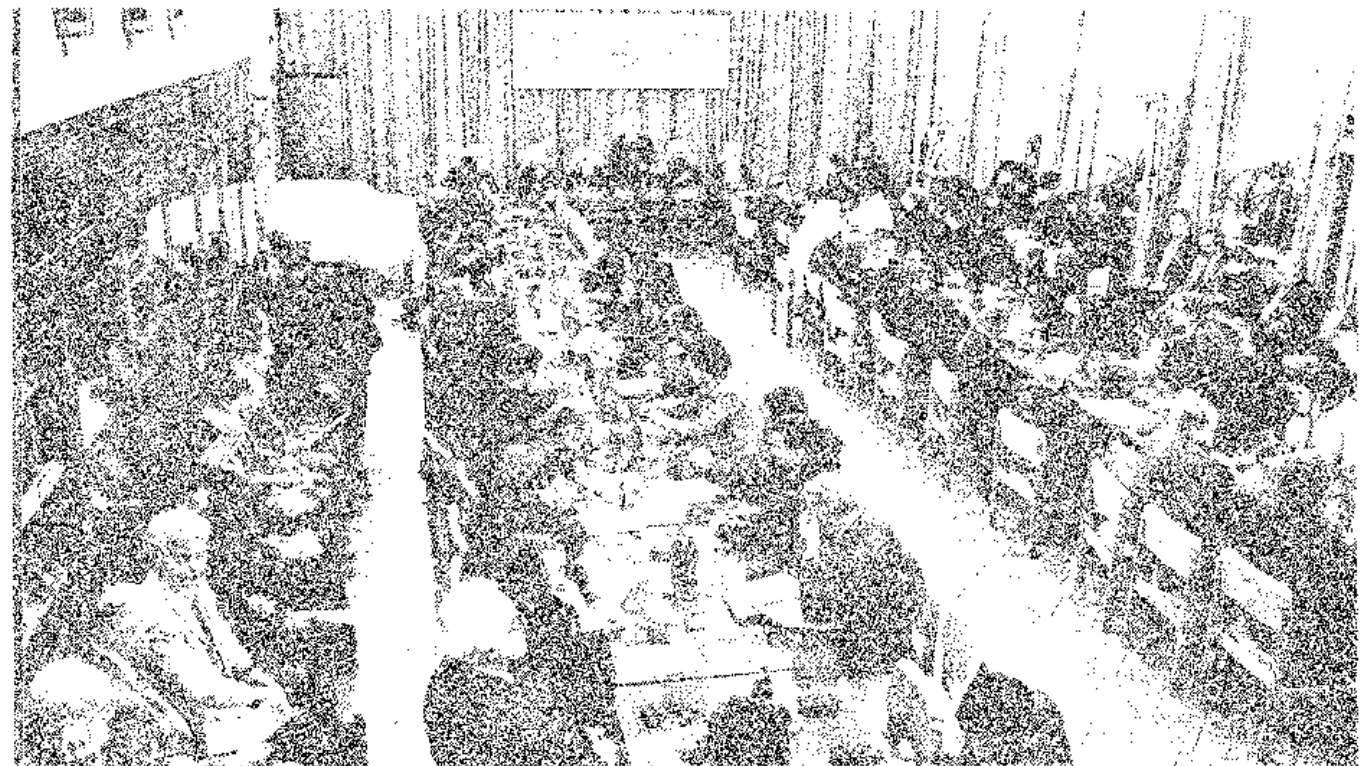
Τα μοναστήρι Κοζοντόβιτσε.

θεια εμείς οι Έλληνες κοιτούμαστε να βοηθήσουμε τον αδελφό Ρωσικό λαό. Στην διαόκεια των συζητήσεων που είχαμε στο συνέδριο μας διαπιστώθηκε ότι οι Ρώσοι δεν ξεχνούν το γεγονός ότι πήραν τα φώτα τους από μας τους Έλληνες. Συγκινούνται μόλις ακούσουν για Ελληνική Ορθόδοξη, εκτιμούν και αποδεχονται ότι έχουμε την ίδια πίστη και ανήκουμε στην Ορθόδοξη Εκκλησία.

Το ίδιο βράδυ μετά το τέλος των εργασιών του Συνεδρίου, ανεχώρησα για το Κίβνο. Κύριος σκοπός του ταξιδιού μου αυτού ήταν να επισκεφτώ τον χώρο, όπου ακριβώς πριν 1000 χρόνια, έγινε το κοσμοϊστορικό εκείνο γεγονός του βωπτισμάτος του Βλαδμήρου και των ακολούθων του. Στο σημείο εκείνο δεσπόζει πάνω από την πόλη του Κίβρου ένας τεράστιος Ανδριάντας του Αγίου Βλαδμήρου που κρατά ένα πελώριο σταυρό. Από κάτω κυλά ήσυχα ο ποταμός Δνεπίερς. Στά-

θηκα για αρκετή ώρα και έβλεπα τον κόσμο που ερχόταν στο ίδιο ακριβώς σημείο σημείο, σιωπηλά και με όθος να σπαστεί τον δέοντα σεβασμό και τιμή στον Ιεραπόστολο Βλαδμήρο. Στη συνέχεια επισκέφθηκα τον Καθεδρικό ναό του Αγίου Βλαδμήρου που βρίσκεται στο κέντρο της πόλης. Ο ναός ήταν κατάμεστος από κόσμο. Ρώτησα τον ισραή για τι τέτοια μέρα είχαν λειτουργία. Μου απάντησε ότι στην εκκλησία αυτή όπως και σε πολλές άλλες τελείται η Θ. λειτουργία κάθε μέρα ανεξάρτητα αν είναι γιορτή ή όχι. Και πάλι έκανα την ίδια διαπίστωση. Νέοι άνθρωποι κοινωνούσαν των αγράντων μυστηρίων.

Φεύγοντας την επομένη μερα είπα στον βεβαιοσ ότι μια νέα κατάσταση δημιουργείται και αναπτύσσεται σήμερα στη Ρωσία. Σε το 2000 βλέπω και αισθάνομαι την Ορθόδοξη να καταλαμβάνει μια ηγετική θέση όχι μόνο στη Ρωσία αλλά και σ' ολόκληρο τον κόσμο...

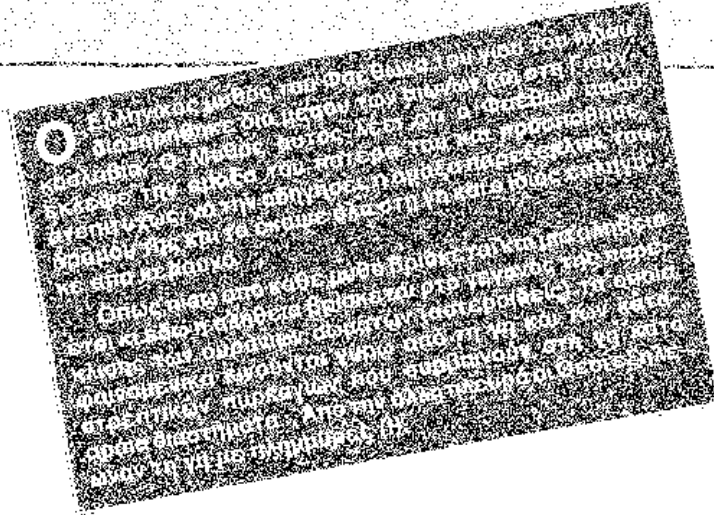

Γενική άποψη του συνεδρίου.

η προέλευση του μυθού του φαεθωνα σε αναγλυφο ταφόπετρας (stećak) στη σερβία

Dr. TINE KURENT Καθηγητής της Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου της Λιουβλιάνας στη Γιουγκοσλαβία

ΑΠΟΣΤΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΗΛΙΟ

Αστροσειδίς	σε 10 ⁷ km	σε 10 ⁸ στάδια	Συστηκοί αριθμοί του Peil
Flora	32,88	16,36	32
Vesta	35,28	17,56	
Iris	36,56	17,74	72
Metis	36,56	17,75	
Hebe	36,34	18,02	
Astraea	35,51	19,16	77
Juno	39,88	19,84	157
Ceres	41,56	20,58	
Pallas	41,42	20,61	82
Hygieia	47,06	23,42	47

Το σχεδιάγραμμα της πτώσης του Φαεθωνα παρουσιάζεται σαν αναπαράσταση μιας Σερβικής ταφόπετρας του 16ου αιώνα κοντά στο χωριό Οκίετας όχι μακριά από την βάλιβα Βασιά της Σερβίας. Υπάρχουν περίπου 50.000 ταφόπετρες του 14ου αιώνα στη Γιουγκοσλαβία οι οποίες ονομάζονται "STEOCI" και επίσης «Ελληνικά μάρμαρα». Χτίστηκαν στην Βοσνία και στο δυτικό μέρος της Σερβίας κληρονομικά ονομαζόμενα "Βοσνική" (?). Τα ανάγλυφα της αναπαράστασης περιλαμβάνουν τον Ήλιο, τη Σελήνη, τα Άστρα και άλλα σύμβολα του κόσμου, αλλά επίσης και ανθρώπους φηγούρες, ζώα και φυσικές μορφές. Ορισμένα ανάγλυφα δεν έχουν ακόμα ταξινομηθεί. Σε ένα από αυτά, δύο κυκλικοί ήλιοι και τέσσερα κεφάλια αλόγων είναι συνδεδεμένα με γραμμές σαν χαλινόρι(1). Αναπαριστά την προέλευση της Ιστορίας της πτώσης του Φαεθωνα. Εδώ δεν ενδιαφερόμαστε για την ιστορία αυτή καθ' εαυτή αλλά για την προέλευσή της.

Ο μύθος είναι η επεξήγηση του ανάγλυφου σχήματος το οποίο αποτελείται από γραμμές πάνω στην σειρά αριθμών (αριθμητική σειρά) του Peil(2) συνδέοντας τους αριθμούς των διαστημικών αποστάσεων των Αστροσειδών.

Οι αστροσειδείς περιτριφυρίζουν τον ήλιο στην ονομαζόμενη αστροσειδή ζώνη μεταξύ του Άρη και του Δία. Οι αποστάσεις μεταξύ τους μπορεί να δοθούν σε 10⁷ KM ή σε 10⁸ στάδια ή σε αριθμητικά συγκρινόμενους όρους του Peil. Όταν συγκρίνουμε τους αριθμούς του Peil δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε σε καιρούς που οι υπολογισμοί γίνονταν με τη βοήθεια μικρών λίθων ή Calculi(3). Ένας Calculus μπορούσε να καθορίζει επίσης ένα ζεύγος βόδια ή μια δωδεκάδα αυγών ή μια εκατοντάδα. Ένας σχηματισμένος αριθμός είναι ένας ολοκληρωμένος αριθμός, που καθορίζει τον εαυτό του αλλά επίσης οποιοδήποτε σχετικό αριθμό. Σχετικοί αριθμοί είναι 2, 4, 8, ... και/ή 3, 6, 9, ... και/ή 10, 100, 1000, ... φορές μεγαλύτεροι ή μικρότεροι.

Ένα «στάδιο» (600 πόδια, από 0,335m το πόδι) είναι περίπου ένα πεμπτο του χιλιομέτρου ή 0,201 μέτροι(4). Ως εκ τούτου οι αποστάσεις από τον ήλιο των μεγαλύτερων Αστροσειδών (δεν ενδιαφερόμαστε για χιλιάδες μικρότερα σώματα) είναι ως ακολούθως:

Τώρα μπορούμε να αρχίσουμε να φανταζόμαστε για τα πολλαπλάσια στις διαστημικές αποστάσεις στους αριθμούς του Peil.

Η απόσταση του Flora που είναι ο πλησιέστερος στον ήλιο, π.χ. είναι 32,88 X 10⁷ km ή 16,36 X 10⁸ «στάδια» που συμβολίζεται με τον όρο του Peil 32

$$4 \quad 1 \quad 5 \quad 12 \quad 32 \dots\dots\dots$$

Οι αποστάσεις τους Vesta, Iris, Metis και Hebe που είναι πολύ παρόμοιες μπορούν να συμβολιστούν με τον αριθμό 72. Ουμήςου, 72 = 2 X 36 = 4 X 18 — της σειράς του Peil.

Η απόσταση του Astraea εκφράζεται με τον όρο 77 της σειράς

$$4 \quad 1 \quad 6 \quad 32 \quad 77 \dots\dots\dots$$

Η απόσταση του Juno συμβολίζεται με τον όρο 157. Αυτός ο αριθμός σχετίζεται με τα πολλαπλάσια του 32,88 X 10⁷ ή 16,36 X 10⁸ στάδια 157:2 = 78,5

$$78:2 = 39$$

$$39:2 = 19$$

Ο αριθμός 157 είναι ένας όρος της σειράς Peil

$$3 \quad 1 \quad 5 \quad 11 \quad 27 \quad 65 \quad 157 \dots\dots\dots$$

Οι αποστάσεις του Ceres και Pallas είναι όμοιες και συμβολίζονται με τον όρο 82 της σειράς

$$14 \quad 1 \quad 16 \quad 33 \quad 82 \dots\dots\dots$$

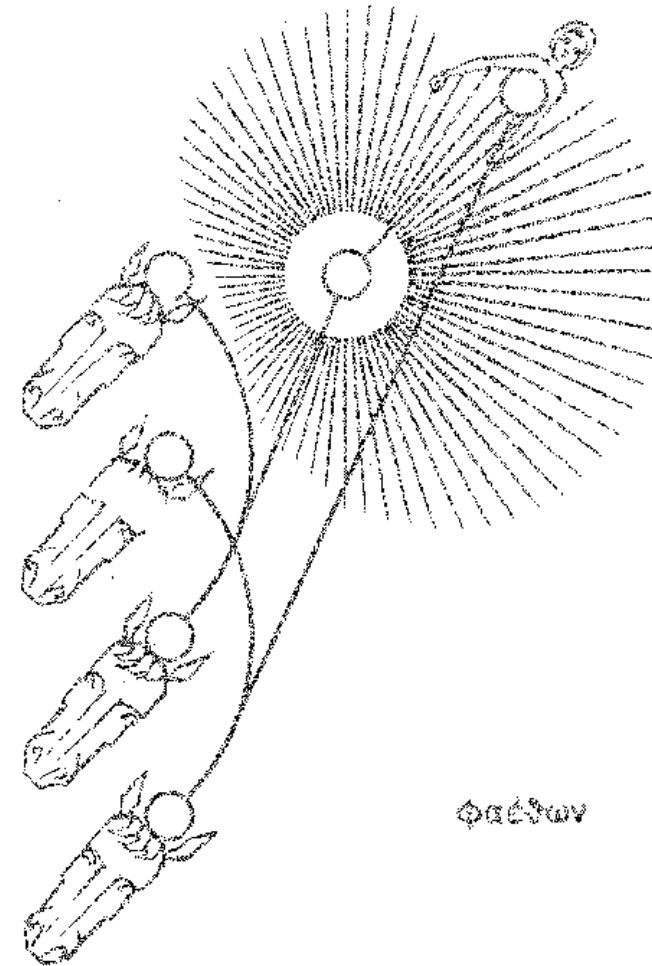
Η απόσταση του Hygieia ισούται με τον όρο 47 της σειράς

$$7 \quad 1 \quad 9 \quad 19 \quad 47 \dots\dots\dots$$

Οι σειρές αριθμών του Peil ταξινομημένες σωστά μας δίνουν τον κατάλογο αριθμών του Peil. Οι γραμμές που συνδέουν του διαστημικούς αριθμούς από τον Flora, που είναι ο πλησιέστερος στον ήλιο, με τον πιο μακρινό πλανήτη Hygieia, σχηματίζουν ένα σχήμα, που μοιάζει με την πτώση του Φαεθωνα — και το ανάγλυφο σχεδιάγραμμα από τη Σερβική ταφόπετρα.

Τα τέσσερα άλογα (οι όροι 32, 47, 72 και 82) δεμένα μαζί με καλλόρα (οι γραμμές που συνδέουν τους όρους 32-72 και 47-82) να σέρνουν τον πόλο (γραμμή 72-77) της άμαξας του ήλιου (ορ. 77) με τον άμαξά (όρος 157) να κρατά να γίνει (γραμμή 157-82) μπορούν να αναγνωριστούν στο σχέδιο. Το σχεδιάγραμμα του Σερβικού stećak (ταφόπετρας) είναι σχεδόν ίσον με δυο σύμβολα του ήλιου, το ένα δίπλα από το άλλο, είναι ο Ήλιος και ο Φαεθων, τα τέσσερα δικά ελατήρια, σύμφωνα με την εικόνα της δεσποινίδας Susan Kingsley του Hirschfeld περιγράφουν τις τέσσερις κεφαλές των αλόγων σε τετράγωνο να πέφτουν. Είναι φανερό ότι, στη Σερβία το νόημα της Ιστορίας του Φαεθωνα ήταν ακόμα ζωντανό. Ανάλογες αριθμητικές εκθέσεις, σχηματισμένες με γραμμές και όρους της σειράς του Peil είναι η Ατλαντίς κατά τον Κριτία το οποίο καταλήγει από τις αρχικές αστρικές αποστάσεις, συνδεδεμένο με τους αριθμούς του Πλατωνικού λαμβδα (7). Το κλειδί της ανάλογης αριθμητικής σύνθεσης του Βοροβυδιν είναι η συλλαβή OM της μετάφρασης Βαλεκρίτ (8).

Σύμφωνα με την αντίληψή μας, οι Αρχαίοι της εποχής του Σόλωνα και του Πλάτωνα δεν μπορούσαν να ξέρουν τις αληθινές αποστάσεις στο ηλιοκεντρικό σύστημα. Οπωσδήποτε, ο ρόλος του Πλατωνικού λαμβδα στη σύνθεσή του Σιστηνεία και του Κριτία της Ατλαντίδος, ο ρόλος της συλλαβής OM στην σύνθεσή του κρού του Βοροβυδιν και ο ρόλος του σχήματος στο Σερβικό stećak (ταφόπετρα) σαν η προέλευση της Ιστορίας του Φαεθωνα, δεν πρέπει να παραγνωρίζονται.

Φαεθων

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΟΜΙΕΣ:

- (1) Αυτή η ιστορία ελήχθη από έναν ιερέα στον Κριτία και άλλα μέλη της Ελληνικής αποστολής με επικεφαλής το Σόλωνα, στην Αίγυπτο - βλέπε το βιβλίο του Πλάτωνα «Τημεύς» 22 C-D.
- (2) S. Deslagie "Stecci, Kultura, umjetnost" Vesselin Mesieska-Sarajevu, 1982.
- (3) Αυτή η περιγραφή στην ταφόπετρα είναι στον κατάλογο «στον αυθόνομητον» του M. Wenzel εις το βιβλίο "Ukrasni motive na Steccima". Οργανικά ανάγλυφα σχεδιαγράμματα πάνω σε ταφόπετρες από τη Μεσοαιωνική Βοσνία και τις γειτονικές περιοχές, Vesselin Mesieska-Sarajevu 1966.
- (4) John Peil, 1610-1685, Άγγλος μαθηματικός, ήταν ο πρώτος που περιέγραψε τις σειρές στις οποίες δόθηκε το όνομα του αργότερα μετά από αυτόν, από το δυτικό πολιτισμό.
- (5) Calculus στα Λατινικά και η «φέρος» στα Ελληνικά σημαίνουν και το δυο πεπεσάδα και μετρημα.
- (6) Εάν χρησιμοποιήσουμε το παλαιότερο γνωστό μετρικό πόδι των 0,335m (επει «stadium» είναι 0,201 km μήκος. Ο F.G. Skinner στο κεφάλαιο «μέτρα και σταθμά» στο βιβλίο η ιστορία της τεχνολογίας» τόμος 1 εις το Clarendon, Fress, Οκτωβ. 1954, οδηγεί το τμήμα του μήκους με τις ονομασίες Northern foot, Saxon foot, Pes Drusine και το τοποθετεί στο 3000 π.χ. Αυτό το μήκος χρησιμοποιείται συχνά από τον κόσμο μετά τον Skinner, στην Ανατολή, στην Κίνα, στην Ινδία, Αίγυπτο, Ευρώπη και στα Αγγλικά νησιά.
- (7) T. Kurent, "Atlantis after Criles and numbers of the Platonic Lambda-Antiquite Vivante" Σκωπία XXIX, 1, 1979. T. Kurent, το Πλατωνικό Λαμβδα —A— είναι το κλειδί του συνδυασμού stonelenge-Antiquite vivante XXIX, 1, 1979.
- (8) T. Kurent, "the symbolic numbers and shapes of Borobudur".

ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

- (1) Πρώτοι αριθμοί του Peil
Οι αριθμοί του Peil είναι ομοιόμορφοι αριθμοί οι οποίοι σχηματίζουν σειρά ως ακολούθως:
0 1 2 5 12 29.....

$$2 = 0 + 1 \times 2$$

$$5 = 1 + 2 \times 2$$

$$12 = 2 + 5 \times 2$$

$$29 = 5 + 12 \times 2$$

- (2) Η σειρά Peil σχηματίζει ένα πρώτο αριθμητικό συνδυασμό του Peil.
- (3) Η προέλευση της ιστορίας του Φαεθωνα
Η ιστορία της ζωγραφιάς του Φαεθωνα και της άμαξας του ήλιου διαμέσου του ουρανού βασίζεται πάνω στο σχήμα, αποτελείται από γραμμές που συνδέουν τους όρους Peil αριθμητικά συσχετισμένους σε διαστημικές αποστάσεις των αστροσειδών ισχάδιο του Danilo Rokosa.
- (4) Το Σερβικό "stećak" με το ανάγλυφο να παριστάνει το σχήμα της πτώσης του Φαεθωνα.
- (5) Στραβόλιαστα μέσα στα μάτια της Susan Kingsley από τον Hirschfeld.

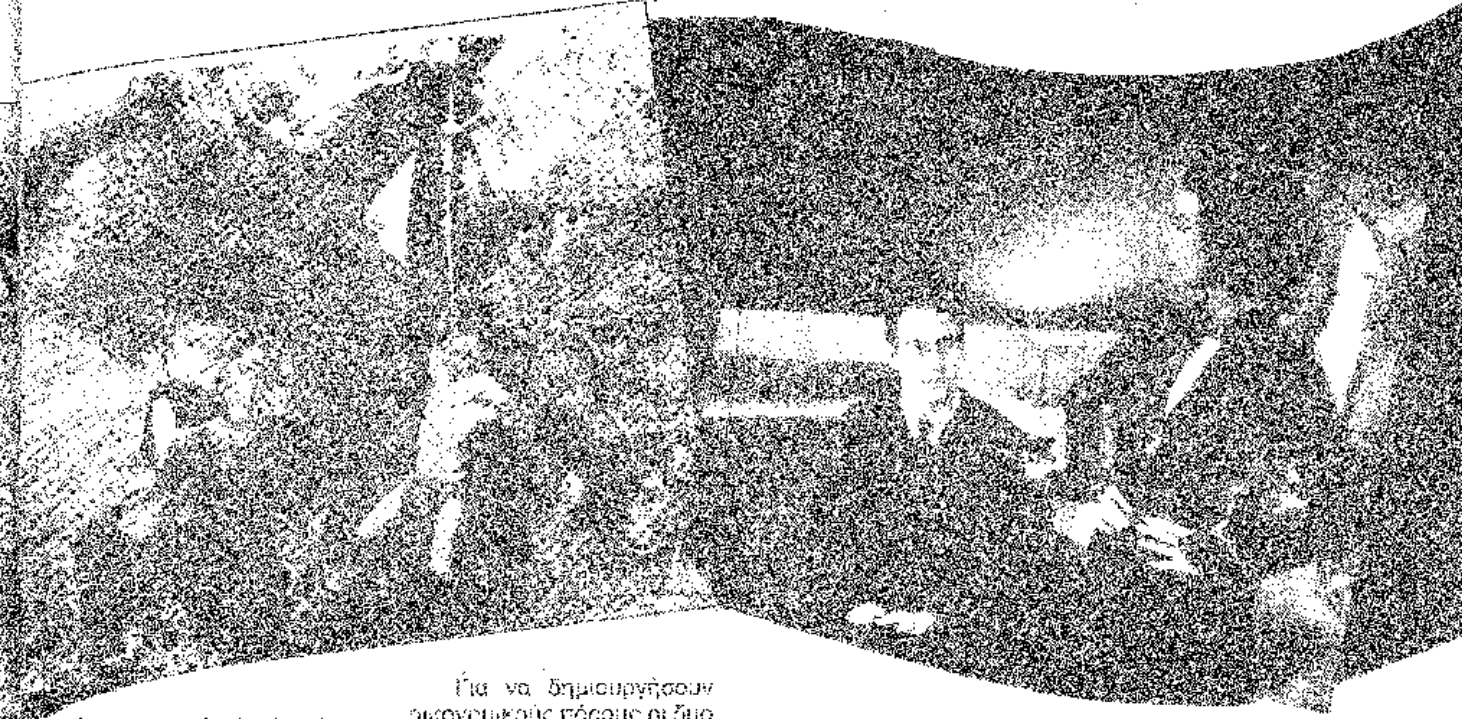
Μετάφραση
Εύρος Αλεξάνδρου

La cinémathèque Française

Τα πενήντάχρονα

ΝΙΚΟΛΟΣ ΒΕΝΙΣΛΑΤΟΥ

Ματαίο Τροκαντερό, Πάργας του Άλφρεδ, Γαδίο του Άλφρεδ, ένα ανατρίηχο πρέπει για κάθε τουρίστα. Μόνο οι λίγοι μαρμάρω προχωρούν προς την επιβίτη κινεμάθηναι PALAIS/CHAILLOT, το κλουβίο του σινεμά, και στο υπόγειο ο τερός τιάς του γαλλικού κινηματογράφου, η αίθουσα προβολής της ταινιοθήκης. Ήταν το 1933 κι' όμως με κυριαύει ακόμα και σήμερα εκείνο το εκατομάχιο συστάθημα θέσους και πνευματικής τοχμορμίας, που διακατέχει όλη την αιδεφότητα των πιστών του γινεμά όταν βρεθούν σ' αυτό το χώρο.

Η φήμη των Γάλλων σαν ενός από τους πιο κινηματογραφόφιλους λαούς στην Ευρώπη, δεν είναι και

τόσο αυθαίρετικά υπερβολική. Μπορεί να μην πηγαίνουν τόσο συχνά σινεμά όσο οι Ιταλοί (παικόμενα πρωτοπορούν αναμφίβολα οι Ηβίοι, των οποίων η ποιότητα και η κινηματογραφική βιομηχανία αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο της αρχής «άλλος και θεάματα» - χωρίς τον όρο). Μπορεί επίσης οι 300 τόσοι κινηματογράφοι του Παρισιού να μην παρουσιάζουν μια τέρση, αναλογικά, ορθωτική υπερβολή έναντι άλλων μεγαλουπόλεων.

Όμως οι Γάλλοι έχουν να επιδείξουν αξιολογότερα επιτεύγματα τα περιβάλλοντα «CARIERS DU CINEMA» ιδρύσαν τη θέση τους το αργότερο από την εποχή του F. TRUFFAUT σαν αρχισυντάκτη, και τη διατηρούν μέχρι σήμερα, σαν το πιο δυναμικό περιοδικό κριτικής του κινηματογράφου. Ακόμα και λιγότερο αξιοσημείωτα περιοδικά όπως το «CINEMATOGRAPHIE», δεν βιάσκουν αντίξεια τους, τουλάχιστον στο γερμανόφωνο και βρετι-

τανικό χώρο. Τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά ιδρύματα CENTRE NATIONAL DE LA PHOTOGRAPHIE (Εθνικό Εξέντρο Φωτογραφίας), η φημισμένη IDHEC (Σχολή Κινηματογράφου και Σηματοθεσίας), και το INSTITUT NATIONAL DE L'IMAGE ET DU SON (Εθνικό Ινστιτούτο Εικόνας και Ήχου), είναι μοναδικού ποιοτικού επιπέδου στην Ευρώπη.

Τη μεγαλύτερη ευθύνη όμως για το γεγονός ότι στη Γαλλία το σινεμά αντιμετωπίζεται σαν τέχνη κι' όχι σαν εμπόριο, κι' αυτό με λυκίο επίσημο, φέρει αναμφισβήτητα η CINEMATHEQUE, η καλύτερα ένας μοναδικός άνθρωπος: HENRI LANGLOIS. Τι κάνει την γαλλική ταινιοθήκη τόσο ξεχωριστή; Αίθουσας προβολής (η μια στο PALAIS CHAILLOT, κι' η δεύτερη στο CENTRE POMPIDOU, με τρεις παραστάσεις η μια καθημερινά), το ήδη αναφερθέν μουσείο (το οποίο περιέχει μόνο το ένα δέκατο της συλλογής LANGLOIS, ανάμεσα σ' άλλα και το φάσμα της Searle O' Hara από το «Όσα παίρνει ο άνεμος», το ημίψηλο του Αβραάμ Λίνκολν alias Henry Fonda, κτηνικά του MELIES και του MURNAU), ένα αρ-

χείο με 25000 ταινίες, μέχρι 100.000 πόστερ, δύο εκατομμύρια φωτογραφίες, 6000 δίσκους LANTERNA-MAGICA, και μια βιβλιοθήκη πάνω στο σινεμά, ομιολογούμενως όχι ζηλευτό πλούσιο. Το κτήριο της ταινιοθήκης είναι χωρίς αμφιβολία ένα παλιό καταφύγιο στο BOIS-D' ARCY μ' ένα ανεκτίμητης αξίας προσιχόμενο, ένα πραγματικό χρυσορυχείο: 150.000 (σε φτηνές τιμές και μόνο μια προβολή της κάθε ταινίας το χρόνο) ντενεκζέβινες κολλέτες φιλάγων ιστορικών, χρόνια τόσα, τα ευαίσθητα φίλμς των πρώτων σκοπευτικών δεκαετιών, και περιμένουν υπομονετικά τη σειρά τους για επιδιόρθωση και συντήρηση. Οι ιδεοδότες, φυσικές συνθήκες διατήρησης του καταφυγίου (σταθερή θερμοκρασία 7σC και 30% ατμοσφαιρική υγρασία), καθώς επίσης και η δωρεάν αποθήκευση που πρόσφερε ο LANGLOIS, έκαναν πόμπολλους σκηνοθέτες και δημιουργούς να του εμπιστευτούν το έργο τους.

Τα άλλα δύο μεγάλα αρχεία, το πρώτο κινηματογράφου του MUSEUM OF MODERN ART στη Νέα Υόρκη, και το BRITISH FILM INSTITUTE, έχουν να παρουσιάσουν μια σχεδόν οντάξια παράδοση, αν όχι σε ιστορία

αίγουρα σε υλικό, κάτω όμως από ασύγκριτα καλύτερες οικονομικές συνθήκες.

Η γαλλική ταινιοθήκη μπορεί να μην είχε λεφτά, είχε όμως το LANGLOIS. Η ιστορία της είναι χωρίς υπερβολή η ιστορία του δημιουργού της, η ιστορία ενός μανιακά παραγωγικού πάθους για το σινεμά, μιας οργισμένης εμμονής για συλλογή κινηματογραφικού υλικού, μιας επαγγελματικής λατρείας για κάθε τι το πρωτοποριακό.

Όλα ξεκίνησαν κυριολεκτικά από τα σκοπευτικά. Το 1934 ο νεαρός τότε LANGLOIS άρχισε μαζί με το φίλο του, το μετέπειτα σκηνοθέτη GEORGES FRANJU, να συλλέγει κόπιες παλιών βραβών ταινιών. Αυτά τα φίλμς, με υψηλή περιεκτικότητα σε Νικελ, παραγκωνίστηκαν από την αγορά με την εμφάνιση του ήχου, και πουλιώντουσαν από τους διανομείς με το κιλό σαν πρώτη ύλη για βαφή νυχιών, κάλτσες ναύλων και κτένες! Η αντίχρευση είχε σαν απετηρία το σπίτι της οικογένειας LANGLOIS, ξαπλώθηκε μετά στα παλαισιπώλεια, υπόγεια και σοφίτες του Παρισιού, και επεκτάθηκε στα πανηγύρια των περιχώρων. Ο LANGLOIS αγόραζε όχι μόνο ταινίες αλλά πραγματικά τα πάντα: Φωτογραφίες, αφίσες, σκίτσα, παλιές μηχανές προβολής, κάμερες, σενάρια, σκηνικά και ντεκόρ, κοστύμια, το υλικό δηλ. που αποτελεί σήμερα τον πυρήνα του μουσείου και του αρχείου.

Για να δημιουργήσουν οικονομικούς πόρους οι δύο φίλοι, ανοίγουν το 1935 ένα μικρό κινηματογράφο. Ανάμεσα στους τακτικούς θεατές: JEAN-PAUL BARTRE και JEAN COCTEAU. Δεκα χρόνια αργότερα, στις 2.9.1937, ιδρύουν ο LANGLOIS μαζί με το FRANJU και το JEAN MITRY (ιστορικό του κινηματογράφου) την CINEMATHEQUE, τότε φυγισμένη εμμονής για συλλογή κινηματογραφικού υλικού, μιας επαγγελματικής λατρείας για κάθε τι το πρωτοποριακό.

Η γαλλική Ταινιοθήκη συντηρείται τα πρώτα 7 χρόνια αποκλειστικά από τις συνδρομές των μελών και τις εισπράξεις των εισιτηρίων. Το 1943 αρχίζει να παίρνει τις πρώτες, τότε ακόμα μηδαιμικές, κρατικές επιχορηγήσεις, και μπαίνει μεταπολεμικά, μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του εξήντα, στη χρυσή εποχή της.

Ήταν η εποχή των τριών παραστάσεων καθημερινά, 18³⁰, 20³⁰, 22³⁰, στο υπόγειο του INSTITUT PEDAGOGIQUE NATIONAL στη RUE D'ULM, κοντά στο Πάνθεον, για ένα φράγκο και ένα σεντίμ τιμή εισόδου. Ήταν τα χρόνια των μυθικών παραστάσεων, όταν οι ουρές για το L'AGE D'OR του BUNUEL έφθαναν μέχρι το δρόμο, κι η αστυνομία έπρεπε στο

«βιβλίο του τρεμαρός» του Αιζενσταϊν να κρατά την τάξη. Όταν οι πρωτοποριακοί κριτικοί, οι μελλοντικοί σκηνοθέτες και οι φοιτητές στριμώχνονταν στις μικρές αίθουσες της RUE D'ULM και της επικουρικής στην AVENUE DE MESSINE (η οποία αντικαταστάθηκε το 1955 σι' αυτή στο PALAIS DE CHAILLOT). Ανάμεσά τους, ίσως στο πατώμα, ο TRUFFAUT, ο CHABROL, ο GODARD, ο TAVERNIER, οι περισσότεροι χωρίς ορθόδοξη κινηματογραφική εκπαίδευση, γαλουχημένοι με την πληθώρα προσφοράς της Ταινιοθήκης. Ήταν σ' αυτή την περίοδο που ο γερασμένος και κουρασμένος BUSTER KEATON σκάρφαινε στη μικρή σκηνή για να εγκαινιάσει μια αναδρομική προβολή έργων του, κάτι που σημαίνει μια αναγέννηση του άστρου του στη Γαλλία και Γερμανία. Ήταν το 1961 όταν ο νεαρός τότε GENE KELLY παρουσίαζε τα έργα του. Ήταν τα χρόνια της διαδοχικής ανακάλυψης του αμερικανικού WESTERN στην Ευρώπη, του FILM-NOIR, της γαλλικής NOUVELLE VAGUE, της αναπύρωσης του ενδιαφέροντος για τους πατέρες του κινηματογράφου, όπως JEAN RE-NOIR και FRITZ LANG.

Οργισμένος από μια μοναδική καλλιτεχνική διαίσθηση, ο LANGLOIS αφάρμοσε σαν πολιτική της Ταινιοθήκης απλά και μόνο την προώθηση του σινεμά. Από τη μια η ποιική υπερπροσφορά σε προ-

στές ταινίες και στους πιο φτωχούς των φαγητών, από την άλλη, αρχή και δόγμα Langlois, η παρουσίαση όχι μόνο κλασσικών ή πρωτοποριακών, αλλά και εμπορικών ταινιών, όλα αυτά λοιπόν συνέτειναν στη δημιουργία αυτού του κινηματογραφικού υπόβαθρου στη Γαλλία. Η γαλλική Ταινιοθήκη δεν εξέδωσε ποτέ τα τυπικά για όλες τις Ταινιοθήκες προγράμματα με σχολία: «ένα έργο, πιστεύω ο LANGLOIS, μιλά από μόνο του, φτάνει να πιστεύεις στην ποιότητα και τη μαγεία της εικόνας».

Ήταν αυτή του η ακράδαντη πίστη στο κινηματογράφο, και το μοναδικό δικτυο προσωπικών σχέσεων και διασυνδέσεων που είχε δημιουργήσει όλα αυτά τα χρόνια, που το βοήθησαν να υπερβεί την κρίση του 68. Όταν το Φεβρουάριο του 1968 ο τότε υπουργός παιδείας ANDRE MALRAUX απέλυσε το LANGLOIS, σκόλουθησε ένα πρωτοφανές κύμα διαμαρτυριών: από το εξωτερικό φθάνουν 180 υπογραφές συμπαράστασης από σκηνοθέτες της κλάσσης των CHARLIE CHAPLIN, FRITZ LANG, ALFRED HITCHCOCK στην ίδια τη Γαλλία καταβαίνουν η πιστή ακολουθία του LANGLOIS μαζί με εξέχουσες προσωπικότητες των πνευματικών και καλλιτεχνικών κύκλων στους δρόμους του Παρισιού για να διαδηλώσουν την υποστήριξη τους.

Ελύτης-Λωτρεαμών

πηγές μιας επαναστατικής επικοινωνίας

Γιάννης η. Κοσμάτος

Πραγματικά ο Λωτρεαμών είναι ο πρώτος που, έχοντας προσεγγίσει βγαίνει να διδάξει την επανέκδοση στην παραδομένη πίστη, την καταστροφή των μικροαστικών μεθόδων της ακαδημίας, τη γυμναστική της ψυχής στα πλατύτερα όρια του πνεύματος. Είναι ο πρώτος που όχι μόνο βγαίνει να διδάξει αλλά και να δώσει ο ίδιος το παράδειγμα του μη α α μ β β α α μ α υ προς τις αποστασιοποιημένες αξίες και τις μικρόπρεπες βλέψεις της τρέχουσας λογοτεχνίας. Αυτός ιδρύει την ποιητική λογική, τέτοια που να αυτοανακατασκευάζεται όχι στην τάξη του αξιωματικού κράτους αλλά στην τάξη του αναστατήματος και του ανείμους.¹

Το πιο πάνω απόσπασμα είναι προμένο από το άρθρο που, ο Ελύτης δημοσίευσε το 1939, όπου διακρίνονται δύο πολύ σημαντικά στοιχεία:

- α) Θεωρεί το Γάλλο σαν τον πρώτο ποιητή στο παγκόσμιο που μετατρέπει το μη α α μ β β α α μ α υ σε τρόπο ζωής.
- β) Ο Λωτρεαμών διαμελώνει μια νέα ποιητική ιδεολογία βασισμένη σ' ένα επαναστατημένο ψυχισμό.

Κατά τον Ελύτη, ο Λωτρεαμών εγκαινιάζει μίαν κυριολεκτικά επαναστατική θωράκιση της εξωτερικής πραγματικότητας, μια ποιητική στάση ζωής που επιδιώκει να υποδείξει στον άνθρωπο, όχι αυτό που είναι, αλλά αυτό που θα μπορούσε να είναι. Η εξωτερική πραγματικότητα παύει πια να ψιτογραφίζεται αλλά αναδημιουργείται στο μέτρο του ατομικού ονείρου, της φαντασίας και της φαντασίωσης. Ο Πόλ Ελιός επιβεβαιώνει τη θέση τούτη δηλώνοντας ότι «Ο Ζαντιέ» ο Λωτρεαμών» διαβήγαγαν τον πιο απογυμνωμένο αγώνα εναντίον κάθε κυριοκρανισμού, είτε αυτό ήταν χιδαίο, είτε λεπτοκαμωμένο, εναντίον όλων των παιχνιδιών που μας σπίνει αυτή η ψεύτικη δουλειά, την πραγματικότητα που ταπεινώνει τον άνθρωπο. Στη φράση: «Είστε αυτό που είστε», εκείνοι πρόσθεσαν: «Μπορείτε να γίνετε κάτι άλλο».²

Η καθολική εξέγερση του ατόμου ενάντια στους κοινωνικούς φραγμούς, η ανάγκη να ξεπεραστούν οι νόμοι, οι συνήθειες, οι παραδόσεις και οι προκαταλήψεις, απελευθερώνει μια λυρική γραφή γεμάτη περηφάνεια με κι ανόγνωση, ένα ποιητικό χείμαρρο που είναι, πότε παραλήρημα, πότε γέλιο-σαρκαστικό, μα πάντοτε καρπός ενός μεγάλωρηπου ανεί-

ρου, μιας συμβίωσης ψυχής. Ο Λωτρεαμών απαντάει το όνειρο και το πνεύμα με την πραγματικότητα της ζωής, ανατρέποντας την βασανιστική αντίθεση ανάμεσα στις δύο αυτές διαστάσεις του ανθρώπινου όντος. Η κατάκτηση τούτη του έργου του, ανοίγει το δρόμο στη συγχρονη ποίηση, εισάγει στοιχεία άγνωστα μέχρι τότε, στη λογοτεχνία, στοιχεία που θα επιτρέψουν την υπέρβαση του τετριμμένου αισθηματικού λυρισμού, και θα δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις για τη γέννηση του φυσικού και λυρισμού, που αίσιοι οι αισθητικές νοσηρές, έμελλε να απορροιασθούν, πολύ αργότερα, με την εμφάνιση του υπερρεαλισμού. Που ήταν αυτά τα αναγεννητικά στοιχεία; Η επαναστατική διάθεση του ατομικού ψυχισμού απέναντι στην εξωτερική συλλογική περσοριστική πραγματικότητα και η υιοθέτηση της σαν τρόπου ζωής. Το στοιχείο τούτο της ποιητικής άμνησης, θα ακολουθήσει στον Ελύτη, μίαν ιδιαίτερα σημαντική εξελικτική πορεία μέσα από τον υπερρεαλισμό θα βρει τους τρόπους εξέταρκευσης του και θα προσλάβει οριστική αισθητική μορφή. Αργότερα, μέσα από το κίνημα του '68, θα η οικισθεί με τη φιλοσοφική σκέψη και θα προσλάβει τις διαστάσεις μιας ολοκληρωμένης, πια, ποιητικής ιδεολογίας.³

Παρά το γεγονός λοιπόν, ότι ο ίδιος δεν συζητείει άμεσα το υλόλογο, την εξέγερση του Λωτρεαμών με τη δική του αντάρτια, μπορεί κανείς να υποστηρίξει πως η πηγή εμπνεύσης της υπερρεαλιστικής λυρικής επαναστατικής διάθεσης του Ελύτη ανήκει, για το Γαλλικό χώρο, στο Λωτρεαμών.

Και θα προσπαθήσουμε να τακτοποιήσουμε τη θέση τούτη, αρχίζοντας από τις μεταφράσεις του έργου του "άλλου από τον Έλληνα. Το μεταφρασμένο σπασίματα βρίσκονται στην τζορία καλύτερη ή ροφή και είναι παρμένα από «τα τραγούδια του Μολντοπόρ». Παραπέμπουν δε, στα στοιχεία εκείνα που ενδιέφεραν τον Ελύτη, σε βαθμό που να τους αφιερώσει αρκετό χρόνο για μεταφράση. Συμικά διέδοσε, στάση ζωής, σύγκρουση ανάμεσα στον ποιητή και στην αξιωματικό κόσμο, τόνος και, σε λιγότερο βαθμό, ταχική).

Το πρώτο στοιχείο που θα μας αποσπλήσει είναι η λειτουργία της προσωπικής αντανάκλασης και των ρημάτων σε τζόντο πρόσωπο, που οι δύο ποιητές χρησιμοποιούν με πολύ διαφορετικό τρόπο. Κι αυτό ακριβώς τα δύο στοιχεία είναι εκείνα που αποδίδουν τη σύγκρουση ανάμεσα στο ατομικό «εγώ» και στη συλλογική πραγματικότητα, προσδίδοντας στα κείμενα πολύ προσωπικό τόνο και έντονη επαναστατική διάθεση. Αυτή η επιθετική προβολή του «Εγώ» προς τη βαρύνουσα και αντιπροσέληνη κοινωνική πραγματικότητα, πλοισκεμένη με πικρία κι αγανάκτηση, μας δίνει το δικαίωμα να μιλήσουμε για φυσικό λυρισμό. Κανένας απ' τους δύο δεν αποδέχεται την υποταγή του ενός στο κοινωνικό σύνολο, ούτε τον πεσορισμό της ατομικότητας σ' όνομα μιας πλάστης συλλογικής και ισοπεδοτικής αρμονίας. Ταυτόχρονα, όμως, ο τόσο προσωπικός και γεμάτος αγανάκτηση, τόνος υποδεικνύει και τη φυσικολογική κι αναντιλοκή σχέση ανάμεσα στο άτομο και στο σύνολο. Δεδομένη η σχέση, λοιπόν, έντονη όμως κι η σύγκρουση! Ας δούμε ένα απόσπασμα απ' τη μετάφραση:

«Με άλλα λόγια, την υποτασία θα την κάνω πέρα με για πάντα. Στα τραγούδια που σκοπεύω να πω θα υπάρχει ολόκληρο η επιβλητική εκείνη δύναμη που χρειάζεται για να πηγαίνω πέραν από κάθε έτοιμη γνώμη».

«Τραγουδάει για τον εαυτό του μόνον — δεν τραγουδάει για τους άλλους ανθρώπους, δεν τον δέσει σε ανθρώπινη ζυγαριά τις αρμυροποιίες του. Ελεύθερος σαν τη θέλασε τη φοιτητονομισμένη εξέταση πάνω στις τρεμερές του θέλησης τ' ακροατήρια τ' εδύμεστα. Μήγτε ποιη: ποδότη κανεναν, ανίκαρ μονάχα τον ίδιο του τον εαυτό. Μέσα στους υπερσοσιαλισμούς του ανέμος θα τον βείτε να χυμίδει από καλή μεριά και να χτυπάει. Άνθρωπο μαζί και Πλάστη καθώς ξέφιας που συθίζει τη λόγική του μες στην κοιλιά της φάλαγγας».

Καταραμένος να ναι κι από τα ίδια του τα παιδιά κι' από το χέρι μου το ξέσκαρκο, κείνος που το φίλα γνώρι με μη νιώσει ποτέ π σημαίνουν του γέλιου τ' άσκονδα καγκουρω κι' οι φέσεις οι παράτολμος της γελοιογραφίας».⁴

Γενικά, ο τόνος του κειμένου είναι πιο ήπιος και κατηγορηματικός. Στο πρώτο μέρος, ο Λωτρεαμών εκφράζεται στο πρώτο πρόσωπο. Στο στάδιο αυτό, η σύ-

γκρουση του με το κοινωνικό σύνολο είναι άμεση: «Την υποτασία θα την κάνω πέρα», «να πηγαίνω πέραν από κάθε έτοιμη γνώμη». Χρησιμοποιούνται όροι που τονίζουν την προσωπική υπερηφάνεια: «η επιβλητική εκείνη δύναμη», καθώς επίσης, ολοκληρωτικές εκφράσεις και επιρρήματα που οριστικοποιούν τη σύγκρουση από τη μια, και το συμβιβασμό από την άλλη: «για για πάντα», «ολοκληρώμενο», «κάθε». Παρ' όλ' αυτά, ο ποιητής δεν κατορθώνει να διαπεράσει το κοινωνικό τείχος. Και για να διαφυλάξει την ποιότητα και την αυθεντικότητα της εξέγερσης του, ακριβώς για να μην εξαναγκαστεί στο συμβιβασμό, περνάει από το πρώτο στο τρίτο πρόσωπο, από τον εαυτό λόγο στον ψευτοπλόγο, από την άμεση στην έμμεση σύγκρουση σ' ένα ύψος, γενικά πιο «αμιμνικό» αλλά εξίσου υπερήφανο, «Τραγουδάει για τον εαυτό του μόνον — δεν τραγουδάει για τους άλλους ανθρώπους», «Δεν τοποθετεί», «ξέσκασε» κλπ. Ο Λωτρεαμών ειρωνεύεται και σαρκάζει με πικρία όσο η κοινωνία λέει για τον ίδιο, σαρκάζει την υποταγή και το συμβιβασμό, όμως δεν κατορθώνει να άσει τη σύγκρουση, γιατί ο σαρκασμός δεν είναι παρά μια προσωρινή εγωϊστική αυτοϊκανοποίηση, μια λύση που θα τον οδηγήσει σ' ένα μυστηριώδη θάνατο, σε μια αναπάντεχα νεορή ηλικία.⁵ Η σαρκαστική αυτοϊκανοποίηση είναι, μια ειρωνική ψευδαίσθηση, γιατί δεν μπορεί να απευθυνθεί σε κανένα, η κοινωνία κωφεύει και μόνο ο ποιητής προσβάλλεται ανεπανόρθωτα. Οι παρατηρήσεις τούτες ισχύουν για το σύνολο, σχεδόν, του έργου του Λωτρεαμών⁶ και μας ενδιαφέρουν ιδιαίτερα επειδή η επαναστατική διάθεση του Ελύτη, σε κατάσταση σύγκρουσης, εκφράζεται με ανέλογο τρόπο. Ας δούμε ένα απόσπασμα από το ΑΕΙΟΝ ΕΣΤΙ!

«ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΜΟΥ άθροισα και δε σε βρήκα πουθενά, ποτέ, να μου κρατείς το χέρι στη βροχή των γκρεμών και στον ύπνυον του κικεάνα μου Πήραν άλλαι τη Γνώση και άλλαι την ισχύ το σκοτάδι με κόπο χαράζοντας και μικρές προσωπίδες, τη χερά και τη θλίψη στη φθαρμένη την όψη αρμυροζοντας. Μόνος, όχι, ενά, προσωπίδες δεν άρμωσα».

Τη χερά και τη θλίψη πίσω μου έριξα γενναϊόδωρα πίσω μου έριξα την ισχύ και τη γνώση. Τις ημέρες μου άθροισα κι' έμεινα μόνος. Είπαν άλλαι. Γιατί»⁷

Ο τόνος του κειμένου είναι πιο ήπιος και κάπως παραπονεμένος. Ωστόσο, οι σχέσεις του ενός, του ποιητή, με το κοινωνικό σύνολο λειτουργούν όπως και στο Λωτρεαμών και επιπρόσθετα, ο Έλληνας ποιητής επιμένει στα ίδια θέματα: τη μοναξιά, την απομόνωση, την προσωπική υπερηφάνεια την πίκρα και τη μο-

από «το δωμάτιο με τις εσόνες» του Ελύτη

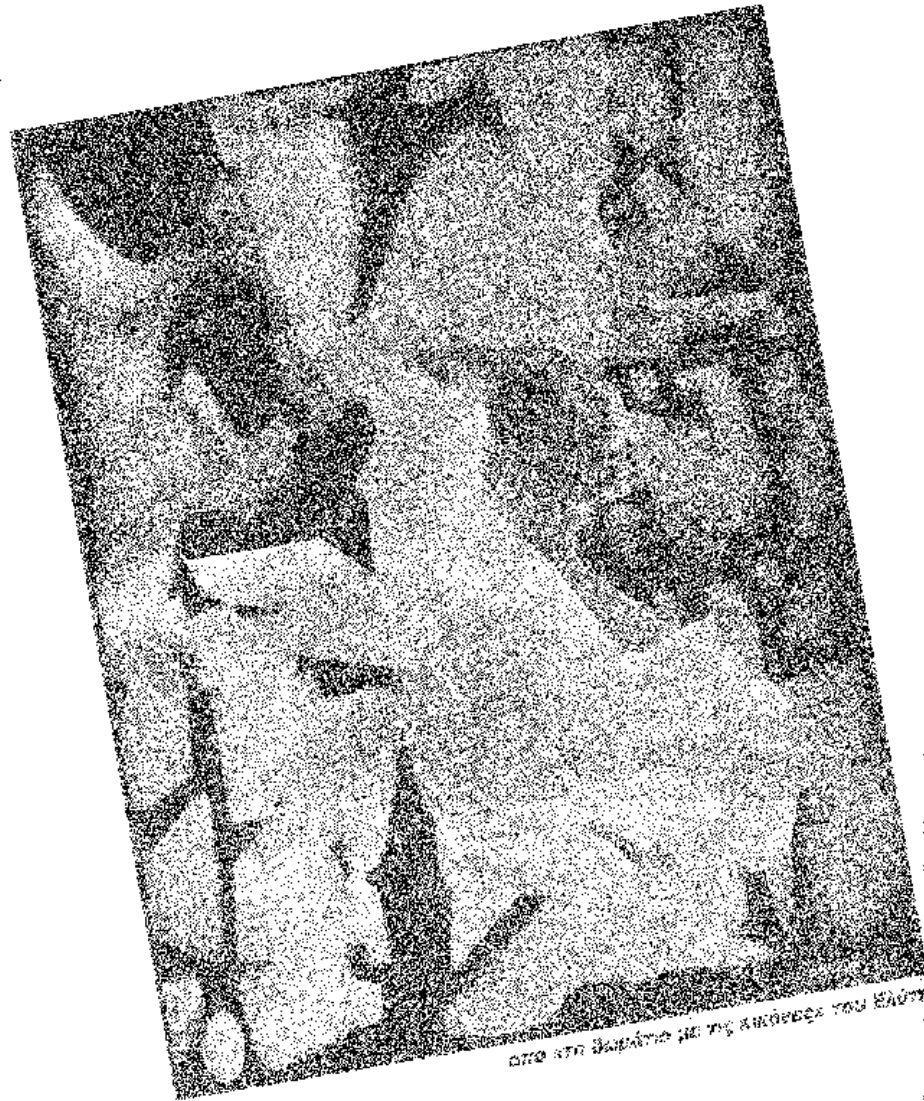

ναδικότητα της ασυμβίβαστης διάθεσης του. Καταγγέλλει το ψεύδος, την υποκρισία και τις ταπεινωτικές αξίες ενός κοινωνικού συνόλου που βυθίζεται με την εύκολη βεβαιότητα και την ιδιοτέλεια της εξουσίας. Επαναφοίσκουμε εδώ, το ίδιο συντακτικό και σημαντικό σχήμα: «Εγώ-μόνος» «οι άλλοι-οι άλλοι». Συναντάμε επίσης, ένα μηχανισμό στην επαναστατική διάθεση και των δύο, που αποσκοπεί στην υπέρβαση και των τετρισμένων καταστάσεων: Ο Λωτρεαμών λέει: «να πηγαίνα πέραν από κάθε έτοιμη γνώμη», κι ο Ελύτης: «πίσω μου έριξα/τη χαρά/τη λύπη/την ισχύ/τη γνώση». Ωστόσο, υπάρχει μια βασικότερη διαφορά ανάμεσα στους δύο, ως προς την έκβαση της επαναστατικής τους διάθεσης! Η αντίσταση του Ελύτη δε μετατρέπεται σε σαρκασμό. Είναι «μόνος» αλλά συνάμα και ο μόνος που γνωρίζει την αλήθεια που κρύβει μέσα της η επανάστασή του, γι αυτό θα υπερβεί την προσωρινότητα ενός σαρκαστικού αυστηρού συστήματος έκφρασης, ξεφεύγοντας ταυτόχρονα από το φαύλο κύκλο που χαρακτηρίζει τη στάση του Λωτρεαμών. Ο Ελύτης προσπερνά τη μοναξιά, την ισχύ, την ιδιοτέλεια και το ψέμα κι αφήνει πίσω του τους ανθρώπους να τάρχουν χαμένα, ανίκανοι να αντιληφθούν το νόημα της δικής του στάσης: «είπαν άλλοι Γιατί»

Βασική διαφορά λοιπόν ανάμεσα στην επαναστατική διάθεση του Ελύτη και του Λωτρεαμών είναι ότι ο αυτόκλητος «κόμης» δίνει τη λύση καταφεύγοντας στον εγωπαθή σαρκασμό, μια λύση προσωρινή που τελικά θα προσβάλει τον ίδιο. Ο Ελύτης κατορθώνει να υιοθετήσει μια στάση που, μακροπρόθεσμα, αποτελεί διαχρονική θέση του λαού και του πολιτισμικού του χώρου. Κατορθώνει να αναρμονίσει την ατομική επαναστατική διάθεση με τη συλλογική εξέγερση ενάντια το καθολικό λάθος. Έτσι, στα, «Γόση», εκείνος, κι ο λαός του, εκφραζόμενοι, ο ένας με το στόμα του άλλου (προσωπικές αντινομίες, ρήματα σε πρώτο ενικό πρόσωπο), θα κατορθώσουν να ξεπεράσουν το φαύλο κύκλο της κατάρτης και να εισέλθουν στο χώρο του Δοξαστικού.⁹

Ειδικότερα τώρα, σε επίπεδο ύφους, επικριμάινουμε τις ομοιότητες ανάμεσα στους δύο ποιητές που εκφράζονται με τις ανακλήσεις, τις αποριματικές εκφράσεις και την ένταση που χαρακτηρίζει τη γραφή τους. Λυρικά στοιχεία που αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, λόγω της άγνοιας, μέχρι και τότε, αμεσότητας στη σχέση ποιητή-εξωτερικού κόσμου. Ο Λωτρεαμών ανακαλεί συνεχώς: «Ω γού ταξιδιώτη» «Σε χαιρετώ, Γερό-Ωκεανέ», «Θυελλές αδελφές των τυφώνων και σύ κυενωπό στερέωμα». Ο Ελύτης, με τη σειρά του ανακαλεί και διερωτάται:

«Ποιοι, πως, πότε ανέβηκαν την άβυσσο; Ποιες, ποιων, πόσων οι στρατιές»
ΑΕΙΟΝ ΕΣΤΙ σ. 40

από την έκδοση με τις εκδόσεις του Ελύτη

«Αδελφοί μου, είπα ως κι' αυτό μια μέρα κι' αυτό θα τ' επιτύχουν».
Α.Ε. σ. 52

Και άλλοι, σε ύψος που πλησιάζει πολύ εκείνο του Γάλλου, μικρά κι' ειρωνικά, ο Ελύτης μας μεταφέρει τη σκέψη των «άλλων» για τον εαυτό του.

«ιδέστε, είπαν, ο αφελής περιηγητής του αιώνος»
Ο αναίσθητος»
Α.Ε. σ. 49

Και ιδού τώρα η καταδική της εγκληματικής δύναμης και ισχύος και συνάμα της άνοιας.

«ΑΥΤΟΣ είναι ο πάντοτε αφανής δικός μας Ιουδας! Θύρες επτά τον καλύπτουν και στρατιές επτά παχύνονται στη διακονία του».

Μηχανές αερος των απόγουνε και βαρύν από γούνα και ταρταρούγα στα Ηλύσια μέσα στους Λευκούς Οίκους των αποδέχουνε.

Και γλώσσα καρδιά δεν έχει, απειδή όλες δικές του
Και γυναίκα καρδιά, επειδή όλες δικές του

ο Πεντοθένομοι;
Θουμάζουν οι αφελείς»
Α.Ε. σ. 47

Οι αξίες της εξέγερσης του Λωτρεαμών προσδιορίζονται, σύμφωνα με την προσέγγιση του Ελύτη, στην υπεροχή, στο μη συμβιβασμό και στη ψυχική, την ηθική και την πνευματική τους ένταση και δύναμη. Η εξέγερση του «κόμης» προσκομίζει στην εξωτερική κοινωνική τάξη των πραγμάτων αλλά δεν σακτεριεύεται. Αντίθετα, όπως το χειμάρρο ξετυλίγεται πάνω στο χαρτί για να καθιερώσει νόμους δικούς της, δική της ηθική και λογική τάξη. Όπως ένα όνειρο αναπάντεχο, περφηνο και μαγαλόπρεπο μέχει την ύστατη του εικόνα. Ακριβώς όπως το Ελύτικό, που προσδιόρισε στον μεγάλο τούτο πρόγονο, τα ψυχικά και πνευματικά θεμέλια ενός γενναϊόδωρου κι' ανιδιοτελούς αντικονφορμι-

σμού, παρόλο που θα λέγαμε. Από τούτον όμως τον παραλογισμό, τον τολμηρό, τον υπερήφανο, έμελλε να προέλθει μια καινούργια ποιητική ιδεολογία θεμελιωμένα πάνω στις ακριβέστερες αξίες, που συνθέτουν τη σύγχρονη ψυχική λυρική διάθεση και διαφυλάττουν την ατομικότητα και τη μοναδικότητα της ποιητικής έμπνευσης.¹¹

Αυτή ακριβώς η αυθεντικότητα κι' η μοναδικότητα της ατομικής ποιητικής έμπνευσης, αυτός ο επαναστατημένος ημιχρισμός οδηγεί το Λωτρεαμών στη σύλληψη και στη βίωση εκείνου του χώρου που, αργότερα θα έπαιρνε το όνομα «υπερπραγματικότητα», προσφέροντας στην τέχνη ανεξερσύντητα στοιχεία κι' ορίζοντας ανεξάντλητους:

«Αυτός ανανεώνει το ύψος, εγκαινιάζοντας την ποιητική μεταφορά, φέρνοντας κοντά δυο ή περισσότερα στοιχεία της πραγματικότητας, απομακρυσμένα, για να δώσει υπόσταση στην υπερπραγματικότητα. Και δεν έχει παρά να φιστήξει κανείς τη λίγη σκόνη του χρόνου για να δει τις κατοπινές πραγματοποιήσεις: αναθεώρηση αξιών, οικονομολογία, κλίμα οικιακό, αυτόματη γραφή, ιερωνοϊκή κριτική, μαγεία, υπερπραγματικότητα».¹²

Ο Ελύτης δεν είναι βέβαια, ο πρώτος που επισημαίνει τη σχέση ανάμεσα στον Υπερρεαλισμό και στο έργο του Λωτρεαμών. Οι ίδιοι οι υπερρεαλιστές θεωρήσαν το μυστηριώδη εκείνο εφήβο σαν έναν από τους κυριότερους προγόνους τους. Εκείνο όμως που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι ο Ελύτης δε γνώρισε την υπερρεαλιστική επανάσταση μόνο μέσα από την τελική μορφή που προσλαμβάνει με την εμφάνιση του κινήματος, αλλά ακολουθώντας το νήμα της εξέλιξης της οδηγείται στις απότερες καταβολές της. Ο Ελύτης, δηλαδή, δεν είναι ένας υπερρεαλιστής ποιητής που προσχώρησε, έστω, και μερικά, στο κίνημα, παρουσιάζοντας, από το ραίμα και τη μόδα της εποχής. Αλλά, έχοντας πλήρη επίγνωση των αξιών, των πνευματικών και αισθητικών πηγών του Υπερρεαλισμού, υιοθέτησε οσα υιοθέτησε, το ίδιο αυθεντικά, με τους Γάλλους συναδέλφους του. Ο Ελύτης, στην πραγματικότητα, δεν προσχώρησε στον Υπερρεαλισμό αλλά καίτοις τον εαυτό του με μιν ολόκληρη επαναστατική γενεαλογία Γάλλων ποιητών που προστάισαν την εμφάνιση του κινήματος, μια γενεαλογία που έχει σαν αφετηρία, τα

από την έκδοση με τις εκδόσεις του Ελύτη

έργα του Ρεμπώ¹³ και του Λωτρεαμών, που αποκοσταλλώθηκε, σαν ολοκληρωμένο λογοτεχνικό κίνημα, με τον Υπερρεαλισμό, και που κατέληγε στην καθολικότερη ποιητική επανάσταση που γνώρισε ποτέ η Ευρώπη, στο κίνημα του '68.

1. Ο Ελύτης «Ανοιχτά Χέρσια» σ. 471-76.
2. P. ELUARD, "L'EVIDENCE POETIQUE", DONNER A VOIR, εκδ. GALLIMARD, σ. 84. Μετάφραση δική μας.
3. Η εξέταση των διαφόρων σταθμών της εξελικτικής αυτής πορείας δεν είναι αντικείμενο του άρθρου τούτου. Προχειρά, όμως, ο αναγνώστης μπορεί να προστρέξει στο ΜΑΡΙΑ ΝΕΦΕΛΗ και στο ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ ΑΝΑΡΕΑ ΕΜΠΕΡΙΚΟ, όπου ο Ελύτης δεν τοποθετείται μόνο στα πλαίσια μιας ποιητικής ιδεολογίας αλλά προχωρεί στο προσδιορισμό της πολιτικό-κοινωνικής του ιδεολογίας. Επίσης, στο άρθρο του Μπαρ Νιλ «Τρόποι μιας εξέγερσης» Περιοδ. ΑΝΤΙ, 29/2/1980.
4. Ο Νιλ αναφέρεται στην ιδεολογία τούτη, όπως εκφράζεται στην τελική της μορφή. Στο άρθρο μας εδώ, επιχειρούμε τη διερεύνηση μας από τις βασικές πηγές της.
5. Ο Ελύτης «ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΡΑΦΗ» σ. 31-63.
6. LAUTREAMONT: "CHANTS DE MALDOROR" εκδ. POE SIES/GALLIMARD. Από το CHANT PREMIER: Στροφή V, σ. 186-188 βλ. Ο. ΕΛΥΤΗ, «ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΡΑΦΗ» σ.σ. 31-63.
7. Ο Ελύτης «ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΡΑΦΗ» σ. 53
8. Μερικοί υποστηρίζουν ότι αυτοκτόνησε.
9. Αρκεί να ριζώμε μια ματιά στα «Τραγούδια του Μαντωρόρ».
10. Το ΑΕΙΟΝ ΕΣΤΙ, Τα Πάθη, Ψαλμός IV, σ. 35.
11. βλ. Yannis E. IOANNOU "UNE CONTRIBUTION POETIQUE ET L'OEUVRE DE O. ELYTIS. Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη LYON, Κεφ. "L'EXPERIENCE DE L' OCCIDENT", σ.σ. 238-271
12. βλ. Ο. Ελύτη Δεύτερη Γραφή: LAUTREAMONT, σ. 31-68.
13. Μια απλοσταυτική ανάγνωση του κειμένου πιθανόν να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα. Για τούτο, σφειλούμε να διευκρινίσουμε ότι ο ατομικισμός του Ελύτη, ουδεμία σχέση έχει με τον αστικό ατομικισμό. Γιατί ο αστικός ατομικισμός αντιλαμβάνεται την εξωτερική πραγματικότητα, τον κόσμο και τη φύση σαν πηγή σελικού κέρδους. Ο Ελύτης, ο Λωτρεαμών και οι «Εξήντα-οκτάρηδες», αντίθετα, θεωρούν το χώρο τούτο δέσμο των διαφόρων κοινωνικών, πολιτικών και ηθικών φραγμών και δοντολογιών τις οποίες αγωνίζονται να ανατρέψουν, με απώτερο σκοπό την αντιμετώπιση του εσωτερικού με τον εξωτερικό κόσμο.

Το καλοκαίρι της λαρνακας

Το φως αυτό που κίσει τη θάλασσα
πολύμη χύνεται από την παραλία
και την πόλη καταβρέχει.

Γιγανό νυκίδα με σπυς δελφίνος,
ανακοπάζεται με αμαξάτορες,
επιλόχιους, πλοιοδότους ραλιέρηδες,
με τραπεζοεικούς και ταξιδιοσυγκώτες
κι άλλους λογής λογής ασπληγούς.

Πίσω ακολουθεί η θάλασσα
αδωνάτος τους παρόλογες εποδημητικούς της εσπέρους.

Όλην τα σώματα υγρά, φωτίζονται
ως το ρίμα και την ψυχή τους.
Και βλάπτει να γυμνώνονται τα σώματα,
ως το σπόκονγκ τους μέρη,
συναπό αποκάλυψης τέλει μορφής,
θεσπίστη με το φωςαίματά του ήλιου
και λατρεύεται από αμαρτωλούς και μητμένους
χώρας καν να φοβούνται η ψυχή θ' ανακαλύψουν
τίσα από νύκτη την τέλει σαρκί.

Από τη θάλασσα ξεκινά, στη θάλασσα σπασμένη
το φως αυτό. Μαζί της στο βυθό ξεπλένει
και τρέμει βλάπτοντες τον κόσμο
να ζυγιάσει μες στο αίσιαθι.

ΕΙΚΟΝΑ

Η γυναίκα γιγνή πάνω στην άμια,
η θάλασσα περικλιμακλή από ένα πολεμακό,
ελαττωτέρι γράφουνε κίλους πάνω από λογής λογής σημαίες.

Στην ίδια κέπη την πόλη χιτώνε
και νυκίζου την τρύπες με μιστεν.
όπως γυμνίζου την θέση του δοντού που πέφτει
ή ένα δοντι χριπα.

ΠΟΛΙΑ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

Σε κάθε αιόλα ασύχει κι ένα δέντρο
που ανεβρίζει πάνω από την τελευταία στέγη.
Σε κάθε αιόλα ξει και μια γριά
που για χάρη της το δέντρο κάθε ηρώδι
κατεβάζει το φεγγάρι στην αιόλα.

Θυ 'έβαλε το δέντρο να 'ναι κι ένα παιδί
και θα καθόταν για χάρη του τον ήλιο.
Τον ήλιο τον ήλιο, μέσο κισομέρι πάνω στη ύλη του
κι ως κισομέρι όλα,
κι ως βρενικ μόνο το δέντρο, ο ήλιος και το παιδί
να ευνοήσασουν τον κόσμο.

Μια γυναίκα κοντά στη νυχτερινή θάλασσα

Μοναχική γυναίκα περιεπιά γιά: στη θάλασσα
που σκοτεινιάζει, μόνη κι αυτή και ποικίλη
με το χρώμα από πάνω της σαν το αόληρι.

Προικιά, Κι όπως η θάλασσα
παίρνει από τον άντρο ομορμή
τη θέση και τη μοναξιά της,
ετσι κι αυτή παίρνει από τη θάλασσα
στην πίσω και την ερημία της.

Και πως νοιάζουνο οι άια τους
που βαδίζουν τις άιας πίσω φωνίσι θιαστικά
μην τους χιλώσει την παρτί.

Από τη νέα ποιητική συλλογή
του Γ. Μολέσκη, «Εκαλιώτικα Σχέδια»

στα μονοπάτια

της ποίησης

Πλεοντας στο ρηγο

Οι στήλες που 'στραψ οι φίλοι
κάποιες στήλες ανάσως
δε χάθηκαν - οραξόβαλο σε κάθε σελή
περιμένουν αυτούς που έφυγαν
κι υγροί δρόμοι ανυμνάτων κασιπτε,
τους σημάδεψουν μικρά αστρα, γιάρο.

Είναι κήποι που παίζουν στο ζέμα
της μικρές χαρές-καρδύλων-χίνουσι
προσεβέρου φίλα ένα χλωμάλο, ένα «για σου» φαναξόν
ανάρταρι του γάτου αλάτι.

Την μύχη σίμασε να την ξεχάσουμε
χρειαζόμεστε πίστερι γαριφές
και το νερό χωρίς υπανασάμενα και κιόλα μέσο
στο άισιαθι μας.

Την Άσση την είδα στο ρηγο
μούσινα μαυρή να τρέχει
με φορτίο καρβουνο.

Πόθος μαυίνου μαύρος
με καρβουνο, απ' σιμαίς
είδα ανέ σε παρμένα.

Πο πάνω απ' τις στήλες μας,
οι κισινόδες
δίπλα από τα σίτια μας
οι άγρωστικ φηγουρες; των βιτάνων
μέλα στις αιόλας μας
οι υγροί δρομοι.

Πόλι το ήθελα
ένα σίτι στο άισιαθι
και ήλοι του να κυλά
ένιας μικρός άτακος ωισινός.

Είνα τερτίο η πατρίδα μου,
ένας, τα δακτυλά μου σπάζουν
της χορδής του κόσμου.
Πίσω καρός ο κόσμος, κηρήσ μιλί
'τα κοιμήση του
στο κισισία και τους πηγους.

Τα νησιά παίρνουν σ' άλλα νησιά
κι αυτά πάνων χερσίς με τους γλαρους
κι ύστερα μ' άλλους γλάρους
κι ύστερα με τις καρφές τον νησι
και των παρτων.

Οι νεκροί παίζουν στην υγροσία
πην αναδιπλούν σε νέες άιας
κόσπε σε κι ενω παρτων και νησι
στην αιόλα μου
πην για αξιόλογος νεκρός.

Ρήγος 1987
Ανδρέας Γ. Θωμας
(Από την, υπό εκτύπωσή, νέα του συλλογή)

Σποσθή τις μνήμη

Μουδύδα ή μέρα
πό χού και έένα
κι άνορη όα ή θηέ:
ένω όα' όέσε.

Μαός έδα
υιός παρτί
κι' άλλος υιός
να με προσέφερα
σάνα-φασαίς.

Όμας μαρό μια
μεσ τη μέρα έαξέρεβα
δέρη το άίλος
και ό φάγος
της δριπίς.

Μεωρό το κρία
πέσ με ήμης
κι σε τρέμα
σε μνησι δάπρσι
τρησ.

Σάμας ή έένα
μό ή σποσθή
πού σε καλοέσε
άίγες άλότρησι.

Η άλυσίς

Έένα ή τίλα,
έκ των ένδου
άναότα ή έαρηπίαση
κι' άθνω άσπασί
μην άποάρσει
το άισιαθι.

Ο άρτίτος είναι
ήμες,
μή πάσι
ένη άγη
-σε πάλι ήμης,
κι παρ υιάς.

Έένα ή λάδς
έκ χυό ένα
του άσπασί
όπου οι κισισια
σπασί
απ έε βολών
βουό τον ένα
άλαβίσι
κι κισισισί
'ανε το μένος
ή και ένη μνη
βήσιμα
πρωτό άιες κι άίγες
πρωσάθισι.

Ώδή σ' ένα σώμα

Είνα έσση
είνα έσση
έσπασίσι έσπασί
κι' άόλο-άσπασίσι με
χισισισίσι.

Είνα έσση
είνα έσση
έσπασί έσπασί
κι' άόλο έσπασί

Μέ ένα σία
το ήλιος
έκ ήμης έσπασί.
Αλλά ήμης κι' άλλος έσπασί
έσπασί έσπασί
σ' ένα παρτίσι
έσπασί έσπασί
άπο παρτίσι
έσπασί.

Όπως έσση
είνα έσση
έσπασί σ' άσπασί.

Η γίγνη μου
μνήση πρωσέθη
σε πάμα έσπασί
κι σπασί.

νίκη κατακουνη
λ/οια 20/6/87

αφιερώνω στον μιχαήλ κ. και στους εφηβους του παγκοσμου

Επιναστώ κόπος
για την καθαρμένη
σου όμη
λάνα έμετή
στα μούτρα σιτών
που προβόλουν
ερασιπειήνες μινιάδρες.
σης ελευθερής σκέψης
του Νάσαι
και στη σύννα
της θολωμένης μνήμης
αύτα ένα σπασί
της ομαρτωλάμνησης ανασίς μας.
Μόνα τα έσπασίσι πόδια του 74
χασισιων τις γεννήτριες
σάμας του μέλλουσι.

1.9.83

Αυτός όλοσι
που ήλσον
το μικρό σπασί τους
αλλοσάθισ της ζωής
που καουσιρισι
εκαρτελλέσι της τείρας.
Αυτός που άβουσι
σπασίσι λογής λογής
Αυτός...
Πόσις τους γεννήσις.

27.11.85

Αιχρήσι στο νησι
της άγίας ήδωής
και των κισισισισιν βόλων
ο κόσμος Ντα Χρηστος
εραξίσι
τον καρδού του, έσπασίσι
στα κίτα παρτίσι
του ερασιπασί.

2.9.24

κωστας χριστεδουλου

Η Ζουζουέφα Ένα διήγημα του Γιώργου Νουφίτου

ΕΔΥΝΕΝ ο ήλιος όταν έφυγαν από τα χωράφια. Μέχρι να φτάσουν σπίτι είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει. Η γυναίκα του και οι δυο του κόρες, κατέβηκαν από την καρότσα και μπήκαν στην κουζίνα βγάζοντας τις ποδιές τους στο κατώφλι. Οι δυο του γιοί ξεφόρτωναν βιαστικά τα εργαλεία και στρώθηκαν αμέσως μπροστά στην τηλεόραση. Οι γυναίκες άρχισαν να ετοιμάζουν φατί για το δείπνο.

«Σάσε μου το μπάνιο», είπε ο άντρας βγάζοντας τις ποδιές του στη μέση της κουζίνας. Προχώρησε ευπόλητος στην κρεβατοκάμαρα και ρίχτηκε ανάσκελα στο ξέστρωτο από το πρωί κρεβάτι. «'Ωχω Παναΐτα μου τα κόκκαλα μου» είπε αναστενάζοντας και άναψε τσιγάρο. Η γυνίκα ακούστηκε από το μπάνιο, «Εν να κάμεις ντους, ή να σου το γεμάσο».

Γέμιστο, γέμιστο. Εύρες μου τζαι καθαρά ρούχα.

— Μεν το αφήσεις να ξεχειλίσει, τζαι να τα κάμεις γέρημα τζειμέσα, τούτε βγαίνοντας.

Ο άντρας σηκώθηκε μπήκε στο μπάνιο, έσβησε το τσιγάρο του στο νιπτήρα και βγάζοντας τα ρούχα του, ξάπλωσε με κλειστά μάτια στη μπανιέρα, απολαμβάνοντας τη χαλάρωση που του χάριζε το σχεδόν κενό νερό. Από την κουζίνα ακούστηκε ο θόρυβος που κάνουν οι πατάτες όταν τις ρίξεις σε καυτό λάδι.

Είχε μεγάλα σχέδια γι' απόψε. Θα πήγαινε στη διακοπήκη στην Αγιάνασα. Να βρει τουρίστριες, σουηδέζες. Θα πάει, απόψε θα πάει. Δεν σηκώνει συζήτηση. Γιατί θηλαδής οι άλλοι που τα καταφέρνουν είναι καλύτεροι. Άλλωστε δικαιούται και λίγη διασκέδαση. Μόνο οπιτιχωράφι, χωράφι-σπίτι και καφενές. Καλύτερα πήγαινε ταχτικά στα μπαρ και στα καπαρέ του Βαρωσιού, παλιά, όταν το Βαρωίον ήταν ακόμη ανοιχτό. Έκανε αγκαζέ, ήξερε από ξένες γυναίκες. Τώρα όμως ήταν διαφορετικά. Τότε οι αρτίστας, πουτάνες ήταν, τις πηλάρωνε και τις γαμούσε. Ενώ τώρα τούτες οι Σουηδέζες είναι άλλο πράμα, έρχονται χωρίς λεφτά. Ο Αντρίκκος ο γόης λέει πάντα μεσ' του καφενέ «Εγώ φορώ το πουκαμισού μου, αφήνω το ξεκούμπωτον ως το αφάλι, τζαι ισώνουν πάνω τους. Τούτες ρε άμαν δουν μαύρη τρίχα αννοιουν τα σιέλλια τους!»

Τον ερέθιζε η σκέψη πως μια γυναίκα θα πήγαινε μαζί του χωρίς να του πει, «τόσο κάνει». Θα κοιμόταν μαζί του, έτσι για το κέφι της. Γιατί θα της άρεσε η μαύρη μαλιαρή πέτα του.

Να το φχαριστούνται κι οι δυο τους. Και με τη γυναίκα του το φχαριστόταν δηλαδή, όμως άλλο η γυναίκα σου, άλλο η ξένη. Τα συζυγικά του καθήκοντα τα εκτελούσε και με το παραπάνω. Δεν την παραμελούσε. Οι γυναίκες άμα παίρνουν την τοικική τους δόση είναι ικανοποιημένες, αλλιώς δημιουργούν προβλήματα, καβγάδες και φασαρίες. Γι' αυτό μια δυο φορές τη βδομάδα το έκανε το οικογενειακό του καθήκον. Στην αρχή ήταν πιο συχνό, όμως τώρα με δεκαοκτώ χρόνια γάμου και στην ηλικία τους, μια φορά καλή ήταν. Από την άλλη δεν είχαν άδικο οι παλιό που λέγαν πως «με τον τζαιρόν η γυναίκα σου γίνεται αφή σου». Ύστερα ο άντρας κρειάζεται από τη φύση του πάντα κάποια αλλαγή. Και με τη γυναίκα σου δεν μπορείς να τα κάμεις όλα. Υπάρχουν ορισμένα όρια. Ότι και να πεις τη γυναίκα σου πρέπει να τη σέβασαι!

Το νερό άρχισε να κρυώνει. Βγήκε από τη μπανιέρα, σκουπίστηκε, έβαλε κίμπουση κλωάνια στο πρόσωπο και στις μασχάλες, τζιλιξε την πετσέτα γύρω του και περνώντας στην κρεβατοκάμαρα άρχισε να ντύνεται. Μαύρο πανταλόνι, άσπρο πουκάμισο. Φανέλλα αποφόρασε να μην φορέσει. Μόνο πουκάμισο. Να ξεπετιούνται από μέσα οι μαύρες τρίχες. Και δεν θα το άνοιγε μέχρι τον αφάλο. Πάει πολύ. Δυο κουμπιά ήταν αρκετά. Έτσι, να φαίνεται και ο χρυσός του σταυρός.

Βλέποντας τον να μπαίνει η γυναίκα του γέλασε:

— Που εν να πάεις, τζαι στολιστήκες μου σαν το γαμπρό; Ο μικρός του γιος ήρθε τρέχοντας:

— Να δω, να δω. Ωωωωω! Σουρη δουλειά διακοπήκη, είπε κλείοντας με νόημα το μάτι.

Οι δυο του κόρες κυτάχτηκαν μεταξύ τους και άρχισαν να γελούν πνιχτά.

— Εν να σιωπήσετε όχα να αρκέψω ξύλο, αγρίεψε συγχυσμένος.

Ο μικρός βιάστηκε να φύγει πριν αρπάξει καμιά.

Βάρτε μου να φάω, είπε και κάθισε στο τραπέζι περιμένοντας.

Στην είσοδο της διακοπήκης διόρθωσε το πουκάμισο μέσα στο πανταλόνι, έστρωσε με το χέρι τα μαλιά του, και μπήκε μ' ένα αναμμένο τσιγάρο στο σιάμα. Προχώρησε στο μπαρ και παράγγειλε ένα ούισκο. Στην πίστα χόρευαν μερικά ζευγάρια. Έκανε ένα γύρο με τα μάτια

και αμέσως την εντόπισε. Τρία καθίσματα πιο πέρα στο μπαρ, καθόταν μόνη της και απελάμβανε το ποτό της. Ψηλή, λεπτή με μακριά ξουθά μαλιά και κάτι πόδια ατέλειωτα. Σίγουρα Σουηδέζα! Ρούφξε μια γουλιό ούισκο και ατάθηκε να τη θαυμάζει.

Θεέ μου! τι κόμματος! Τι γυναίκα είναι τούτη! Την κύταζε και έβλεπε τον εαυτό του κιάλας μαζί της στο κρεβάτι. Όρες πολλές όμως όχι έτσι στο άφε σβύσε. Πάλεμα. Να παλέει μαζί της με τις ώρες. Ασταμάτητα, όλη νύχτα, μέχρι ν' αδειάσουν τα κοκκάλα του από κάθε δύναμη που τους περισσεύει.

«Σχέδιον πρώτον: Θα την κεράσω κάτω», σκέφτηκε. Είπε στο μπάρμαν να της πάει ένα ποτό. Αυτή έδειξε έκπληξη. Γύρισε τον κύταζε και του ένεφε χαμογελώντας ευχαριστώ. Εκείνος σήκωσε το ποτήρι του. «Εις υγεία». Το σήκωσε και κείνη, ήπιε από μια γουλιό και ξαναχαμογελώντας του ευχαριστώ γύρισε προς την πίστα. «Το δέχτηκε, μου χαμογέλασε, το πρώτο βήμα έγινε». Μετά όμως τι γίνεται; Στα μπαρ του Βαρωσιού τα πράγματα ήταν σιλά. Άμα σου άρεσε μία το γκαρσόνι σου την έφερε στο τραπέζι σου, της κερνούσε μερικά ποτά, μετά έλεγες στο γκαρσόνι πως θέλεις να την πάρεις μαζί σου, πλέρωνες, κι αυτή ήξερε πως τη δουλειά της. Δεν χρειάζονταν πολλές κουβέντες. Εδώ όμως δεν υπήρχαν μευάζοντες. «Θα πάω κοντά της, σικκιμέ».

Ξεκούμπωσε με τρόπο ακόμη ένα κουμπιά του πουκαμισού, πήρε το ποτό του και την πλησίασε.

— Χχαλλόου, της είπε.

— Χαλό, του απάντησε εκείνη χαμογελώντας.

Και τώρα; Τα εγγλέζικα του άρχιζαν στο Χχαλλόου και τελειωναν στο Θεκκιου. Σήκωσε το ποτήρι του.

— Εις υγεία!

— Ις υγεία!

Πρέπει κάτι να πει, πρέπει να βρει κάτι να συνεχίσει την κουβέντα.

— Τούριστ; Τούριστ;

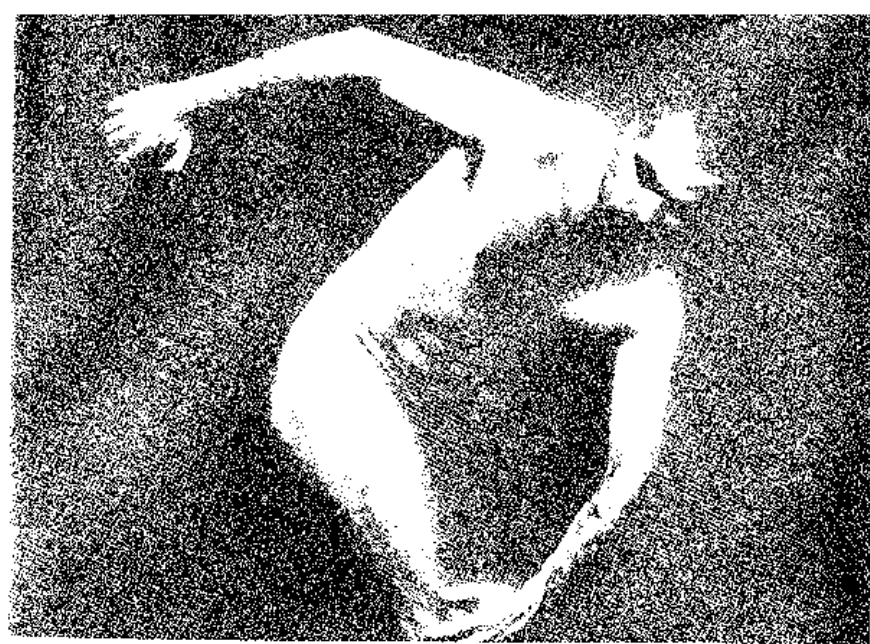
— Γες τούριστ.

— Αγιάνασα, Αγιάνασα;

— Γες.

Έκανε απολογισμό. Μέχρι τώρα καλά τα πάμε. Πως λέν όμως τις Σουηδέζες στα εγγλέζικα; Πως τις λέν γαμπύ το. Στο κέρατο:

— Σουηδέζα; Σουηδέζα;

— Νο Γκέρμαν.

— Α, Γερμανίδα!

— Γες, γες, Γερμανίντα.

Ε ρε να παίρνει για Σουηδέζα και να πέσει σε Γερμανίδα. Δεν πειράζει κι οι Γερμανίδες καλές είναι.

— Μιλάς ελληνικά;

— ...

— Γιου σπικ γερκικ;

— Νο, νο.

Έβγαλε τσιγάρο και της πρόσφερε.

— Νο θενκ γιου.

Ατυχία, αν κάπνιζε θα κέρδιζε χρόνο. Μέχρι να της ανάψει το τσιγάρο, να καπνίσουν, κάτι θα σκεφτόταν. Τα ποτήρια τους είχαν αδειάσει.

Ντριγκ, ντριγκ; τη ρώτησε και χωρίς να περιμένει απάντηση παράγγειλε ακόμη δυο ποτά.

— Εις υγεία, της είπε σηκώνοντας το ποτήρι του μόλις έφτασαν τα ποτά.

— Ις υγεία, του απάντησε.

— Γερκικ, εις υγεία. Γκέρμαν;... πως είναι γκέρμαν;

— Γερμανικά, προστ! τούτε γελώνταις.

— Ασα προστ. Ε τότε προστ.

— Προστ.

«Προχωρούμε θαύμα. Αργότερα στο κρεβάτι δεν χρειάζονται πολλά λόγια. Ο καθένας θα μιλά τη γλώσσα του και θα καταλαμβανόμαστε. Όμως τώρα πρέπει να σκεφτώ να της πω κάτι άλλο. Πως το λέγαν στα γερμανικά το σ' αγαπώ, σε κείνο το τραγούδι ρε που ήταν σουξέ κάποτε, κείνο που έλεγε το σ' αγαπώ σ' όλες τις γλώσσες». Άρχισε να λέει το τραγούδι από μέσα του, όσο θυμόταν. «Α, να!»

— Ιχλίμπεντιχ, Ιχλίμπεντιχ.

— Για, για, γέλασε αυτή.

— Τραγούδι... τραγούδι... καταλαμβανείς; Λα, λα, λα, λα... τραγούδι. Παλιό. Εγώ μικρός... μπό... τραγούδι. Σ' αγαπώ σ' όλες τις γλώσσες. Σ' αγαπώ ελληνικά, ζεβουζιέρ φταντοζέικα, ιστάμω ισπανικά, αϊλαβγιού εγγλέζικα, ιχλίμπεντιχ γερμανικά. Καταλαμβανείς...

τραγούδι, ωραίο τραγούδι... Βέρυ γκούοντ τραγούδι!

Αυτή γέλοσε φαινόταν να το διασκεδαίνει.

— Εις υγεία, της ξανάπε. Προστ!

— Προστ!

Καιλ Χίτλερ, της πέταξε ξαφνικά.

Εκείνη τον κύταξε απορημένα.

— Χίτλερ...μιαμ, μπουμ... σινερά...;

Δεν του απάντησε. Άλλη κουβέντα, σκέφτηκε. Τράβηξε πιο κοντά κι άρχισε να της εξηγά.

— Εγώ γεωργός... γεωργός... καταλαμβανείς; Πατάτες... ποτέτος... μιες ποτέτος... εξαγωγή;

Δεν καταλάβαινε τι ήθελε να της πει.

— Ντανς, ντανς; τη ρώτησε.

Του ένεφε να και κατέβηκε από το κάθισμά της. Τη μέτρησε καθώς προχωρούσε μπροστά του. Το κορμί της χυτό, κολώνα σωστή.

Λίγο πιο ψηλή του αλλά δεν βαριόσαι. Θα την παντρευτεί μήπως;

Στην πίστα έπαιζε ένας γρήγορος ρυθμός. Άρχισε να κουνιέται κι αυτός όπως τους άλλους. Ευτυχώς αυτοί οι μοντέρνοι χοροί δεν έχουν βήματα. Ένοιωθε πως όλοι τον κύταζαν τώρα. «Ρε κοπελλούδικια!» είπε μέσα του, «νομιζέτε πως μόνον εσείς τα καταφέρνετε». Της χαμογέλοσε συνέχεια και κάθε τόσο της φώναζε: «Ιχλίμπεντιχ»

— Θα σε ρίξω που θα που πάεις, της είπε. Αυτή χαμογέλοσε χωρίς να καταλαμβανεί. Το στήθος της, στήτο, ταλαντεύονταν κάτω από το άσπρο μπλουζάκι. Δεν φορούσε σουτί! Άναψε. Η μουσική το γύρισε σε ένα αργό μπλουζ. Επιτέλους! Να την υφίξει λίγο, να κάμει και το σίδου του, να σκάσουν όλοι. Την έσφιξε αμέσως απάνω του. Αυτή τραβήχτηκε λίγο διατηρώντας ένα αέρα απόστασης μεταξύ τους.

— Κουκλάρα μου εσύ, της ψιθύρισε.

Βι πίτε, έκανε αυτή.

— Είσαι κούκλα, κουκλάρα, είσαι κόμματος. Την ξανάσφιξε. Ένοιωσε τις ρόγες της να χώνονται στο τρίχωμα του στήθους του. Αυτή τραβήχτηκε πάλι. «Χα, χα», γέλασε. «αρέσκουν σου τα νά-

ζα». Έφερε το χέρι του που κρατούσε το δικό της και τ' ακούμπησε ανάμεσα στο δικό του και στο δικό της στήθος, έτσι που η ανάποδη της παλάμης του να τρίβεται με τα βήματα του χορού στα βυζιά της. Με το άλλο του χέρι άρχισε να της χυδεύει την πλάτη προχωρώντας προς τα κάτω. Έβαλε το μάγουλό του στο μάγουλο της και σκόβοντας λίγο έκανε να τη φιλήσει στο λαιμό. Αυτή τον έσφιξε άγρια μακριά. Είπε κάτι θυμωμένα στη γλώσσα της κι αφήνοντας τον, πήρε από το μπαρ τη τσάντα της και κήθηκε κοντά σε κάτι άλλους ξένους. Από ένα τραπέζι-κι στη γωνιά ακούστηκαν κάποιιοι να γελούν.

Έφυγε βιαστικά από την πίστα. Τι διάολο έπαθε έτσι ξαφνικά. Τόση ώρα γελούνε μαζί του. Φαινόταν να το διασκεδαίνει κι αυτή, και τώρα έτσι απότομα να θυμώσει. Τι της έκανε; Πουτάνες ούλλες τους! Παράγγειλε ένα διπλό ούισκο στο μπαρ, τότε μονορούφι, πλήρωσε και κοιμώνοντας το ανοιχτό πουκάμισο του, έφυγε.

Μπαίνοντας στην κρεβατοκάμαρα άναψε το φως. Η γυναίκα του κοιμόταν ξεσκεπαστη. Το νυχτικό τραβηγμένο στους γοφούς της. Τα πόδια της ξεπρόβαλλαν μαυρισμένα του ήλιου από το γόνατο και κάτω. «Παναΐτα μου, σβήστο φως που μου το άφες μεσ' τα μάτια», μουρμούρισε νευρισμένα βάζοντας το μπράτσο μπροστά στα μάτια της. Έβγαλε τα ρούχα του πετάσσοντάς τα κουβάρια στην καρέκλα πάνω από τα δικά της και έσπλωσε δίπλα της. «Ασχητή» μουρμούρισε, «το φως». Σηκώθηκε, έσβησε το διακόπτη και ξαναπλόγιασε ανάσκελα με το ένα χέρι κάτω από το κεφάλι και το άλλο στο στήθος. Ανακάτεψε λίγο στις τρίχες γύρω από τις ρόγες του και χιιδεύοντας τη κοιλιά του έχωσε το χέρι στο σάβρακο κι άρχισε να παίζει ενστικτώσικα με το απογοητευμένο του μόριο και τ' σχαμνά του. Γύρισε στο πλευρό κι άπλωσε το χέρι του στο δικό της στήθος. Το κορμί της μύριζε φρέσκο σαπούνι.

— Παναΐτα μου, άφησε τζ' είμαι πτώμα, τούτε σπρώχνοντας του το χέρι μακριά.

Η άρνηση της τον ερέθισε περισσότερο. Κατέβασε βιαστικά το σάβρακο του κι ανέβηκε απάνω της. Με κλειστά μάτια έχωσε τα μούτρα στο λαιμό της φιλώντας την άγρια, ενώ με βίαιες κινήσεις προσπαθούσε κάτω από το βάρος του κορμιού του να της κατεβάσει το βρακί. Η γυναίκα μισάνοιξε από συνήθεια τα πόδια. Χώθηκε μέσα της. Δεν χρειάστηκε ν' ανεβοκατεεί πολλές φορές. Όλη τη νύχτα ήταν σε έναση, αναμμένος από την τουριστρία. Μουγκρίζοντας έγραψε στο πλευρό καταπίνοντας το πικρό του σάλιο. Τράβηξε κομρασμένα το σεντόνι και σκεπάστηκε. Η γυναίκα του, άπλωσε το χέρι, πήρε από το κομπίνο μερικά κλήνε, σκουπίστηκε και κατέβασε το νυχτικό. «Ήθελα νάξερα ίπου πάεις τζαι μπε κρουλιάζεις ούλλη νύχτα τζι ύστερα εν ιβρίσκεις αμάνιαν», μουρμούρισε και γυρίζοντας στο πλευρό συνέχισε τον ύπνο της.

Στον Ιάκη Κορδελιέρ

Βρισκόμουν σε κάποιο φιλικό σπίτι πρόσφατα και έπεσε το μάτι μου πάνω σε κάποιο περιοδικό με την ονομασία «Εντός των Τειχών». Μου έκανε εντύπωση η ονομασία του και το δανείστηκα για να το διαβάσω. Είναι αρκετά καλό ανάλογα με τα άλλα Κυπριακά περιοδικά που κυκλοφορούν στην αγορά. Έχει αρκετά ενδιαφέροντα θέματα. Το τεύχος που διάβασα ήταν του Μαΐου. Εκείνο που μου έκανε εντύπωση όμως ήταν μια αγγελία στην οποία κάποιος ζητά να του μεταφράσουν στα Ισπανικά ένα μικρό κείμενο (αγγελία) για να μπορέσει να σταλεί στον Ισπανικό Τύπο προς δημοσίευση.

Κατά την γνώμη μου αυτός ο «ποιητής της ανατολικής Μεσογείου» όπως αποκαλείται πρέπει να έχει φοβερή φαντασία. Και αν πράγματι είναι ποιητής τότε πρέπει να γράφει σπουδαία πράγματα.

Αν δεν βρέθηκε κάποιος που να μπόρεσε να του μεταφράσει την αγγελία του και θέλει ακόμη σώνει και καλά να παντρευτεί Ισπανίδα βοτανολόγο, ας μου γράψει μέσω του περιοδικού σας να του την μεταφράσω εγώ.

Να του κάνουμε την ευκολία του ανθρώπου. Λες και δεν υπάρχουν Κυπριαίς που να αξίζουν για γάμο.

Ελπίζω η φαντασία του να μην τον καταστρέψει.

Τους χαιρετισμούς μου στον Κύριο φαντασμένο ΙΑΚΗ ΚΟΡΔΕΛΙΕΡ.

Σας ευχαριστώ και ελπίζω να μην παρεξηγηθώ.

Φιλικά μια πρόσφατη αλλά και μέλλουσα αναγνώστριά του «Εντός των Τειχών».

Απάντηση

Αγαπητή μου πρόσφατη και μέλλουσα, ασφαλώς ναι.

Ιακός Κορδελιέρ

αγγελία

Πωλείται παλιό ΑΕ Morris Miror σε καλή κατάσταση (ξέρετε, απ' αυτά τα καταριδάκια που είναι της μόδας τελευταία) σε λογική τιμή. Όσοι ενδιαφέρεστε τηλεφωνάτε του Νίκου 452886

ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΙΣ

ΚΑΦΕ-ΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟ Η ΠΙΑΤΣΑ

Γνότια της πρασίνης γραμμής στη πλατεία της Λαϊκής γειτονίας Σερβίρουμε

- Όλα τα είδη σάχαρης φανητά του φούρνου σαλατιές φρούτα διαφορών ειδών κακολα τα ποτα Τιμές πραγματικής λαϊκής γειτονίας

Ταβέρνα Αξιοθέα

Οδός Αξιοθέας - 9 τηλ. 430787 Άγιος Κασσιανός.

- Πέραστε τη δραυιά σας στο κλασσικό παραδοσιακό δρομάκο με τα γεράνια.

Μαζί με τ' όμορφο και δροσερό υπάρχει και η αντίστοιχη κουζίνα ποιότητας.

- Επίσης Σουβλάκια σιεφταλιό ττέικ, αγουέι με δέκα (10) σελίνια τη πίττα.

*Κοντσε
Δημοκριτος
τηλ 453208
τραγουδάν:
ζιαντακινς - κουρρις*

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΡΚΩΤΗΣ

Στα Ομοδοιδή (δίπλα στο παλιό δημαρχείο) τηλ. 465329 465085

- Το πρώτο γραφείο μεταφορών της Δευκωσίας με την ανάλογη πείρα, γρήγορη εξυπηρέτηση τζαι ζαμηλές τιμές

ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Μ + Γ Περικλέους Πειραιώς - 19 τηλ. 475996-7

Μεταφέρω, κουβαλώ ότι θέλετε που μισώιν ως μιάλο, Άψε σβήσε.

- Φκιερώνω τζαι βάρθρους

εστιατοριο ματθαίος

δίπλα από τη Φανερωμένη και τη Τζαμουδά

- Ανοίγουμε στις 4.00 το πρωί και κλείνουμε στις 17.00 μ.μ.
- Σερβίρουμε όλων των ειδών σούπες και προγεύματα από το πρωί και όλα τα είδη κυπριακών φαγητών στη διάρκεια της ημέρας.
- Τραπεζάκια έξω στην πλατεϊούλλα.

Άγγειοπλαστική Άγγειοπωλείο

Γ Κοντού στη Λαϊκή γειτονιά, τηλ. 456977.

- Όλα τα προϊόντα μας κατασκευάζονται από μας.
- Μια αντιπροσωπική συλλογή της κυπριακής αγγειοπλαστικής η οποία ενσωματώνει πνεύμα έρευνας και ανανέωσης με σεβασμό της παράδοσης.

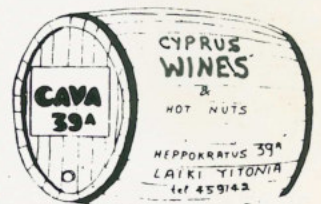
ΜΑΕΙΡΚΟ ΠΩΡΓΟΣ ΛΑΚΗΣ

Γερασίου 10 τηλ. 476420

Απεναντι που το πιαρκι του παλιου δημαρχείου

Μαειρκο για όσους βαστούν τζαι για όσους εββαστούν

Οτι φαι πειθμα ο καθένας

ΓΙΑΝΝΗΣ ΛΕΟΝΤΙΑΔΗΣ

Ληδρας 52-54 Τηλ. 450762

- Ταπέλλες και τέντες κάθε είδους
- Μεταξοτυπία σπέσαλ
- Το γοργόν και χάριν έχει κι όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

αρχοντικό

λαϊκή - γειτονία: τηλ. 450080